

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

12320

oc. 8.1⁶⁰ 559

27

Servicing
(Michel)

874

NÖVVM LVMEŇ
 CHYMICVM.

340694

E Naturæ fonte & manuali Experientia
depromptum:

CVI ACCESSIT.

Tractatus de Sulphure.

Authoris Anagramma,

DIVI LESCHI GENVS AMO.

GENEVÆ.

Apud IOANNEM de TOURNES,
Reipublicæ & Academiae
Typographum.

M. DC. XXXIX.

402018

P R Æ F A T I O.

Omnibus Chymicæ artis inquisitoribus, Genuinis videlicet Hermetis filiis, author salutem & benedictionem à Deo precatur.

V M mecum perpenderem, Candide Lector, multos adulterinos libros, falsaq; (ut vocant) Alchymistarum Recepta, Impostorum fraude & avaritia composita, in quibus ne scintilla quidem veritatis elucet, inter naturalium occultarumque artium indagatores versari; quibus & quàm plurimi decepti sunt, & adhuc decipiuntur: nihil me proliis facturum existimaui, quàm si Talentum à Patre luminum mihi concreditum, cum filiis & heredibus

scientia commune haberem. Ut & posterius animaduverterent, non solum prioribus seculis, verum etiam hoc nostro, singularem illam DEI benedictionem Philosophicam quibusdam hominibus non fuisse denegatam. Nomen meum certis de causis publicare non consultum visum est, dum non mihi laudem quero, sed Philosophiae amatoribus prodesse studeo. Ideò vanam gloria cupiditatem relinquo illis qui malunt VIDERI quam ESSERE. Quae hinc in veritatis Philosophica indubitata attestationem scribo, paucis comprehensa, à Manuali experientia mihi ab Altissimo concessa, deprompta sunt: ut ij qui in hac laudatissima scientia, prima & realia posuerunt fundamenta, hac cohortatione, pulcherrimarum rerum exercitationem non deserant; & sic à scelerata Fumiendulorum turba, cui dulce est decipere, tuti sint. Non sunt somnia, ut ignarum vulgus loquitur; nec inania otiosorum hominum commenta, ut stulti & insipientes, qui artem rident. Veritas est ipsissima Philosophica; quam, ut veritatis amator, in veritatis

tatis Chymica, immeritò proclamata, subsidium & confirmationem, occultare aut silentio inuoluere non debui nec potui. Quamuis hisce malignis temporibus (ubi virtus & vitium equiparantur) propter seculi indignitatem hominúmque ingratitude & infidelitatem (ne quid de Philosophorum maledictionibus loquar) in publicum prodire maximopere pertimescat. Possem adducere Chymica huius veritatis testes, autores videlicet grauíssimos, iuxta unanimes veneranda Antiquitatis in tot diuersis Nationibus consensum: At quæ experimento oculari videntur probatione non indigent. Viderunt illam sine veste DIANAM hisce elapsis annis (sciens loquor) multi & summa & infima sortis homines. Et licet reperiantur quidam maleferiati, qui aut ex inuidia, aut malitia, aut metu detectionis imposturarum suarum, clamitent auro suam animam posse extrahi & pomposa ac vana ostentationis delusione, alieno reddi corpori non sine temporis, laborum ac sumptuum iactura & detrimento: sciant pro certo Her-

metis filij, eiusmodi animarum, ut loquuntur, siue ab Auro, siue à Luna (quacunque via vulgari Alchymistica) extractionem, meram esse persusionem; quod quidem à multis non creditur, sed tandem per experientiam, unicam & solam veritatis magistram, cum damno verificatur. E contra, qui (via Philosophica) hoc sine fraude & fuco prestare possit, ut vel minimū metallū, siue cum lucro, siue sine lucro, realiter colore Solis vel Luna (in omnibus examinibus requisitis permanente) tingat: Illum iure affirmare possum habere fores Naturæ apertas, ad ulteriora & altiora arcana inuestiganda, & cum DEI benedictione acquirenda. Porro præsenteshos Tractatus, mea experientia conscriptos, scientia filiis offero: ut dum omni cogitatione motūque animi in Naturæ occultis operationibus inquirendis versantur, inde rerum veritatem, ipsamque Naturam perspiciant & cognoscant: in qua Re sola totius sanctissima Artis Philosophicæ perfectio consistit, modo via Regia, quam Natura in omnibus operationibus præscribit, progredian-

grediantur. Ideo hîc Candidum lectorem admonitum velim, ut scripta mea, non tam ex verborum cortice quàm è Natura viribus intelligat; ne postea tempus, laborem, & sumptum frustra expensum deploret. Consideret Sophorum hanc esse scientiam, non imperitorum: Et longè alium esse Philosophorum sensum, quàm ut eum percipiant, vel Thrasones gloriosi, vel literati irrisores, aut contra conscientiam vitiosi (qui dum virtutibus emergere non possunt, sceleribus & honestorum virorum calumniis id moliantur,) vel imperiti circumforanei, qui suis dealbationibus & rubefactionibus, cum indignissima laudatissima scientia Chymica diffamatione, uniuersum ferè mundum deceperunt. Dei enim donum est; si quidem ad eam non nisi sola Dei intellectum illuminantis gratia, per patientem & religiosam humilitatem perueniri possit (aut per ocularem experti præceptoris demonstrationem:) Quapropter à Deo alienos meritò à secretis suis procul abigit. Quod reliquum est; filios artis unice rogo ut meum benè de

ipsis merendi studium animo grato accipiant : & cum OCCULTVM fecerint MANIFESTVM, atque Dei nutu, constanti labore in optatum portum Philosophicum appulerint, Philosophico more omnes indignos ab hac arte excludant : amorisque erga proximum egenum in timore Dei (postposita vana ostentatione) memores, Optimo-ter-Maximo pro speciali hoc munere, sine abusu, in tacito & pie gaudenti sinu, sempiternas gratitudinis laudes decantent.

Simplicitas veritatis sigillum.

TRA:

TRACTATUS PRIMVS

DE NATVRA.

QVIDNAM EA SIT,

ET QVAE EIVS DE-

beant esse scrutatores.

MULTI Sapientes do-
 ctissimi que viri ante
 complura sæcula, imò
 (Hermete teste) ante
 diluuium, multa scripse-
 runt de conficiendo la-
 pide Philosophorum; & tot nobis reli-
 querunt scripta, vt nisi Natura in dies o-
 peraretur credibilia nobis, vix iam ali-
 quis verum existimaret esse NATVRAM:
 quia superioribus sæculis non tot inuen-
 tores rerum fuerunt. Nec etiam ante-
 cessorum nostri aliud quicquam confide-
 rarunt præter Naturam ipsam, & Natu-

re possibilitatem. Et quamvis illi in simplici tantum Naturæ viâ manserint, ea tamen inuenerunt quæ nos nunc in tot rebus versantes, vix nostris ingeniis potuissimus imaginari. Hoc fit quia nobis Natura, & Generatio rerum in orbe iam vilis simplexque videtur. Et ideo ingenia nostra, non ad res cognitæ, sed ad talia quæ non vel vix fieri possunt, intendimus: quapropter ita etiam nobis succedit facilius excogitare res subtiles, & quas ipsi Philosophi nescirent imaginari, possumus, quàm ad verum Naturæ cursum, & Philosophorum sensum peruenire. Et sic Natura hominum comparata est, ut ea quæ scit negligat, alia semper quærat; multò magis ingenia humana quibus Natura subdita est. Exempli gratiâ; vides quemlibet artificem, cum iam ad summam artificij sui perfectionem peruenerit, alia quærit, aut eo abutitur, aut planè desinit. Ita etiam generosa Natura semper agit usque in ipsum Iliadum, hoc est, Terminum vltimum,

num, postea cessat. Nam indita est Naturæ permissio quædam ab initio, ut percursum integrum possit ad meliora venire, & requiem habere plenariam, ad quam omni conatu tendit, & gaudeat suo fine, non aliter ut Formica senio, cui in senectute Natura creat alas. Ita nimirum & nostra ingenia eousque progressa sunt, præsertim in Arte Philosophica, seu lapidis praxi, ut iam ferè in ipsum Iliadum peruenerimus. Nam Ars Chymicæ eiusmodi subtilitates nunc inuenit, ut vix maiores possint reperiri; & eatenus differt à veterum Philosophorum Arte, prout Faber Horologiorum à simplici Fabro Ferrario: Et licet ambo tractent Ferrum, nihilominus neuter sciret alterius labores, quamuis ambo sint in sua arte Magistri. Si hodie reuiuisceret ipse Philosophorum pater Hermes, & subtilis ingenij Geber, cum profundissimo RAIMUNDO LULLIO, non pro Philosophis, sed potius pro discipulis à nostris Chymistis haberentur: Ne-

scirent tot hodie vſitatas diſtillationes , tot circulationes , tot calcinationes , & tot alia innumerabilja Artiſtarum opera , quæ ex illorum ſcriptis huius ſæculi homines inuenerunt & excogitarunt. Vnicum tantùm nobis deest , vt id ſciamus quod ipſi fecerunt , lapidem videlicet Philoſophorum ſeu Tincturam Phyſicam. Nos dum illam quærimus alia inuenimus: & niſi ita vſitata eſſet procreatio humana , & natura in eo ſuum ius tene- ret , iam vix non deuiaremus. Sed, vt reuertar ad propoſitum ; Promiſi in hoc primo Tractatu Naturam explicare ; ne nos à ſimplici via vera , vana deſlectat imaginatio. NATVRAM igitur dico Vnam , veram , ſimplicem , integram in ſuo eſſe , quam Deus ante ſecula fecit , & ſpiritum ei incluſit: ſcito autem Naturæ Terminum eſſe Deum , qui & naturæ principium eſt; ſiquidem nullum finitur initium niſi in
in

in eo in quo incipit. Dixi vnicam esse tantum; per quam Deus omnia facit: non quod Deus sine illa operari nesciret, (si quidem ipse Naturam fecit, & omnipotens est;) sed ita sibi placuit, & fecit. Res omnes ex illa Natura vnica proueniunt; nec est in orbe aliquid extra Naturam: Et quamuis aliquando abortus fiant; hoc non est Naturæ, sed vel artificis vel loci vitium. Natura hæc diuisa est in loca quatuor, in quibus hæc omnia operatur quæ apparent & in vmbra sunt, siquidem res potius in vmbra sunt quàm vt verè appareant. Mutatur in mare & fœmina, & Mercurio assimilatur, quia se iungit variis locis; & secundum terræ loca bona vel mala res producit; licet non sint loca mala in Terra, prout nobis videtur. Qualitates autem sunt tantum quatuor, & hæc omnibus insunt rebus, neque concordant; semper vna

excedit aliam. Natura autem non est visibilis, licet visibiliter agat; nam est spiritus volatilis qui in corporibus suum agit officium: locum & sedem suam habet in voluntate Divina. Nobis hoc loco ad nil aliud ipsa prodest, nisi ut eius loca sciamus quæ sint ipsi convenientiora vel propinquiora; hoc est, ut sciamus coniungere rei rem, secundum Naturam ne misceatur lignum homini, aut Bos vel animal metallo; sed quodlibet agat in suum simile: & tunc etiam Natura suum præstabit officium. Locus Naturæ non est alius quàm, ut supra dictum, in velle Dei.

SCRUTATORES Naturæ tales esse debent qualis est ipsa Natura, veraces, simplices, patientes, constantes &c. & quod maximum, pii, Deum timentes, proximo non nocentes. Postea diligenter considerent, num propositum suum cum Natura concordet; an sit possibile ab exemplis discant apparentibus, ex quibus videlicet rebus quid fiat, quomodo, &

do, & in quali vase Natura operetur. Nam si tu simpliciter aliquid vis facere, sicuti ipsa facit Natura, sequere Naturam: sin verò præstantius quid moliris quàm Natura, id animaduerte in quo, & per quid melioratur, & semper in suo id fiat simili. Exempli gratia, si cupis metallum (quæ est nostra intentio) vltèrius quàm Natura fecit, in virtute promouere; Naturam accipere oportet Metallìcam, & hoc in mare & fœmina, aliàs nil efficies: Si enim intendis ex herbis creare Metallum, laborabis in vanum; sicuti etiam ex cane vel bestia lignum non produces.

TRACTATVS SECVNDVS.

De Operatione Natura in nostro proposito & spermate.

NATURAM iam dixi esse veram, vnicam, vbique apparentem, continuam, quæ cognoscitur ex rebus pro-

ductis, lignis videlicet, herbis, &c. Dixi etiam scrutatorem Naturæ esse oportere veracem, simplicem, patientem, constantem, vnicæ saltem rei animum applicantem, &c. Nunc de naturæ actu incipiendum. Sicuti Natura in Dei velle est, & Deus creavit illam, vel imposuit omni imaginationi; ita Natura fecit sibi semen, hoc est, velle suum in Elementis. Illa est quidem vna, & tamen res profert diuersas; sed nil operatur sine spermate: quicquid sperma vult operatur Natura, nam est instar Artificis alicuius instrumentum. Sperma igitur vniuscuiusque rei melius & vtilius est Artifici quam Natura ipsa: Nam è Natura sine spermate efficies tantum quantum sine igne, auro vel argento Aurifaber, aut sine grano & semine agricola. Habito spermate Natura præsto aderit, siue ad malum, siue ad bonum. Operatur illa in spermate vt Deus in libero hominis arbitrio: & hoc est magnum miraculum, quod natura obedit spermati, non coacta sed propria

propria sponte ; sicuti & Deus omnia concedit quæ Homo vult , non coactus sed ex proprio velle : Ideò homini liberum dedit arbitrium, siue ad malum, siue ad bonum. Sperma igitur est Elixir cuiusque rei, vel quinta Essentia, seu perfectissima rei decoctio & digestio , vel sulphuris Balsamum, quod idem est quod Humidum Radicale in Metallis. Magnus quidem hic de hoc spermate posset institui sermo , sed nos tantum ad propositum in Arte Chymica tendimus. Quatuor elementa generant sperma , voluntate Dei & imaginatione Naturæ : quemadmodum enim viri sperma habet centrum , seu vas sui seminis in renibus; ita quatuor Elementa motu indefinente (quodlibet secundum suam qualitatem) proiciunt sperma in terræ centrum , vbi digeritur , & per motum emittitur foras. Centrum verò terræ est quidam locus vacuus vbi nil quiescere potest: In Excentrum (vt ita loquar) seu centri marginem & circumferentiam

B

quatuor Elementa suas proiiciunt qualitates. Sicuti vir suum emittit semen in uterum mulieris ; in quo nil manet de semine , sed postquam debitam matrix accepit portionem, ceterum eiicit foras: similiter in centro terræ accidit ut vis Magnetica partis alicuius loci rem ad se attrahat convenientem sibi ad pariendum aliquid ; ceterum eiicitur foras in lapides & alia excrementa. Nam omnes res ex eo fonte habent originem , nec quicquam in toto mundo nascitur nisi per hunc fontem. Exempli gratia ; Habeatur in aliqua mensa plana vasculum aquæ , quod locetur in mensæ medium, & circumcirca pōnantur res variae , & colores varii , item sal , &c. quodque separatim : effundatur postea aqua in medium ; videbis illam aquam hinc inde diffuere , & dum riuulus vnus attinger colorem rubeum rubefiet ab illo , si ad salem salis saporem mutuabitur, & sic de cæteris. Aqua enim loca non mutat, sed locorum diuersitas mutat aquam. Simili modo

modo è centro terræ semen vel sperma à quatuor elementis in centrum proiectum ad varia loca transit, & secundum loci Naturam naturatur res: si peruenit ad locum terræ & aquæ purum fit res pura. Semen & sperma omnium rerum est vnicum, & tamen varias res generat, vti è sequenti apparet exemplo. Viri semen est semen nobile, & saltem ad generationem hominis est creatum; nihilominus si vir abutatur eo, quod est in eius libero arbitrio, nascitur abortus: Nam si, contra grauissimas Dei inhibitiones, vir iniret vaccam, aut aliam bestiam, facile conciperet bestia viri semen, quia Natura non est nisi vna; & tunc non nasceretur Homo, sed bestia & abortus: Siquidem locum non inuenit semen sibi competentem. Tali inhumana & detestanda commixtione vitorum cum bestiis variz bestiz producerentur hominibus similes. Ita enim fit, si sperma intrat centrum nascitur quod inde nasci debebat; sed cum iam in locum venit &

concepit, non amplius mutat formam: verum dum adhuc in centro sperma est, æquè facilè ex illo spermate produci potest arbor quàm metallum, tam cito herba quàm lapis, & vnus pretiosior altero, secundùm puritatem loci. Sed quomodo Elementa sperma generent nunc nobis dicendum est, & hoc modo fit. Elementa sunt quatuor, duo sunt graua & duo sunt leuia, duo sicca duo humida, sed vnum maximè siccum & alterum maximè humidum, sunt masculina & fœminina &c. Horum quodlibet per se est promptissimum ad producendum res sibi similes in sphæra sua, & ita voluit Altissimus: Hæc quatuor non quiescunt, sed semper inuicem agunt: & quodlibet per se emittit suum subtile, ac in centro conueniunt: In centro verò est Archæus, Naturæ seruus, qui ea spermata miscendo eiicit foras. Quomodo autem id fiat, in Epilogo horum duodecim Tractatum copiosius videre est.

TRA

TRACTATVS TERTIVS.

De Vera prima Metallorum materia.

PRima Metallorum materia duplex est, sed vna sine altera metallum non creat. Prima & principalis est Humidum aëris caliditate mixtum; hanc Philosophi Mercurium nominarunt, qui radiis solis & lunæ gubernatur in mari philosophico: Secunda est terræ caliditas sicca, quam vocarunt sulphur. Sed quia omnes veri Philosophi hanc maximè occulta-uerunt, nos paulo lucidius illam explicabimus; pondus præsertim, quo ignorato omnia destruuntur. Inde fit vt multi ex re bona producant abortus: sunt enim, qui totum corpus pro materia seu semine vel spermate sumunt, alij frustum, & hi omnes à recto declinant tramite. Exempli gratia; si quis viri pedem & mulieris acciperet manum, & vellet ex hac commistione creare hominem, non esset possibile. Est enim in quolibet

corpore centrum & locus, vel seminis
feu spermatis punctum, & semper 8200.
pars, etiam in ipso grano tritici; & hoc
aliter esse non potest: Nam non totum
granum vel corpus vertitur in semen,
sed tantum est in corpore scintilla ali-
qua necessaria, quæ à suo corpore custo-
ditur ab omni excessiuo calore & frigo-
re, &c. Si habes aures & sensus, hîc ani-
maduerte & securus eris, non tantum ab
illis qui locum spermatis ignorant, to-
tumque granum in semen reducere ni-
tuntur; verum etiam ab his omnibus qui
in solutione metallorum versantur va-
na, & metalla per totum solvere volunt,
ut postea ex illorum commixtione mu-
tua, novum creent metallum. At hi, si
Naturæ processum considerarent, viderent
rem se habere longè aliter: Nam
nullum metallum est tam purum quod
non habeat & suas impuritates, unum ta-
men altero pauciores vel plures. Sed tu,
amice lector, primum observabis Naturæ
punctum, ut supra dictum, & satis habes:
sed

sed hanc tibi habeto cautelam, ne in metallis vulgi illud quæras punctum, in quibus non est. Nam hæc metalla præfertim aurum vulgi, mortua sunt; sed nostra sunt viua, spiritum habentia, quæ omnino sumenda sunt: scito enim metallorum vitam esse ignem, dum adhuc in suis mineris sunt, & mortem etiam ignem, fusionis videlicet. Prima verò metallorum materia est humiditas quædam mixta aëre calido; & est in forma aquæ pinguis, adhærentis vnicuique rei puræ vel impuræ; in vno loco tamen abundantius quàm in altero, quod fit quia terra est in vno loco magis aperta & porosa, vim attractiuam habens, quàm in altero. Prouenit aliquando per se in lucem induta veste aliqua, præfertim in locis vbi non habet adhærere alicui; cognoscitur ita, quia res omnis ex tribus principiis est composita: In materia verò metallorum vnica tantum, sine coniunctione, excepta veste vel eius vmbra; scilicet sulphure, &c.

TRACTATVS QVARTV S.

*Quomodo metalla in terra visceribus
generantur.*

Producuntur metalla hoc modo: postquam quatuor Elementa virtutes suas proiecerunt in terræ centrum, Archæus distillando sublimat calore motus perpetui in terræ superficiem: Est enim terra porosa, & ventus stillando per poros terræ resolvitur in aquam, ex qua res nascuntur omnes. Sciant ego doctrinæ filij sperma metallorum diuersum non esse à spermate rerum omnium, scilicet vaporem humidum: ideò frustra quærunt Artitæ metallorum reductionem in materiam primam, quæ tantum vapor est. Philosophi non talem intellexerunt materiam primam, sed tantum materiam secundam; sicuti Bernardus Trevisanus optimè disputat, quamvis non ita lucidè, quia de quatuor Elementis

tis

tis loquitur; nihilominus id dicere voluit, & solummodo cum filiis locutus est. Ego verò vt clarius Theoricam detegerem, omnes hîc præcauere monere volui, vt tot solutiones, tot circulationes, tot calcinationes ac reiterationes finirent; nam frustra id quæritur in re dura cum per se mollis vbique sit: Non prima, sed secunda tantum quærat materia, talis nimirum quæ simul ac concepta est, in aliam mutari formam non potest. At si quæras quomodo metallum in talem reducat materia, sequor in eo Philosophorum intentionem: Hoc tantum præ cæteris volo, vt filij artis intelligant sensum scriptorum non syllabas, & vbi Natura desinit, in metallicis videlicet coram oculis nostris perfectis corporibus, ibi arti esse incipiendum. Sed vt ad propositum reuertar (siquidem hîc non est intentio nostra de solo lapide,) agamus nunc de materia metallorum. Paulò antè dixi Res omnes nasci ex aëre liquido vel vapore quem Elementa perpetuo

motu in viscera terræ stillant: hunc postquam Naturæ Archæus accepit, per poros sublimat, & vnicuique loco sua sagacitate tribuit (sicuti in præcedentibus retulimus;) sic locorum varietate res etiam proueniunt & nascuntur variæ. Sunt qui opinentur Saturnum habere aliud semen, aurum quoque aliud, & sic consequenter metalla reliqua: sed vana sunt ista; vnicum tantum est semen, idem in Saturno quod in auro inuenitur, idem in Luna quod in Marte; Sed locus terræ diuersus fuit, si me rectè intelligis; quamuis in Luna Natura citius quàm in Sole desierit, & sic de aliis. Quando enim ex terræ centro sublimatur vapor ille, transit per loca vel frigida vel calida: Si igitur transit vapor per loca calida & pura, vbi pinguedo sulphuris parietibus adheret, vapor ille, quem Philosophi Mercurium Philosophorum dixerunt, accommodat se & iungitur illi pinguedini, quam postea secum sublimat, & tunc fit vna quæritas, relicto nomine vaporis accipit

it nomen pinguedinis ; quæ postea ve-
iens sublimando ad loca alia , quæ iam
apor antecedens purgavit, vbi est terra
subtilis , pura , & humida , implet poros
ius & iungitur illi ; & sic fit Sol : si verò
pinguedo illa venit ad loca impura , fri-
da, fit Saturnus : si verò talis terra pura
est & mixta sulphuri, fit Venus &c. Quò-
nim magis depuratus locus est , eò pul-
chriora reddit metalla : nam sciendum
est quòd ille vapor continuè egreditur
ex centro ad superficiem , eundo purgat
loca. Inde fit quòd hodie reperiantur
minerae in locis vbi antè mille annos
nullæ fuerunt ; nam progressu suo semper
subtiliat crudum impurum , parum suc-
cessivè secum trahens : Et hæc est reite-
ratio , & circulatio Naturæ ; tam diu su-
blimatur , res novas producendo, donec
locus depuratur optimè ; & quò magis
depuratur , eò etiam nobiliores res pro-
ducit. Hyeme verò, cum aer frigidus ter-
ram constringit , congelatur etiam ille
visciduosus vapor ; qui postea , redeunte

vere, vnà cum terra & aqua miscetur; & fit Magnesia trahens ad se sibi similem Mercurium aëris, qui dat vitam omnibus rebus, per radios Solis, Lunæ & stellarum, & sic gramen, flores & similia profert: Natura enim ne momentum temporis otietur. Metalla verò sic procreantur; longa destillatione purgatur terra, postea accessu pinguedinis ea generantur: alio modo non proueniunt, sicuti quorundam, Philosophorum scripta sinistrè interpretantium, vana opinio est.

TRACTATVS QVINTVS.

De Generatione lapidum omnis generis.

Lapidis materia est eadem quæ & aliarum rerum; & secundum locorum puritatem hoc modo nascuntur. Quando quatuor Elementa suum vaporem stillant

illant in terræ centrum, & Archæus
laturæ eundem ejicit & sublimat; hic,
um transit per loca porosque terræ,
ahit secum omnem terræ impuritatem
que in superficiem, quem postea con-
elat aër (nam quod aër creat purus, aër
ongelat crudus, quia aër in aërem ha-
et ingressum & se iungūt inuicem, nam
atura Naturâ latatur:) & sic fiunt petræ
montes lapidei, secundum magnos &
ruos poros. Et quo maiores terre pori,
etiam melius purgatur locus: dum
nim per tale respiraculum maior cali-
tas, & aquæ maior quantitas transit, eò
tius depuratur terra: & sic postea in
usmodi locis commodius metalla nas-
untur. Sicuti & ipsa testatur experien-
a, vt aurum non alibi nisi in montibus
ærat & reperiatur, quod in planitie,
si rarò, fieri nequit: nam sæpissime talia
ca humida sunt, non vapore sed aqua
ementali quæ ad se trahit vaporem il-
m, & ita sese amplectuntur vt non fa-
è separentur: postea Sol coeli digerens

illam facit argillam pinguem qua figuli
 vtuntur. In locis verò vbi est arena gros-
 sa, & vapor non habet secum pinguedi-
 nem vel sulphur, herbas & gramen in
 pratis creat. Sunt & alij lapides pretiosi,
 vt Adamas, Rubinus, Smaragdus, & reli-
 quæ gemmæ: generantur omnes hoc
 modo. Quando vapor Naturæ per se su-
 blimatur, sine accessu pinguedinis sul-
 phuris, & venit ad locum aquæ puræ sa-
 lis, fiunt Adamantes; & hoc in locis fri-
 gidiſſimis, ad quæ non potest peruenire
 pinguedo illa, quia pinguedo non per-
 mitteret ista. Sciendum enim est quod
 spiritus aquæ facillimè sublimatur calo-
 re facili; sed oleum seu pinguedo non
 nisi magno eleuatur calore, & in loca ca-
 lida: etiam si enim ex centro progredia-
 tur, leui congelatur frigore, & sic subsi-
 stit; vapor verò ad loca debita ascendit,
 & congelatur in aqua pura in lapides
 granulatim. Quomodo verò in gemmis
 colores fiant; sciendum est illud ratione
 sulphuris in hunc modum fieri: si sulphu-
 ris

pinguedo congelatur, motu illo perpetuo postea spiritus aquæ transeundo igerit & purificat illud vi salis, donec colore digesto rubeo vel albo colorer, qui color tendens ad meliora cum lo spiritu, quia subtiliatus est tot reiterationis destillationibus, eleuatur: spiritus osteæ habet potentiam intrandi res imperfectas, & sic introducit colorem, qui postea iungitur illi aquæ tunc parum congelatur, & sic implet poros eius, & fixatur cum ea fixatione inseparabili. Congelatur enim omnis aqua calore si sit sine spiritu, congelatur frigore si habet spiritum: sed qui scit congelare aquam alido, & spiritum cum ea iungere, certe inueniet millesies pretiosiores aurum & omni re. Efficiat igitur ut separetur spiritus ab aqua, ut putrescat, & appareat ramum: postea reiectis facibus reducat spiritum ex alto in aquam, & faciat coningere simul: illa enim coniunctio generabit ramum dissimilem forma parentibus.

TRACTATVS SEXTVS.

*De Secunda Materia, & p-
refactione rerum.*

DIximus de prima materia rerum, & quomodo nascuntur res ex Natura sine semine, hoc est, quomodo Natura ab Elementis accipit materiam ex qua generat semen: Nunc verò de semine, & rebus generatis ex semine, sermonem instituemus. Omnis res habens semen multiplicatur in eo, sed absque Naturæ auxilio non fit: semen enim nihil aliud est quàm aër congelatus in aliquo corpore, seu vapor humidus; & nisi hic resoluatur calido etiam vapore, nullius est usus. Sciant ergo inuestigatores artis quid semen sit, ne quærant rem quæ non est: & sciant illud esse triplex, quod ex quatuor elementis productum est. Primum est MINERALE, de quo hoc loco sermo est; alterum VEGE-

TABILE;

BILE ; Tertium ANIMALE.
INERALE semen à Philosophis
 gnoscutur : Vegetabile commune ac
 gare est , vt videmus in fructibus :
 animale ex imaginatione cognoscitur.
 getabile nobis ostendit quomodo na-
 a creat illud ex quatuor Elementis.
 endum enim est quod hyems est pu-
 factionis causa, siquidem spiritus vita-
 in arboribus congelat : & quando hi-
 lore solis (in quo est vis magnetica
 nis humiditatis attractiua) resoluun-
 tunc calor naturæ, per motum exci-
 tus , pellit ad circumferentiam vapo-
 r aquæ subtilem , qui poros arboris
 erit , & guttas stillare facit , semper
 rum ab impuro separando. Præcedit
 nen interdum purum impurum ; pu-
 n stat & congelatur in flores , impu-
 n abit in folia , grossum & spissum in
 ticem : arboris cortex manet fixus,
 la cadunt frigore vel calore , quando
 truuntur pori ejus : flores congelan-
 in tali colore qualis est ipsi calor , &

C

adferunt fructum & semen (veluti pomum in quo sperma est, ex quo non nascitur arbor ; sed in illo spermate est semen vel granum intrinsecè , ex quo etiam absque spermate nascitur arbor ; nam multiplicatio fit non in spermate, sed in semine.) Sic oculariter videmus Naturam creare ex quatuor elementis semen , ne nos in hoc frustra occupemur ; nam quod creatum est creatore non indiget. Hoc exempli loco lectorem admonuisse sufficiat ; sed ad propositum Minerale redeo. Semen Minerale vel Metallorum creat Natura in visceribus terræ : propterea non creditur tale semen esse in rerum Natura , quia inuisibile est. At non est mirum quod ignari dubitent , siquidem id quod præ oculis est non percipiatur ab illis ; multò minùs istud quod inuisibiliter absconditum est ; sed verissimum est quod superius non est nisi vt istud quod est interius , & vice versa id quod nascitur supra, nascitur ex eodem fonte sicuti illud quod infra

in

in terræ visceribus. Et quam prærogati-
uam vegetabilia præ metallis habent, vt
Deus illis semen inderet, & hæc imme-
rito excluderët. Nonne eiusdem digni-
tatis metalla apud Deum cuius & arbo-
res? Hoc pro certo statuatur, nihil sine
semine crescere: vbi enim nullum est se-
men, res est mortua. Necesse est ergo
vt, vel quatuor elementa creent semen
metallorum, vel ea producant sine se-
mine: si absque semine producantur,
tunc perfecta fieri non possunt; si quidem
res omnis sine semine imperfecta est, ra-
tione compositi: qui hanc indubitatz
veritati fidem non adhibet, non est di-
gnus vt naturæ secreta scrutetur; nil
enim in orbe nascitur quod semine de-
stituatur. Semen metallorum verè &
realiter ipsis est inditum: generatio au-
tem eius ita fit. Quatuor elementa in
prima operatione naturæ stillant, per
Archæum Naturæ, in terræ centrum va-
porem aquæ ponderolum, qui est me-
tallorum semen, & dicitur Mercurius

propter ejus fluxibilitatem , & vniufcuiusque rei coniunctionem , non propter essentiam; assimilatur sulphuri propter internum calorem ; & post congelationem est humidum radicale. Et quamuis corpus metallorum ex Mercurio Philosophorum intelligi debet , tamen hi non sunt audiendi qui putant Mercurium vulgi semen esse metallorum, & ita corpus loco seminis accipiunt: non considerantes quòd & dictus vulgi Mercurius suum in se habeat semen. Errores omnium horum è sequenti patebunt exemplo. Manifestum est quod homines habeant semen in quo multiplicantur : Hominis corpus Mercurius est ; sed semen occultum est in corpore, & ratione corporis quantitas in pondere exigua: qui igitur hominem generare vult, non Mercurius, qui corpus est, sed semen vapor aquæ congelatus accipitur. Sic in regeneratione metallorum sinistrè proceditur à vulgaribus Chymicis : Corpora metallica solvunt , siue
Mer-

Mercurium , siue aurum , siue Saturnum , siue Lunam , & corrodunt illa aquis fortibus , & alijs rebus heterogeneis ad veram artem non requisitis postea coniungunt : nescientes quod ex corpore humano dissecto non generatur homo ; quia corruptio corporis , & seminis destructio hoc pacto præcessit. Vnaquæque res in mare & foemina multiplicatur , vt in tractatu de duplici materia mentionem feci : Diuisio sexus nil creat vel producit, sed debita illius coniunctio profert nouam formam: Semina vel spermata ergo , non corpora , sunt accipienda : R. ergo marem viuum & foeminam viuam ; hos coniunge simul vt inter se imaginentur sperma ad procreandum suæ Naturæ fructum. Primam enim materiam nemo mortalium credat se facere posse : Prima materia hominis terra est, & nemo hominum ex illa hominem creare potest, solus Deus hoc scit: at è materia secunda quæ iam creata est , si in locum debitum posita fuerit,

facile Natura operante generabitur id cuius formæ semen est. : Artifex hic nil facit nisi vt sciat subtile à spisso separare, & in vas imponere debixum. Nam hoc considerandum est, prouit res incipitur ita finitur : ex vno fiunt duo, ex duobus vnum, & non vltcrius. Vnus est Deus; ex hoc vno Deo filius est genitus : Vnus dedit duo ; duo vnum dederunt Spiritum Sanctum ab vtroque procedentem : sic factus est mundus , & sic erit finis eius. Considera priora quatuor puncta exactissime : habes in illis Patrem , Patrem & filium , vltimò S S : habes quatuor Elementa : habes quatuor luminaria, duo Cœlestia , duo Centralia : Nil amplius est , fuit , & erit , quam in hac figura patet : si deberem omnia mysteria hinc elicienda consignare , magnum oriretur volumen : Redeo ad propositum , & tibi dico verum , fili mi , non creatur ex vno vnum , quia hoc solius Dei est proprium : sufficiat te posse ex duobus creare vnum tibi ytile. Scias ergo

ergo sperma multiplicatiuum esse materiam secundam, & non primam: Prima enim materia rerum non videtur, occulta est in natura vel in elementis; secunda verò interdum filijs doctrinæ apparet.

TRACTATVS SEPTIMVS.

De virtute Secunda materia.

SED vt facilius possis comprehendere qualis sit hæc secunda materia, virtutes ex quibus illam cognosces describam tibi. Ac primum scies quòd Natura in tria Regna diuisa est; Duo sunt Regna quorum quodlibet per se stare potest, etsi alia duo non essent; est regnum Minerale, Vegetabile, & Animale. Minerale per se subsistere potest, etsi nullus hominum in mundo esset nec arbor, vel herba. Vegetabile itidem, etiamsi nullum metallum, nec animal

TRACTATVS SEXTVS.

De Secunda Materia, & putrefactione rerum.

DIximus de prima materia rerum, & quomodo nascuntur res ex Natura sine semine, hoc est, quomodo Natura ab Elementis accipit materiam ex qua generat semen: Nunc verò de semine, & rebus generatis ex semine, sermonem instituemus. Omnis res habens semen multiplicatur in eo, sed absque Naturæ auxilio non fit: semen enim nihil aliud est quàm aër congelatus in aliquo corpore, seu vapor humidus; & nisi hic resoluator calido etiam vapore, nullius est usus. Sciant ergo inuestigatores artis quid semen sit, ne quærant rem quæ non est: & sciant illud esse triplex, quod ex quatuor elementis productum est. Primum est MINERALE, de quo hoc loco sermo est; alterum VEGE-

TABILE;

TABILE ; Tertium ANIMALE.
MINERALE semen à Philosophis
 cognoscitur : Vegetabile commune ac
 vulgare est , vt videmus in fructibus :
 Animale ex imaginatione cognoscitur.
 Vegetabile nobis ostendit quomodo na-
 tura creat illud ex quatuor Elementis.
 Sciendum enim est quod hyems est pu-
 trefactionis causa, siquidem spiritus vita-
 les in arboribus congelat : & quando hi
 calore solis (in quo est vis magnetica
 omnis humiditatis attractiua) resoluun-
 tur, tunc calor naturæ, per motum exci-
 tatus, pellit ad circumferentiam vapo-
 rem aquæ subtilem , qui poros arboris
 aperit, & guttas stillare facit, semper
 purum ab impuro separando. Præcedit
 tamen interdum purum impurum ; pu-
 rum stat & congelatur in flores , impu-
 rum abit in folia , grossum & spissum in
 corticem : arboris cortex manet fixus,
 folia cadunt frigore vel calore , quando
 obstruuntur pori ejus : flores congelan-
 tur in tali colore qualis est ipsi calor, &

adferunt fructum & semen (veluti pomum in quo sperma est, ex quo non nascitur arbor ; sed in illo spermate est semen vel granum intrinsecè , ex quo etiam absque spermate nascitur arbor ; nam multiplicatio fit non in spermate, sed in semine.) Sic oculariter videmus Naturam creare ex quatuor elementis semen, ne nos in hoc frustra occupemur ; nam quod creatum est creatore non indiget. Hoc exempli loco lectori admonuisse sufficiat ; sed ad propositum Minerale redeo. Semen Minerale vel Metallorum creat Natura in visceribus terræ : propterea non creditur tale semen esse in rerum Natura , quia invisibile est. At non est mirum quod ignari dubitent , siquidem id quod præ oculis est non percipiatur ab illis ; multò minùs istud quod invisibiliter absconditum est ; sed verissimum est quod superius non est nisi ut istud quod est inferius , & vice versa id quod nascitur supra, nascitur ex eodem fonte sicuti illud quod infra

in

in terræ visceribus. Et quam prærogati-
uam vegetabilia præ metallis habent, vt
Deus illis semen inderet, & hæc imme-
ritò excluderët. Nonne eiusdem digni-
tatis metalla apud Deum cuius & arbo-
res? Hoc pro certò statuatur, nihil sine
semine crescere: vbi enim nullum est so-
men, res est mortua. Necesse est ergo
vt, vel quatuor elementa creent semen
metallorum, vel ea producant sine se-
mine: si absque semine producantur,
tunc perfecta fieri non possunt; si quidem
res omnis sine semine imperfecta est, ra-
tione compositi; qui hanc indubitatz
veritati fidem non adhibet, non est di-
gnus vt naturæ secreta scrutetur; nil
enim in orbe nascitur quod semine de-
stituatur. Semen metallorum verè &
realiter ipsis est inditum: generatio au-
tem eius ita fit. Quatuor elementa in
prima operatione naturæ stillant, per
Archæum Naturæ, in terræ centrum va-
porem aquæ ponderosum, qui est me-
tallorum semen, & dicitur Mercurius

propter ejus fluxibilitatem , & vniuscuiusque rei coniunctionem , non propter essentiam ; assimilatur sulphuri propter internum calorem ; & post congelationem est humidum radicale. Et quamvis corpus metallorum ex Mercurio Philosophorum intelligi debet , tamen hi non sunt audiendi qui putant Mercurium vulgi semen esse metallorum , & ita corpus loco seminis accipiunt : non considerantes quòd & dictus vulgi Mercurius suum in se habeat semen. Errores omnium horum è sequenti patebunt exemplo. Manifestum est quòd homines habeant semen in quo multiplicantur : Hominis corpus Mercurius est ; sed semen occultum est in corpore , & ratione corporis quantitas in pondere exigua : qui igitur hominem generare vult , non Mercurius , qui corpus est , sed semen vapor aquæ congelatus accipitur. Sic in regeneratione metallorum sinistrè proceditur à vulgaribus Chymicis : Corpora metallica solvunt , siue Mer-

Mercurium , siue aurum , siue Saturnum , siue Lunam , & corrodunt illa aquis fortibus , & alijs rebus heterogeneis ad veram artem non requisitis ; postea coniungunt : nescientes quod ex corpore humano dissecto non generatur homo ; quia corruptio corporis , & seminis destructio hoc pacto præcessit. Vnaquæque res in mare & foemina multiplicatur , vt in tractatu de duplici materia mentionem feci : Diuisio sexus nil creat vel producit, sed debita illius coniunctio profert nouam formam: Semina vel spermata ergo , non corpora , sunt accipienda : R. ergo marem viuum & foeminam viuam ; hos coniunge simul vt inter se imaginentur sperma ad procreandum sex Naturæ fructum. Primam enim materiam nemo mortalium credat se facere posse : Prima materia hominis terra est, & nemo hominum ex illa hominem creare potest, solus Deus hoc sciat è materia secunda quæ iam creata est , si in locum debitum posita fuerit,

facile Natura operante generabitur id cuius formæ semen est. : Artifex hic nil facit nisi vt sciat subtile à spisso separare, & in vas imponere debitum. Nam hoc considerandum est, prouit res incipitur ita finitur: ex vno fiunt duo, ex duobus vnum, & non vltius. Vnus est Deus; ex hoc vno Deo filius est genitus: Vnus dedit duo; duo vnum dederunt Spiritum Sanctum ab vtroque procedentem: sic factus est mundus, & sic erit finis eius. Considera priora quatuor puncta exactissime: habes in illis Patrem, Patrem & filium, vltimo S S: habes quatuor Elementa: habes quatuor luminaria, duo Cœlestia, duo Centralia: Nil amplius est, fuit, & erit, quam in hac figura patet: si deberem omnia mysteria hinc elicienda consignare, magnum oriretur volumen: Redeo ad propositum, & tibi dico verum, filii mi, non creatur ex vno vnum, quia hoc solius Dei est proprium: sufficiat te posse ex duobus creare vnum tibi utile. Scias ergo

ergo sperma multiplicatiuum esse materiam secundam, & non primam: Prima enim materia rerum non videtur, occulta est in natura vel in Elementis; secunda verò interdum filijs doctrinæ apparet.

TRACTATVS SEPTIMVS.

De virtute Secunda materia.

SED vt facilius possis comprehendere qualis sit hæc secunda materia, virtutes ex quibus illam cognosces describam tibi. Ac primum scis quòd Natura in tria Regna diuisa est; Duo sunt Regna quorum quodlibet per se stare potest, etsi alia duo non essent; est regnum Minerale, Vegetabile, & Animale. Minerale per se subsistere potest, etsi nullus hominum in mundo esset nec arbor, vel herba. Vegetabile itidem, etiamsi nullum metallum, nec animal

effect, per se stare potest: hæc duo sunt
 ex vno per vnum creata. Tertium verò
 ex dictis duobus vitam habet, sine qui-
 bus esse non posset, & est nobilius ac
 præstantius quàm duo prædicta, sicuti
 etiam postremum est inter illa, & domi-
 natur eis: quia semper in tertio virtus
 finitur, & in secundo multiplicatur. Vi-
 den in vegetabili Regno? Prima mate-
 ria est Herba vel Arbor, quam tu creare
 nescis, Natura hoc solummodo facit:
 In hoc regno secunda materia est semen
 quod tu vides; in hoc multiplicatur
 Herba vel Arbor. In Regno Animali
 prima materia est Bestia vel Homo,
 quem tu creare nescis; sed secundam
 materiam vel sperma tu nosti, in quo
 multiplicatur. In Regno minerali me-
 tallum tu creare nescis, & si gloriaris
 vanus es & mendax, Natura hoc fecit:
 & quamvis haberes primam materiam
 secundum Philosophos, illud sal centra-
 le, tamen sine auro multiplicare impossi-
 bile tibi foret: semen autem metallorum
vege-

filij tantum doctrinæ nouerunt. In vegetabilibus semen apparet extra; Renes digestionis eius est aër calidus. In animalibus semen apparet intus & extra; renes digestionis eius sunt renes viri. Aqua in mineralibus semen est in centro cordis eorum & vita: Renes digestionis eius est ignis. Vegetabilis feminis receptaculum est terra: Animalis feminis receptaculum est matrix foeminae: Aquæ, mineralis feminis, receptaculum est aër. Et ea sunt seminum receptacula quæ sunt congelationes corporum: ea est digestio quæ solutio: ea putrefactio quæ destructio. Virtus autem cuiusque feminis est unicuique rei in suo Regno se coniungere, quia subtile est, & nihil aliud quam aër qui pinguedine in aqua congelatur: cognoscitur ita, quia non miscet se extra suum Regnum naturaliter alicui rei: non soluitur sed congelatur, quia solutione non indiget, sed congelatione. Necesse est ergo vt pori corporum aperiantur, vt emitta-

tur sperma in cuius centro semen iacet quod aër est : illud quando in matricem venit debitam , congelatur & congelat quod reperit purum, vel impurum puro mixtum. Quamdiu in corpore semen est viuit corpus , quando totum consumitur corpus moritur ; omnia autem corpora post emissionem seminis debilitantur : Experientia etiam testatur homines veneri nimium indulgentes debiliores fieri, ut arbores nimios fructus ferentes fieri postea steriles. Semen igitur, vt iam multoties repetitum est , res est inuisibilis; sed sperma est visibile, & ferè est anima viuens; non inuenitur in rebus mortuis : Elicitur dupliciter, suauiter & cum violentia. Sed , quia hîc de virtute eius saltem sermo est, dico quod nil sine semine nascatur ; virtute seminis fiunt omnia : & sciant artis filij in arboribus amputatis frustra semen quæri, quod solummodo in viridibus reperitur.

TRACTATUS

TRACTATVS OCTAVVS.

*Quomodo per artem operatur natura
in Semine.*

OMNE semen per se nullius momen-
ti est, si non ponatur, vel ab arte,
vel à Natura in matricem debitam. Et
licet semen per se nobilius sit omni
creatura, tamen matrix eius est vita quæ
facit putrescere sperma vel granum, &
puri puncti congelationem causatur; in-
super calore corporis sui illud nutrit &
crescere facit: & hoc fit in omnibus su-
pradiſtis tribus naturæ regnis: & fit na-
turaliter, per menses, annos, & tempora.
Sagax verò ars illa est quæ in regno mi-
nerali & vegetabili aliquid abbreviare
potest, sed non in animali: in minerali
solummodo perficit hoc quod natura
non potest, propter aërem crudum qui
sua violentia impleuit poros corporis

cuiusque; non in visceribus, sed in superficie terræ, vt antea in præcedentibus capitulis dixi. Sed vt facilius intelligatur hoc, adhuc adiungere volui quod Elementa certanter inter se projiciunt in centrum terræ, quasi in renes, semen suum; centrum verò per motum emittit illud in matricem: matricēs verò sunt innumerabiles; quot loca tot matricēs, vna purior altera, & sic in infinitum ferè. Scias ergo quod pura matrix purum dabit foetum in suo simili: Exempli gratia, in animalibus sunt matricēs hominum, vaccarum, equorum, canum, &c. sic in minerali & vegetabili sunt metalla, lapides, salia; nam salia in hisce duobus regnis sunt considerata, & loca eorum, secundum magis vel minus.

TRACTATVS

TRACTATVS NONVS.

*De Commixtione Metallorum , vel
de eliciendo semine
Metallico.*

DIXIMVS de Natura, de Arte, de corpore, & de spermate ac semine: iam ad praxim descendamus; quomodo videlicet metalla commisceri debeant, & qualis eorum sit inter se correspondentia. Scias ergo mulierem non discrepare à viro; ex eodem semine & in vna matrice ambo nascuntur, nihil defuit præter digestionem, & vt matrix purior est in sanguine & sale: sic Luna ex eodem semine cum Sole, & eadem matrice; sed matrix magis habuit de aqua quam de sanguine digesto, secundum tempus Lunæ cœlestis. Vt verò eo facilius tibi imaginari possis quomodo metalla coeant, vt emittant & recipiant semen; intueri cœlum & planetarum

sphæras : vides quod Saturnus supremus fit, cui succedit Iupiter, huic Mars, postea Sol, quem sequitur Venus, hanc Mercurius, vltimo loco Luna statuitur. Considera iam quòd planetarum virtutes non ascendant, sed descendant: dedit hoc & ipsa experientia quod ex Venere non fit Mars, sed ex Marte fit Venus, vtpotè vna sphæra inferior: sic etiam Iupiter facile transmutatur in Mercurium, quia Iupiter secundus à Firmamento, & Mercurius secundus à terra: Saturnus primus à cœlo, Luna prima à terra: Sol miscet se omnibus, sed nunquam per inferiores melioratur. Non autem te lateat magnam esse correspondentiam inter Saturnum & Lunam, quorum in medio Sol constitutus est: sicuti inter Iouem & Mercurium, in quorum medio Sol etiam consistit: Eodem planè modo inter Martem & Venerem, qui duo Solem etiam habent intermedium. Nouerunt Chymistæ ferrum in cuprum seu Venerem sine Sole mutare: nouerunt etiam à Ioue

Ioue facere Mercurium : sunt & aliqui qui è Saturno conficiunt Lunam : sed si scirent his mutationibus Solis administrare naturam , certè rem omni thesauro inuenirent pretiosiore. Propterea dico non ignorandum esse quæ metalla inuicem sint coniungenda , & quorum natura naturæ correspondeat. Propterea vnum datur metallum quod habet potentiam alia consumendi ; est enim ferè vt aqua eorū , & ferè mater : vnica rāsum res , humidū radicale , Solis videl. & Lunæ , resistit ei , & melioratur per illud : sed , vt detegā , Chalybs vocatur. Si vndecies coit aurum cum eo , emittit suum semē , & debilitatur ferè ad mortē vsque ; concipit Chalybs , & generat filium patre clariorem : postea cum semen iam nati imponitur in suam matricem , purgat illam , & facit millesies aptiorem ad pariendum optimos fructus. Est & alius Chalybs qui assimilatur huic , per se à natura creatus , qui soit ex radiis solis (mirabili vi & virtute) elicere illud quod

tor homines quæsierunt, & operis nostri principium est.

TRACTATVS DECIMVS.

*De Generatione Supernaturali
filij Solis.*

TRactauimus de rebus quas Natura creat, & quas Deus creauit; ut scrutatores artis eò facilius possibilitatem naturæ intelligerent. Sed, ne diutius differam: modum ac artem conficiendi lapidis Philosophorum aggredior. Lapis Philosophorum seu tinctura nil aliud est quàm Aurum in supremum gradum digestum: nam Aurum vulgi est sicuti herba sine semine, quando maturescit producit semen; sic aurum quando maturescit, dat semen seu tincturam. Sed quæret aliquis quare aurum vel aliud metallum non producat semen: ratio reddi-

redditur talis, quia nō potest esse maturum, propter aëris cruditatem, non habet sufficientem calorem: & contingit in quibusdam locis vt reperiatur aurum purum quod natura voluit perficere, sed impedita fuit ab aëre crudo. Exempli gratia, videmus quod Pomorum Arantiorum arbores in Polonia quidem crescant instar aliarum arborum; In Italia & alibi, vbi est illarum solum natium, dant & ferunt fructus, quia sufficientem habent calorem; in his verò frigidioribus locis minimè, vbi enim maturescere deberent, desinunt, quia frigore opprimuntur; & sic nunquam à Natura hisce locis habentur earum fructus; sed si aliquando iuuetur natura suauiter & cum ingenio, tunc ars iam perficit quod natura non potuisset. Idem planè in metallis accidit: Aurum potest dare fructum & semen in quo se multiplicat, industriâ sagacis artificis, qui scit naturam promouere; sed si absque natura id ve-

D

lit tentare; errabit. Nam non solum in hac arte, sed & in omni re, nihil possumus quàm Naturam iuvare ; & hoc non alio medio quàm igne seu calore. Sed cum hoc fieri non possit, siquidem in congelato corpore metallico non appareant spiritus ; oportet ut prius solvatur corpus, & pori ejus aperiantur, quò natura operari possit. Qualis autem illa debeat esse solutio, hîc lectorem admonitum velim, duplicem esse solutionem, licet multæ sint aliæ solutiones, at inutiles ; vna tantum est vera naturalis, secunda est violenta sub qua aliæ comprehenduntur omnes. Naturalis eiusmodi est, ut pori corporis aperiâtur in aqua nostra, quo digestum emittatur semen ; & matrici suæ imponatur : Aqua verò nostra, aqua est cœlestis, non mædæfaciens manus, non vulgi, sed ferè pluviæalis. Corpus est aurum quod semen dat : Luna nostra est (non argentum vulgi) quæ recipit semen auri. Regitur postea igne

igne nostro continuo, per menses septem, & interdum decem, donec aqua nostra consumat tres, & relinquat vnum; & hoc in duplo. Postea nutritur lacte terræ, vel pinguedine eius quæ nascitur in vberibus terræ, & regitur vel conseruatur à putrefactione sale Naturæ. Et sic generatur ille infans secundæ generationis. Nunc à Theorica ad praxin accedamus.

TRACTATVS XI.

*De Praxi & confectiōe lapidis
seu tinctura per artem.*

PER tot capita sparsa est oratio de rebus per exempla, vt eo facilius intelligatur praxis, quæ fieri debet naturam imitando in hunc modum.

3. Terræ nostræ per xi. gradus xi. grana, auri nostri & non vulgaris granum i. Lunę nostrę non vulgaris grana

D 2

II. sed hoc admonitus sis, ne accipias
 aurum & argentum vulgi, nam hæc
 sunt mortua, accipe nostra quæ sunt
 viua: postea pone in ignem nostrum,
 & fiet inde liquor siccus; primum re-
 soluetur terra in aquam quæ Mercurius
 Philosophorum dicitur; & illa
 aqua resoluet illa corpora Solis & Lu-
 næ, & consumet ea vt non remaneat
 nisi pars decima cum vna parte; & hoc
 erit humidum radicale metallicum.
 Postea R aquam salis nitri de terra
 nostra, in qua est riuulus & vnda viua
 si ad genuam foderis foueam; accipe
 igitur ex illa aquam, sed claram acci-
 pe; huic impone illud humidum radi-
 cale; & impone igni putrefactionis
 & generationis, non tali vt in prima
 operatione fecisti: rege omnia magno
 cum ingenio, donec colores appa-
 reant instar caudæ Pauonis; rege di-
 gerendo, nec te tædeat, donec cessent
 colores, & vnus per totum appareat
 color viridis, & sic de cæteris: & quan-
 do

do videbis in fundo cineres bruni coloris, & aquam ferè rubram, aperto vas, madefacito pennam, inunge ferrũ aliquod, si tinget habeto in promptu aquam de qua postea erit sermo, & infunde tantum eius aquæ quantum aëris intrauit crudi; iterum coquito priori igne donec iterum tingit. Hucusque peruenit mea experientia, non plus possum, non plus inueni. Aqua verò illa debet esse menstruum mundi, ex sphaera Lunæ, toties rectificatum quod possit calcinare Solem: Hic tibi volui omnia detegere; & si sensum meum interdum non syllabam intelliges, cuncta reuelauit; præsertim in opere primo & secundo. De igne verò adhuc dicendum restat. Primus ignis seu primæ operationis est ignis vnius gradus, continuus, qui materiam circumdat; secundus est ignis naturalis, qui materiam digerit & figit: dico tibi veritatem quod patefeci Ignis regimen, si naturam intelligis: de vase ad-

huc restat loquendum. Vas Naturæ esse debet, & sufficiunt duo; Primi operis vas rotundum fieri debet: In secundo verò paulò minus vitrum instar phiolæ vel oui. Sed per omnia scito Naturæ ignem esse vnicum, quicquid operatur diuersum locorum distantia efficit; Vas item Naturæ vnicum; sed nos propter abbreviationem binis vtimur: materia vna, sed ex duabus substantiis. Si igitur animum intendis ad res creandas, considera primum res creatas: has vtpotè obuersantes oculis tuis si non potes assequi, multò minus res creandas quas producere cupis. Scito enim te nihil creare posse, quod solius Dei proprium est: sed res occultas in vmbra latentes facere apparentes, & vmbra ab illis tollere, hoc Philosopho intelligenti à Deo per naturam concessum est. Considera obsecro simplicem nubis aquã: Ecquis vnquam crederet illam in se continere omnia quæ mundus habet,

lapi-

lapides duros, salia, aërem, terram, ignem, cum tamen simplex per se appareat aqua? Quid dicam de terra, quæ in se continet aquam, ignem, salia, aërem, & per se nuda terra videtur?

— O mirabilem naturam! quæ novit ex aqua in terra fructus producere mirabiles, & ex aëre illis suppeditare vitam. Hæc omnia sunt, & vulgarium hominum oculi ista non vident, sed oculi intellectus & imaginationis percipiunt, visu vero, verissimo: oculi enim sapientum naturam videt aliter quam oculi cōmunes. Exempli gratia, oculi vulgi vident Solem esse calidum, oculi verò Philosophorum è cōtra vident Solem potius esse frigidū, sed motus eius calidos: Actus enim & effectus eius per distantiam locorum deprehenduntur. Ignis naturæ vnus & idem cum ipso est: sicut enim Sol inter sphaeras Planetarum centrum est, & ex hoc centro cœli deorsum calorem motu suo spargit; sic in centro terræ Sol terræ

est, qui motu suo perpetuo calorem vel radios sursum ad terræ superficiem pellit. Is calor intrinsecus multò efficacior est hoc igne elementalī, sed temperatur terræ aqua quæ de die in diem poros terræ penetrat illamque refrigerat: sic Solem cœlestem & eius calorem temperat aër qui de die in diem circumuolat orbem: & nisi hoc esset, calore tali res omnes consumerentur, nec quicquam nasceretur. Sicuti enim ignis ille inuisibilis seu calor centralis omnia consumeret si non intercederet aqua; sic Solis calor omnia destrueret sine intermediente aëre. Sed quomodo hæc Elementa inter se agant breuibus dicam. In centro terræ est Sol centralis, qui motu suo vel sui firmamenti dat calorem magnum, qui extendit se vsque ad terræ superficiem. Ille calor causatur aërem hunc in modum: Aëris matrix aqua est, quæ parit filios suæ naturæ, sed dissimiles, & multò subtiliores;

nam

nam vbi aquæ introitus est denegatus
aër intrat : quando itaque ille calor
centralis, qui perpetuus est, agit, facit
distillare aquam & calefieri, & sic illa
aqua vi caloris vertitur in aërem, at-
que hoc pacto erumpit ad superficiem
terræ, quia se includi non patitur : vbi
postea refrixit resoluitur in aquam. In
oppositis locis interim etiam fit vt non
solum aër, verum etiam aqua exeat
sicuti apparet dum nigræ nubes vio-
lencia in aërem attolluntur : cuius rei
tibi sit hoc exemplum domesticum.
Facias in olla feruere aquam, videbis
igne lento lentos vapores, & ventos;
igne vehementiori apparebunt nebu-
læ crassiores. Eodem planè modo
calor operatur centralis; subtilem
aquam in aërem eleuat, quod spiritum
est ex sale vel pinguedine distribuit
terræ, vnde res, varix nascuntur, resi-
duum saxa & Petræ fiunt. Posset ali-
quis obijcere, si ita se res haberet, tunc
continuò id fieri deberet, cum tamen

sæpè nullus sentiatur ventus. Respondeo , si non violenter in vas distillatorium infunditur aqua non fit ventus , nam parum aquæ paruum excitat ventum : vides non semper fieri tonitrua , etiamsi pluuiæ sit & ventus , sed tantùm quando vi æris aqua turbida fertur ad sphæram ignis ; nam ignis non patitur aquam. Habes ante oculos exemplum , dum in calidam fornacem effundis aquam frigidam , vnde tonitrua excitantur. Sed quare non vniformiter aqua intret in illa loca & cavitates , ratio est quòd multa sunt eiusmodi vasa & loca , pellit interdum vna concauitas , ventis , aquam à se ad aliquot dies & menses , donec iterum fiat aquæ percussio : vt videmus in mari , cuius fluctus aliquando multa milliaria agitantur , antequam percussione , vt regrediantur , offendant , sed ad rem nostram. Dico ignem vel calidorem esse causam motus æris , & vitam omnium rerum ; & terra est

est horum omnium nutrix, vel receptaculum. Sed si non esset aqua quæ refrigerat terram & aërem nostrum, tunc terra exsiccaretur, propter has duas rationes, nimirum ob motus centralis & solis cœlestis calorem: nihilo minus contingit hoc in aliquibus locis, quando pori terræ obstruuntur, ut humidum penetrare non possit, tunc per correspondentiam solis cœlestis & centralis (quia vim habent inter se magneticam) accenditur terra à Sole: sicque etiam aliquando cadet grauis orbita mundi. Fac igitur ut operatio talis in terrâ nostrâ sit; ut calor centralis aquam possit mutare in aërem; ut in planitiem mundi egrediatur, & residuum, ut dixi, per poros terræ spargat; & tunc in opposito aër vertetur in aquam multò subtiliorem quàm fuit prima: & hoc sic fiet, si seni nostro aurum & argentum deglutire dabis, ut ipse consumat illa, & tandem ille etiam moriturus comburatur, cineres

eius spargantur in aquam , coquito
eam donec satis est , & habes medici-
nam curandi lepram. Hoc saltem ani-
maduerte, ne frigidum pro calido, vel
calidum pro frigido accipias , naturas
naturis misce, si aliquid est quod con-
trarium naturæ (siquidem vna tibi est
necessaria) separa illud , vt natura na-
turæ similis sit , hoc fac igne non ma-
nu ; & scito si non sequeris naturam
vana esse omnia : & hic tibi dixi per
sanctum Deum quod pater filio de-
bet : qui habet aures audiat, & qui ha-
bet sensus animum aduertat.

TRACTATVS XII.

De Lapide , & eius virtute.

IN præcedentibus sufficienter di-
ctum fuit de productione rerum
naturalium, de Elementis, & de mate-
ria

ria prima & materia secunda, de corporibus & seminibus, de usu & virtute eorum: Conscripsi etiam praxin conficiendi lapidem Philosophorum: de eius verò virtute tantum quantum mihi natura concessit, & experientia patefecit, nunc reuelabo. Sed, ut prius adhuc summarim & breuibus verbis comprehendam omnium horum tractatum argumentum, ut Deum timens lector mentem meam assequatur & sensum meum, ita se res habet. De veritate artis si quis dubitat, legat copiosa Philosophorum antiquissimorum ratione & experientia verificata scripta: quibus ut fide dignis, in sua arte fides non deroganda est: qui verò illis fidem non adhibet, tunc contra principia negantem non esse disputandum nouimus: Surdi enim & muti loqui non possunt. Quam enim prerogatiuam in hoc mundo res omnes haberent præ metallis? Cur hæc sola per denegationem seminis immerito à

summi Creatoris vniuersali multiplicationis benedictione excludemus, quam sacræ literæ affirmant omnibus rebus creatis statim à condito mundo inditam & impertitam fuisse? si verò semen habent, quis tam fatuus est qui nō credat in suo semine illa posse multiplicari? In natura sua ars Chymix vera est, vera etiam natura, sed raro verus artifex: Vna natura, ars vna, sed multi artifices. Quod autem natura creat res ex elementis, generat eas per velle Dei ex materia prima, quam solus Deus scit: natura creat res illasque multiplicat ex secunda materia quam Philosophi sciunt. Nil fit in mundo sine velle Dei & naturæ. Elementum enim quodlibet in sua sphaera est; sed vnum absque altero esse non potest; vnum ex alio vivit, & tamen coniuncta non conueniunt; sed aqua est omnium elementorum dignior, quia mater est omnium rerum: hanc supernatat spiritus ignis. Causante igne

igne aqua fit materia prima, certatione videlicet ignis cum aqua; & sic generantur venti vel vapores apti vt congelentur cum terra, per aërem rudum qui ab initio separatus fuit ab illa. Et hoc fit sine cessatione, motu perpetuo; quia ignis siue calor non excitatur aliter nisi motu: quod facile videre est apud fabrum ferrarium ferrum lima comminuentem, quod eatenus motu vehementiori incalescit ac si igne incanduisset. Motus ergo causat calorem, calor mouet aquam, aquæ motus causat aërem omnium viuientium vitam. Crescunt igitur res hunc in modum, vt supra dixi, ex aqua videlicet: nam ex illius vapore subtiliori, res subtiles, leues proueniunt; ex oleo verò eiusdem, graues & maioris pretij; ex sale autem res prioribus longè pulchriores. Quia autem Natura interdum impeditur ne res puras producere possit; siquidem vapor, pinguedo, sal maculantur, & miscent se terræ lo-

cis : propterea docuit nos experientia purum ab impuro separare. Ideo si velis ut natura melioretur in actu, solve corpus quod vis, & illud quod naturæ accessit heterogeneum separa, purga, coniunge pura puris, cocta coctis, cruda crudis, secundum naturæ pondus non materiæ. Nam scito quod sal nitri centrale non accipit plus de terra nisi quantum opus habet, siue sit pura siue impura : Aquæ verò pinguedo aliter se habet, nam nunquam habetur pura ; ars purgat illam per duplicem calorem, & denuo coniungit illam.

* * * *

EPILOGVS

EPILOGVS SEV

CONCLUSIO HORVM

duodecim tractatum.

Conscripsi, amice lector, præcedentes duodecim Tractatus in gratiam filiorum artis, vt antequam manum adhiberent operi, naturæ operationem haberent cognitam; quomodo videlicet illa operando res producat; ne sine clauibus portam ingrederentur, & cribro aquam haurirent: frustra enim laborat ille qui sine cognitione naturæ manus ad labores porrigit. In hac sanctâ & verissimâ scientiâ, in nocturnis versatur tenebris cui sol non lucet, in densa umbra est cui de nocte non apparet luna. Habet natura lumen proprium, quod nostris oculis non est periculum; umbra naturæ

E

oculis nostris corpus est : sed si quem lumen naturæ irradiat , illi confestim nebula de oculis tollitur, & sine impedimento potest conspiciere punctum magnetis nostri correspondentis utriusque centro radiorum, solis videlicet & terræ : eo usque enim naturæ lumen penetrat & interna patefacit ; cuius rei tale tibi sit exemplum. Induatur veste uniformi adolescens duodecim annorum & puella eiusdem ætatis ; si iuxta se locentur , nemo cognoscat quis masculus , quæ fæmella sit ; oculi enim nostri penetrare non possunt, ideo decipit nos noster visus , & falsa pro veris accipit : sed cum vestibus sublati denudantur , ut ita appareant quales natura eos formavit , facile uterque in suo dignoscitur sexu. Simili planè modo noster intellectus facit umbræ naturæ umbram ; Nam corpus nudum in homine est feminis naturæ umbra: sicuti igitur vestimentis tegitur corpus humanum , sic etiam tegitur corpore

cōrpore natura humana , quam sibi
Deus reseruauit regendam & de-
gendam. Possem hic prolixè & Philo-
sophicè differere de hominis dignita-
tè, creatione eius, & generatione : Sed
cum eiusmodi non sint huius loci , si-
lentio prættereunda sunt ; de vita eius
solummodo paucis agam. Creatus ho-
mo de terra, ex aëre uiuit : est enim in
aëre occultus vitæ cibus, quem nos ro-
rem de nocte, de die aquam vocamus
rarefactam , cuius spiritus inuisibilis
congelatus melior est quam terra vni-
uersa. O sancta & admirabilis Natura
quæ filios doctrinæ errare non permit-
tis , sicuti in vita humana indices de-
monstras ! Porro in hisce duodecim
Tractatibus tot rationes naturales in
medium attuli , vt eò facilius cupiens
& Deum timēs lētor intelligere pos-
sit ea omnia quæ oculis meis , Deo
behedicente , vidi , manibus feci pro-
priis sine vlla sophisticationis fraude:
sine lumine enim & cognitione natu-

ræ impossibile est hanc assequi artem,
 nisi singulari revelatione diuina alicui
 contingat, vel per secretam amici de-
 monstrationem. Res est vilis & pre-
 tiosissima, quam aliquoties descriptam
 nunc denuo repeto. & aëris partes X.
 Auri viui vel lunæ viuæ partem I; hæc
 omnia impone vasi tuo; coque aërem
 hunc inprimis vt sit aqua, & postea
 non aqua: si hoc ignoras, & aërem co-
 quere nescis, procul omni dubio erra-
 bis: siquidem hæc est veterum Philo-
 sophorum materia. Id enim accipe-
 re debes quod est, sed non videtur do-
 nec artifici placeat; est aqua roris no-
 stri, ex qua extrahitur sal petraë Philo-
 sophorum, quo omnes res crescunt &
 nutriuntur: Matrix eius est centrum
 solis vel lunæ tam cælestis quam terre-
 stris: & vt apertius dicam, Magnes est
 noster, quem in præcedentibus chaly-
 bem esse dixi: Aër generat magne-
 tem, magnes verò generat vel facit
 apparere aërem nostrum. Sanctè tibi
 veri-

veritatem hîc manifestari, roga Deum
vt cœpta tua secundet: Et sic hoc loco
habebis verissimam explicationem
Hermetis affeuerantis Patrem eius
esse solem, matrem verò lunam, &
quod ventus portauerit illum in ven-
tre suo; nimirum sal Alkali quod Phi-
losophi Sal Armoniacum & vegetabi-
le nominantur, occultatum in ventre
magnesiæ. Operatio eius talis est, vt
soluas congelatum aërem, in quo sol-
ues auri decimam partem; hoc sigilla,
& igne nostro labora, donec aër ver-
tatur in pulueres; & apparebunt, ha-
bito mundi sale, colores varij. De-
scripsissem integrum processum in
hisce Tractatibus; sed quia ille, vnâ
cum multiplicatione, in Lullij & alio-
rum verorum Philosophorum libris
sufficiens continetur; propterea sa-
tis mihi fuit tantum de materia primâ
& secundâ tractare, quod candidè fa-
ctum est, nec arbitreris vllum mortu-
alium me luculentius illud præstitisse;

iquidem id non è multis libris, sed ex
meorum manuum labore & propria
experientia feci. Si igitur vel non in-
telligis, vel non credis veritati, noli
meum librum, sed te ipsum accusare;
& crede Deum tibi hoc secretum nol-
le reuelare: hunc igitur precibus fati-
ga, & multoties reiteratis lectionibus
hunc libellum euolue, præsertim ho-
rum XII. Tractatum Epilogum: con-
siderando semper naturæ possibili-
tatem, & elementorum actiones, &
quodnam sit in illis præcipuum, &
præsertim in rarefactione aquæ vel
aëris, ita enim creati sunt cæli & totus
mundus: hoc tibi sicut Pater filio si-
gnificare volui. Ne mireris quod tot
Tractatus scripserim, non mea causa
factum est, cum libris non egeam, sed
ut multos qui in vanis rebus laborant
monerem ne frustra sumptus expone-
rent: potuissent quidem omnia pau-
cissimis comprehendere lineis, imò ver-
bis; sed per rationes & exempla volui

te

te ad naturæ cognitionem deducere; ut ante omnia scires quid quærere deberes, an primam vel secundam materiam. Haberes etiam patefactam naturam, eiusque lumen & umbram. Noli moueri quod aliquando contradictoria in meis Tractatibus, more Philosophorum uisitato, tibi occurrant; opus habes illis si intelligis, non reperitur rosa sine spinis. Perpende diligenter quod supra dixi, quomodo uidelicet quatuor elementa stillent in centrum terræ humidum radicale, & quomodo sol terrenus centralis motu suo producat & sublimet illud ad terræ superficiem. Dixi etiam solem cœlestem habere correspondentiam cum sole centrali: nā sol cœlestis & luna peculiarem habent vim & virtutem stillandi per radios suos in terram: calor enim calori, sal sali faciliè iungitur. Et sicuti sol centralis habet suum mare, & aquam crudam perceptibilem; sic sol cœlestis habet etiam suum mare &

aquam subtilem & imperceptibilem;
 In superficie terræ radij radijs iungun-
 tur, & producant flores, & omnia.
 Propterea quando pluvia fit, accipit
 ex aëre illam vim vitæ, & coniungit
 illam cum sale nitro terræ, (quia sal
 nitri terræ est instar calcinati Tartari,
 sua siccitate aërem ad se trahens; qui
 aër in eo resolvitur in aquam: Talem
 vim attrahendi habet ille sal nitri ter-
 ræ, qui etiam aër fuit, & est coniunctus
 pinguedini terræ) & quo radij solares
 copiosius tunc feriunt, eò maior salis
 nitri quantitas fit, & per consequens
 maior frumenti copia crescit, & hoc
 de die in diem fit. Tantum de corres-
 pondentia rerum inter se, & efficacia
 solis & lunæ & stellarum innuere volui
 ignorantibus; nam scientes non indi-
 gent hac instructione. Versatur subie-
 ctum nostrum toti mundo ob oculos,
 & nō cognoscitur. O cælum nostrum!
 O aqua nostra! O Mercurius noster!
 O Sal nitri nostrum in mari mundi
 ver-

CHYMICVM.

versans ! O vegetabile nostrum ! O
Sulphur nostrum fixum & volatile ! O
caput mortuum , seu fæces maris no-
stri ! Aqua manus non madefaciens,
sine qua nemo mortalium viuere po-
test, & sine qua nil nascitur & genera-
tur in toto orbe ! Et hæc sunt auiculæ
Hermetis epitheta , quæ nunquam
quiescit ; vilissima est , nemo eâ carere
potest : & sic habes rem omni mundo
pretiosiore detectam , quam planè
dico nil aliud esse quàm aquã nostram
ponticam, quæ in sole & luna congela-
tur, & extrahitur è sole & luna , chaly-
be nostro, artificio Philosophico, miris
modis , per prudentem artis filium.
Consilium meum non erat , propter
rationes in præfatione commemora-
tas , hunc librum publicare ; attamen
vicit me de liberalibus & Philosophi-
cis ingeniis promerendi cupiditas : ut
ijs qui me norunt animum ostēderem
bonum ; simul illis qui artem callent
manifestarem me illis parem esse &

cis : propterea docuit nos experientia purum ab impuro separare. Ideo si velis ut natura melioretur in actu, solve corpus quod vis, & illud quod naturæ accessit heterogeneum separa, purga, coniunge pura puris, cocta coctis, cruda crudis, secundum naturæ pondus non materiæ. Nam scito quod sal nitri centrale non accipit plus de terra nisi quantum opus habet, siue sit pura siue impura : Aquæ verò pinguedo aliter se habet, nam nunquam habetur pura ; ars purgat illam per duplicem calorem, & denuo coniungit illam.

* * * *

EPILOGVS

EPILOGVS SEV

CONCLUSIO HORVM

duodecim tractatuum.

Conscripti, amice lector, præcedentes duodecim Tractatus in gratiam filiorum artis, ut antequam manum adhiberent operi, naturæ operationem haberent cognitam; quomodo videlicet illa operando res producat; ne sine clauibus portam ingrederentur, & cribro aquam haurirent: frustra enim laborat ille qui sine cognitione naturæ manus ad labores porrigit. In hac sanctâ & verissimâ scientiâ, in nocturnis versatur tenebris cui sol non lucet, in densa umbra est cui de nocte non apparet luna. Habet natura lumen proprium, quod nostris oculis non est periculum; umbra naturæ

E

oculis nostris corpus est : sed si quem lumen naturæ irradiat , illi confestim nebula de oculis tollitur, & sine impedimento potest conspiciere punctum magnetis nostri correspondentis utrique centro radiorum, solis videlicet & terræ : eo usque enim naturæ lumen penetrat & interna patefacit ; cuius rei tale tibi sit exemplum. Induatur veste uniformi adolescens duodecim annorum & puella eiusdem ætatis ; si iuxta se locentur , nemo cognoscat quis masculus , quæ fæmella sit ; oculi enim nostri penetrare non possunt, ideo decipit nos noster visus , & falsa pro veris accipit : sed cum vestibus sublati denudantur , ut ita appareant quales natura eos formavit , facile uterque in suo dignoscitur sexu. Simili plane modo noster intellectus facit umbræ naturæ umbram ; Nam corpus nudum in homine est feminis naturæ umbra: sicuti igitur vestimentis tegitur corpus humanum , sic etiam tegitur

corpore

cōtūpore natura humana , quā sibi
Deus reseruauit regendam & de-
gendam. Possem hic prolixè & Philo-
sophicè differere de hominis dignita-
tē, creatione eius, & generatione : Sed
cum eiusmodi non sint huius loci , si-
lentio prætereunda sunt ; de vita eius
solummodo paucis agam. Creatus ho-
mo de terra, ex aëre uiuit : est enim in
aëre occultus vitæ cibus, quem nos ro-
rem de nocte, de die aquam vocamus
rarefactam , cuius spiritus inuisibilis
congelatus melior est quam terra uni-
uersa. O sancta & admirabilis Natura
quæ filios doctrinæ errare non permit-
tis , sicuti in vita humana indices de-
monstras ! Porro in hisce duodecim
Tractatibus tot rationes naturales in
medium attuli , ut eò facilius cupiens
& Deum timēs lētor intelligere pos-
sit ea omnia quæ oculis meis , Deo
benedicente , vidi , manibus feci pro-
priis sine vlla sophisticationis fraude:
sine lumine enim & cognitione natu-

tæ impossibile est hanc assequi artem,
 nisi singulari revelatione diuina alicui
 contingat, vel per secretam amici de-
 monstrationem. Res est vilis & pre-
 ciosissima, quam aliquoties descriptam
 nunc denuo repeto. & aëris partes X.
 Auri viui vel lunæ viuæ partem I; hæc
 omnia impone vasi tuo; coque aërem
 hunc inprimis vt sit aqua, & postea
 non aqua: si hoc ignoras, & aërem co-
 quere nescis, procul omni dubio erra-
 bis; siquidem hæc est veterum Philo-
 sophorum materia. Id enim accipe-
 re debes quod est, sed non videtur do-
 nec artifici placeat; est aqua roris no-
 stri, ex qua extrahitur sal petra Philo-
 sophorum, quo omnes res crescunt &
 nutriuntur: Matrix eius est centrum
 solis vel lunæ tam cælestis quam terre-
 stris: & vt apertius dicam, Magnes est
 noster, quem in præcedentibus chaly-
 bem esse dixi; Aër generat magne-
 tem, magnes verò generat vel facit
 apparere aërem nostrum. Sanctè tibi
 veri-

veritatem hęc manifestavi, roga Deum
vt cœpta tua secundet: Et sic hoc loco
habebis verissimam explicationem
Hermetis asseuerantis Patrem eius
esse solem, matrem verò lunam, &
quod ventus portauerit illum in ven-
tre suo; nimirum sal Alkali, quod Phi-
losophi Sal Armoniacum & vegetabi-
le nominantur, occultatum in ventre
magnesiae. Operatio eius talis est, vt
soluas congelatum aërem, in quo sol-
ues auri decimam partem; hoc sigilla,
& igne nostro labora, donec aër ver-
tatur in pulueres; & apparebunt, ha-
bito mundi sale, colores varij. De-
scripsissem integrum processum in
hisce Tractatibus; sed quia ille, vnũ
cum multiplicatione, in Lullij & alio-
rum verorum Philosophorum libris
suffICIENTER continetur; propterea sa-
tis mihi fuit tantum de materia primã
& secundã tractare, quod candidè fa-
ctum est, nec arbitreris vllum mortu-
lium me luculentius illud præstitisse;

siquidem id non è multis libris, sed ex
 mearum manuum labore & propria
 experientia feci. Si igitur vel non in-
 telligis, vel non credis veritati, noli
 meum librum, sed te ipsum accusare;
 & crede Deum tibi hoc secretum nol-
 le reuelare: hunc igitur precibus fati-
 ga, & multoties reiteratis lectionibus
 hunc libellum euolue, præsertim ho-
 rum XII. Tractatum Epilogum: con-
 siderando semper naturæ possibili-
 tatem, & elementorum actiones, &
 quodnam sit in illis præcipuum, &
 præsertim in rarefactione aquæ vel
 aëris, ita enim creati sunt cæli & totus
 mundus: hoc tibi sicut Pater filio si-
 gnificare volui. Ne mireris quòd tot
 Tractatus scripserim, non mea causa
 factum est, cum libris non egeam, sed
 ut multos qui in vanis rebus laborant
 monerem ne frustra sumptus expone-
 rent: potuissent quidem omnia pau-
 cissimis comprehendi lineis, imò ver-
 bis, sed per rationes & exempla volui

te ad naturæ cognitionem deducere; ut ante omnia scires quid quærere deberes, an primam vel secundam materiam. Haberes etiam patefactam naturam, eiusque lumen & umbram. Noli moueri quod aliquando contradictoria in meis Tractatibus, more Philosophorum vſitato, tibi occurrant; opus habes illis si intelligis, non reperitur rosa sine spinis. Perpende diligenter quod supra dixi, quomodo videlicet quatuor elementa stillent in centrum terræ humidum radicale, & quomodo sol terrenus centralis motu suo producat & sublimet illud ad terrę superficiem. Dixi etiam solem cœlestem habere correspondentiã cum sole centrali: nã sol cœlestis & luna peculiarem habent vim & virtutem stillandi per radios suos in terram: calor enim calori, sal sali facilè iungitur. Et sicuti sol centralis habet suum mare, & aquam crudam perceptibilem; sic sol cœlestis habet etiam suum mare &

aquam subtilem & imperceptibilem;
 In superficie terræ radij radijs iungun-
 tur, & producant flores, & omnia.
 Propterea quando pluvia fit, accipit
 ex aëre illam vim vitæ, & coniungit
 illam cum sale nitro terræ, (quia sal
 nitri terræ est instar calcinati Tartari,
 sua siccitate aërem ad se trahens; qui
 aër in eo resolvitur in aquam: Talem
 vim attrahendi habet ille sal nitri ter-
 ræ, qui etiam aër fuit, & est coniunctus
 pinguedini terræ) & quo radij solares
 copiosius tunc feriunt, eò maior salis
 nitri quantitas fit, & per consequens
 maior frumenti copia crescit, & hoc
 de die in diem fit. Tantum de corres-
 pondentia rerum inter se, & efficacia
 solis & lunæ & stellarum innuere volui
 ignorantibus; nam scientes non indi-
 gent hac instructione. Versatur subie-
 ctum nostrum toti mundo ob oculos,
 & nō cognoscitur, O cælum nostrum!
 O aqua nostra! O Mercurius noster!
 O Sal nitri nostrum in mari mundi

ver.

versans ! O vegetabile nostrum ! O
Sulphur nostrum fixum & volatile ! O
caput mortuum , seu fæces maris no-
stri ! Aqua manus non madefaciens,
sine qua nemo mortalium vivere po-
test, & sine qua nil nascitur & genera-
tur in toto orbe ! Et hæc sunt auiculæ
Hermetis epitheta , quæ nunquam
quiescit ; vilissima est , nemo eâ carere
potest : & sic habes rem omni mundo
pretiosiore detectam , quam planè
dico nil aliud esse quàm aquã nostram
ponticam, quæ in sole & luna congela-
tur, & extrahitur è sole & luna , chaly-
be nostro, artificio Philosophico, miris
modis , per prudentem artis filium.
Consilium meum non erat , propter
rationes in præfatione commemora-
tas , hunc librum publicare ; attamen
vicit me de liberalibus & Philosophi-
cis ingeniis promerendi cupiditas : ut
ijs qui me norunt animum ostēderem
bonum ; simul illis qui artem callent
manifestarem me illis parem esse &

focium, eorúmque notitiam appetere. Non dubito multos bonæ conscientiæ & voluntatis homines illud donum Dei clanculùm possidere; hi meo admoniti exemplo, & meis periculis cautiore & providentiores facti, Harpocratis sibi commendatum habeant silentium: quotiescunque enim me magnatibus detegere volui, semper aut in damnum, aut periculum mihi cessit. Hoc scripto me adeptis filijs Hermetis patefacio, & ignorantes ac errantes instruo, ac in viam veram reduco. Credant scientiæ hæredes se nunquam habituros meliorem viam cui insistant quam quæ ipsis hîc demonstrata est; omnia enim apertè dixi: Extractionem saltem nostri salis Armoniaci vel Mercurij Philosophici ex aquâ nostrâ pontica, eiúsque tantum vsum non ita apertè revelavi, quia à magistro naturæ non habui vltiori loquendi licentiam; & hoc solus Deus revelare debet, qui novit hominum cõrda & animos: quem

quem si diligenter oraueris, per reite-
ratam huius libri lectionem poteris
tibi intellectum tuum aperire. Vas, vt
supra dictum, vnicum est à principio
vsque ad finem, vel ad summum duo
sufficiunt vasa: ignis etiam continuus
in vtroque opere; quo nomine legant
errantes Tractatum x. & xi. Si in ter-
tiâ materiâ operatus fueris nil efficies:
hanc tractant hi qui extra hoc vnicum
sal nostrum quod Mercurius est, labo-
rant in herbis, animalibus, lapidibus,
& mineris, excepto sole & luna nostra
quæ obducta est sphæra Saturni. Et
qui opratum desiderat finem, sciat
conuersionem elementorum, & leuia
facere ponderosa, & Spiritus facere
non Spiritus; tunc non laborabit in re
extranea: ignis est regimen, quicquid
fit igne fit; vt sufficienter in præceden-
tibus, & hîc conclusionis loco, satis
dictum est. Vale lector beneuole, &
hisce per experientiam meam verifi-
catis laboribus diu, ad nominis Diuini

gloriam, animæ tuæ salutem, proximæ-
que commodum, perfruere.

AD FILIOS VERITATIS

PRÆFATIO IN ÆNIGMA

Philosophicum.

IAM vobis, filij scientiæ, è scaturigi-
ne vniuersalis fontis detexi om-
nia, vt nil sit amplius residuum. Nam
in præcedentibus meis Tractatibus
naturam per exempla sufficienter ex-
plicui: Theoricam & praxin quantum
fas fuit manifestavi. Sed ne quis de
Laconismo conqueri possit, quòd ali-
quid omiserim, totam artem ænigma-
ticè adhuc vobis describam; vt videat-
is quousque Dei ductu peruenerim:
Infiniti sunt libri de hac arte tractan-
tes; vix in vllò reperietis veritatem
catenus vobis patefactam: quòd hanc
ob causam præstare volui, quia cum
multis

multis Philosophorum scripta se bene intelligere putantibus sermonem contulisse, sed deprehēdi illos eadem scripta longè subtiliùs explicare quàm natura, quæ simplex est, requirebat: imò omnia mea dicta veridica, ipsis semper alta sapientibus, videbantur nimium vilia & incredibilia. Aliquoties accidit vt quibusdam de verbo ad verbum artem insinuarem, sed nequaquam assequi potuerunt, non credentes aquam in mari nostro esse, & tamen Philosophi videri volebant. Cum ergo verba mea ore tenus dicta non potuerint intelligere, non timeo (vti alij Philosophi timuerunt) vt quis tam facilè concipere possit; Donum est, Dei dico. Verum quidem est, si in studio Chymico requireretur subtilis ingenij perspicacitas, & res eiusmodi esset vt ab oculis vulgi posset conspici; satis apta vidi illorum ingenia ad indaganda talia: sed vobis dico vt sitis simplices, & non nimium prudentes, donec arcanum in-

ueneritis, quo habito necessariò aderit prudentia ; tunc vobis non deerit libros infinitos scribendi facilitas: quod longè facilius erit illi qui in centro est, & rem videt, quàm huic qui in circumferentia ambulat, & nil præter auditum habet. Omnium rerum materiam secundam lucidissimè descriptam habetis: sed hanc vobis commendando cautelam, quòd si ad arcanum hoc peruenire volueritis, scitote quod in primis Deus orandus, postea proximus amandus sit: denique nolite vobis res adeo subtiles imaginari, de quibus natura nil scit; sed manete, manete inquam in via naturæ simplici; quia in simplicitate rem citius palpare, quàm eandem in subtilitate videre poteritis: nolite in lectione meorum scriptorum semper inhærere syllabis, sed legendo utique considerate naturam, & eiusdem possibilitatem. Antequam verò ad opus vos accingatis, imaginemini diligenter quid quærat, & quis sit inten-

intentionis vestræ scopus ac finis: nam multò melius est cerebro & imaginatione priùs discere quàm manu & sumptibus. Et hoc vobis dico, quòd opus est rem quærere aliquam; quæ occulta est, ex qua fit (miro modo) talis humiditas quæ aurum sine violentia seu strepitu soluit, imò ita suauiter & naturaliter sicuti glacies aquæ calidæ beneficio liquefcit: si hoc inuenistis, habetis rem ex qua aurum à natura productum est: & quamuis omnia metalla, & res omnes ex illa ortum habeant, nil tamen ita amicitur ei sicut aurum: nam aliis rebus adhæret impuritas, auro autem nulla, propterea instar matris est ipsi. Et sic finaliter concludo; si hisce meis scriptis & admonitionibus cauti esse non vultis, habetote me, bene de vobis mereri cupientem, excusatum: feci fideliter quantum licuit, sicuti bonæ conscientiæ virum decet. Si quæritis quis sim, Cosmopolita sum: si me noſtis, & boni ac ho-

nesti viri esse desideratis , tacebitis : si
 me non nostis, nolite de me inquirere,
 nulli mortalium enim quandiu vixero
 plus à me reuelabitur quàm hoc pu-
 blico scripto factum est. Credite mihi
 si non essem eiusmodi status ac condi-
 tionis homo sicut sum, nil mihi solita-
 ria vita foret iucundius , vel cum Dio-
 gene sub dolio delitescere : video
 enim omnia quæ sunt vanitatem es-
 se , fraudem & avaritiam inualuisse
 vbi omnia venalia sunt, & iniquitatem
 virtutem superasse : futuræ vitæ me-
 liora præ oculis video , hisce gaudeo.
 Iam non miror , vt antea feci , cur
 Philosophi habita tali medicina non
 curarunt abbreviare dies suos ; quia
 omni Philosopho ita est præ oculis vi-
 ta sequens sicuti in speculo apparet ti-
 bi tua propria facies. Quod'si tibi
 Deus dabit optatum finem , postea
 credes mihi, nec te reuelabis mundo.

PARABO.

PARABOLA SEV ÆNI-

GMA PHILOSOPHICVM,

*Coronidis & superaddita-**menti loco adjun-**ctum.*

EVENIT aliquando cùm per tot
 annos vitæ meæ nauigare à Po-
 lo Arctico ad Polum Antarcticum, vt
 singulari Dei nutu elicerer ad litus
 magni cuiusdam maris : & licet maris
 illius mundi aditus & proprietates op-
 timè cognitæ & perspectas haberem,
 nihilominus inscius fui an etiam in il-
 lis oris generaretur pisciculus ille E-
 cheneis, quem tot magnæ & parvæ
 conditionis homines hætenus tam
 sollicitè quæserunt. Dum autem in
 litore Melosynas hinc inde natantes
 cum nymphis conspicio, fessus etiam à

F

præcedentibus laboribus, & cogitationibus variis grauat, ab aquarum murmure somno corripior : & dum suauiter obdormisco, occurrit mihi in somnis visio mirabilis. Video è mari nostro venerādę caritiei Senem Neptunum cum tridente egredientem, qui me post amicam salutationem in Insulam deducit amœnissimam. Hęc Insula pulcherrima versus Austrum sita erat, ac rebus omnibus ad hominis necessitatem, & ad eiusdem delicias spectantibus refertissima : Virgilij Campus Elysus vix cum illa potuisset comparari. Totum insulę litus vndique virentibus myrtis, cupressis ac Rosemarino cinctum erat. Prata virentia variegatis floribus recta, iucundissimo aspectu, suauissimè redolebant. Colles Vineis, Oleis, & Cedris mirò modo decorati erant. Nemora Arantiorum & Limoniorum arboribus referta. Vix publicę laurorum ac Granatorum arboribus, singulari artificio

ficio intertextis, vtrunque consistit gratissimam peregrinantibus præbebant umbram. Vt paucis dicam, quicquid in toto mundo est ibi videbatur. Inter ambulandum monstrabantur mihi à dicto Neptuno. sub aliqua rupe latentes duæ illius insulæ mineræ, Auri & Chalybis. Non longè illinc deducor ad pratum, in quo peculiaris Hortus varijs & spectatu dignissimis arboribus plantatus erat. Inter complures Arbores autem ostendit mihi septem Arbores nominibus insignitas; ac inter has duas præcipuas alijs eminentiores obseruavi, quarum vna ferebat fructum instar Solis lucidissimi & fulgentissimi; & folia eius erant instar Auri: Altera verò producebat albissimos Lilijs candidiores fructus, & folia eius erant sicut Argentum finum: Vocantur autem hæ Arbores à Neptuno, vna Solaris Arbor, & altera Lunaris. Et quamuis in hac insula omnia ad nutum essent, vnicum tamen ipsi de-

erat: Aqua non habebatur nisi magna cum difficultate. Erant quidem multi qui partim tentabant illuc Aquam Fontis per canales deducere partim etiam ex varijs rebus eliciebant: sed frustraneus erat attentatus labor; quia illic locorum nullo poterat haberi medio; & si habebatur, inutilis tamen fuit & venenosa, nisi è radijs Solis vel Lunæ, quod pauci præstare potuerunt; & qui in hoc perficiendo fortunam habuit propitiã nunquã ultra decem partes potuit attrahere; erat enim eiusmodi Aqua mirabilis: & crede mihi quod oculis meis viderim, & palparim Aquæ illius niuem candorem; & dum illam aquam contempler valdè miratus sum. Interim fatigatus illa consideratione evanuit coram oculis meis Neptunus, & apparet mihi vir magnus, cuius fronti nomen Saturni erat inscriptum. Hic accepto vase hauriebat Aquæ partes decem: & statim de fructu Arboris Solaris accepit & imposuit;

fuit ; & vidi fructum Arboris consumi
& resolui instar glaciei in Aqua calida.
Quæsiui ex illo ; Domine , video rem
mirabilem, Aquam esse ferè ex nihilo;
video fructus Arboris in illa adeò sua-
ui calore consumi, ad quid ista ? At ille
mihi gratiòse respondit. Fili mi, verum
est quòd res hæc est mirabilis ; sed ne
mireris , ita enim oportet esse. Nam
hæc Aqua est Aqua vitæ , habens po-
tentiam fructus arboris huius ita me-
liorare vt postea, non plantatione aut
insitione, sed solo suo odore faciat sibi
cæteras sex arbores vniformes. Insu-
per hæc Aqua est huic fructui instar
fœminæ , in re nulla possunt arboris
huius fructus putrescere nisi in hac A-
qua : Et licet fructus per se sit mirabi-
lis, & res pretiosa; attamen si in hac A-
qua putrescit , gignit ex hac putrefa-
ctione Salamandram in igne persecu-
rantem, cuius sanguis omni Thesauro
pretiosior est , habens facultatem sex
arbores, quas hîc vides, fertiles redde-

re, illarúmque fructus melle dulciores proferre. At ego petij, Domine, quomodo fit istud? Dixi tibi Arboris Solaris fructus esse viuos, dulces; at vbi nunc vnus saltem ex illo saturatur, quando in hac aqua coquitur possunt postea mille ex eo saturari. Quæsiui porro, Domine, coquiturne igne forti, & quamdiu? At ille; Aqua ista habet intrinsecum ignem, & si iuuatur calore continuo, comburit tres partes corporis sui cum hoc corpore fructus, & non remanebit nisi pars minutissima, quæ vix imaginari potest, sed in summa virtute; coquitur sagaci ingenio Magistri septem mensibus primò, postea decem: Sed interea apparent res variaz, & semper in die quinquagesimo plus vel minus. Adhuc interrogavi: Domine, nonne potest etiam in aliis aquis coqui hic fructus, vel additurne illi aliquid? Respondit: Non est nisi hæc vna Aqua quæ utilis est in hac regione vel insula: nulla enim alia Aqua potest

potest penetrare poros huius pomi nisi hæc : & scito Arborem Solarem etiam ex hac Aqua ortam , quæ ex radiis Solis vel Lunæ vi magnetis extracta est : Propterea inter se magnam habent concordantiam : sed si aliquid peregrini ipsi adderetur non posset id præstare quod facit per se. Relinquenda igitur per se , nihilque ei addatur, nisi hoc pomum : Post decoctionem enim est fructus immortalis vitam habens & sanguinem, qui sanguis omnes arbores steriles facit portare fructus eiusdem Naturæ cum pomo. Rogavi ulterius : Domine , Hauriturne Aqua hæc alio modo, vel habeturne ubique? Et ille, In omni loco est , & nemo sine ea vivere potest; hauritur miris modis, sed ista est optima quæ extrahitur vi Chalybis nostri qui inuenitur in ventre Arietis. Dixi: Ad quid utilis? Respondit , Ante debitam coctionem est summum venenum ; sed post coctionem conuenientem summa est medi-

cina , & dat viginti nouem grana sanguinis ; quodlibet autem granum contingentos sexaginta quatuor suppedirabit tibi fructus Arboris Solaris. Quæsiui ; Nonne vlteriùs meliorari potest ? Teste scriptura Philosophica, ait, primùm ad decem, postea ad centum, deinde ad mille, & decem millia &c. potest exaltari. Instabam; Domine mi, noueruntne multi istam Aquam, & habetne nomen proprium? Ille clamabat palàm, dicens: Pauci nouerunt, sed omnes viderunt , & vident , & amant : habet nomina, sed multa & varias: at nomen proprium eius est Aqua maris nostri , Aqua vitæ non mædificans manus. Petij adhuc : Vtuntur ne ea alij ad res alias ? Vtitur ea, ait, omnis creatura, sed inuisibiliter. Nascitur ne in ea aliquid ? interrogauì : At ille : Ex ea fiunt res omnes in mundo , & in ea viuunt: sed in ea propriè nihil est, sed est res quæ se miscet omni rei. Quæsiui. Estne

Estne sine hoc Arboris fructu utilis?
Ad hoc dixit : In hoc opere nequa,
quam ; siquidem non nisi in solo hoc
Arboris Solaris fructu melioratur. In-
cepi rogare, Domine quæso nomina
mihi illam tam manifesto nomine ut
nullum possim amplius habere du-
bium. At ille sublata voce clamauit,
ut me è somno excitaret ; ideò non
amplius poteram quærere, nec ille vl-
terius mihi respondere voluit, nec ego
tibi plura dicere possum. Contentus
esto hisce, & crede quòd non est possi-
bile lucidius loqui : Nam si hæc non
percipis, nunquam aliorum Philoso-
phorum libros assequeris. Post Saturni
insperatum ac subitaneum discessum
nexus me sopor inuasit, & denuò mihi
forma visibili apparet Neptunus : Præ-
sentem in Hortis Hesperidum con-
gratulatur felicitatem, monstrando
mihi speculum, in quo totam Naturam
detectam vidi : Post varios ultro citroq;
commutatos sermones gratias ipsi pro

exhibitis beneficijs ago; quòd, suo videlicet ductu, non solum hunc amœnissimum Hortum ingressus fuerim, verùm etiam in optatissimum Saturni colloquium venerim. Sed quia propter improuisum Saturni discessum difficultates aliquæ quærendæ & inuestigandæ adhuc restarent, rogavi enixè vt hac exoptata occasione mihi scrupulum eximeret. His autem verbis illum compello, Domine, legi libros Philosophorum affirmantium generationem omnem fieri per marem & fœminam, & tamen solum fructum arboris Solaris vidi in somniis Saturnum Mercurio nostro imponere; credo etiam tibi vt Domino Maris huius quòd ista benè scias; responde quæstioni meæ, quæso? At ille, Verum est, fili; omnis generatio fit in mare & fœmina; sed, propter distractionem trium Naturæ regnorum, alio modo nascitur Animal quâdrupes, alio modo vermis: Licet enim vermes ha-

beant

beant oculos, visum, auditum, & reliquos sensus, tamen per putrefactionem producuntur, & eorum locus vel terra in qua putrescunt fixamina est. Ita in opere Philosophico mater est huius rei repetita toties illa Aqua tua, & quicquid ex ea nascitur, more vermium per putrefactionem nascitur: Ideò Philosophi Phœnicem & Salamandram crearunt. Si enim è duorum corporum conceptione fieret esset res morti obnoxia: at quia se tantum reuificat, destructo corpore priori, emicat aliud incorruptibile. Siquidem mors rerum nil aliud est quàm separatio vnius ab altero. Et in hac Phœnice ita fit, quòd se vita à corpore corruptibili per se separat. Insuper quæsiui: Domine mi suntne diuersæ res rerum vel compositio in hoc opere? At ille: Vnica res est, cui non miscetur aliquid aliud præterquam Aqua Philosophica tibi in somno aliquoties manifestata, quæ in decuplo esse debet ad vnâ

corporis partem. Et firmiter ac indubitatè credas, fili, quæ per somnia in hac insula, pro more regionis, tibi à me & à Saturno fuerunt patefacta nullo modo esse somnia, sed purissimam veritatem, quam experientia vnica rerum Magistra tibi DEI assistentia detegere poterit. Vltèrius quærentem sine responso post valedictionem discedens, me à somno excitatum in desideratam Europæ regionem sistit. Et ita tibi etiam, amice Lector, satis hætenus à me dictum sufficiat. Vale.

Soli Triuno Laus & Gloria.

DIALO-

DIALOGVS

MERCVRII

ALCHYMITÆ

ET NATURÆ.

IN illo tempore conuenerunt Chymistæ, & consilium fecerunt, quomodo LAPIDEM PHILOSOPHORVM facere ac præparare deberent, & sic per vota quilibet suam opinionem vt diceret constituerunt. Et concursus ille fuit sub dio in prato quodam, die serena quadam. Et multi concordarunt Mercurium esse illius primam materiam, alij Sulphur, alij alia. Sed de Mercurio maxima illorum fuit opinio, præsertim ex dictis Philosophorum, quoniam illi pro vera materia prima habent, & etiam pro pri-

ma materia Metallorum : clamant enim Philosophi : **N O S T E R M E R C U R I V S** &c. Et cum ita inter se certarent laboribus variis, (quilibet enim illorum expectabat cum desiderio & lætitia conclusionem) surrexit interim tempestas maxima cum procellis, nimbis, & vento inaudito, qui illam congregationem dispersit in varias provincias, quemlibet seorsim sine conclusione. Quilibet tamen illorum impressit sibi qualis debebat esse illius disputationis finis. Cœpit igitur quilibet labores suos sicut prius, unus in hac, alter in alia re, quærentes **L A P I D E M P H I L O S O P H O R Y M**, & hoc fit hucusq; sine cessatione. Unus verò illorum memor disputationis, quod necessario in Mercurio quærendus sit **Lapis Philosophorum**, dixit ad se: Etiam si non est facta conclusio : tamen in Mercurio laborabo, faciámque ego conclusionem facto lapide benedicto : erat enim homo qui semper se-

cum

cum solebat loqui, sicut solent Alchymistæ. Cœpit igitur legere Libros Philosophorum, & incidit in Librum Alani qui de Mercurio tractat, & sic factus est ille Alchymista Philosophus, sed sine conclusione. Et accepto Mercurio cœpit laborare; posuit illum in vitrum, & dedit ignem, Mercurius sicut solet, euaporauit. Alchymista miser nesciens naturam, vxorem suam verberauit dicens: nemo huc venire potuit præter te, Tu mihi accepisti Mercurium ex vitro. Vxor flendo se excusat, dicítque tacitè Marito: Facias tu merdæ ex his. Accepit Alchymista Mercurium denuo, & iterum imposuit vasi, & ne vxor acciperet custodiebat illud. Sed Mercurius suo modo iterum euaporauit. Alchymista recordatus, quod materiam primam lapidis Philosophorum volatilem esse oporteat, gaudens est valdè, sibi omnino persuadens non se iam posse falli, habita hac materia: cœpit iam audacter

Mercurium tractare , didicit postea illum sublimare , calcinare miris modis, iam salibus, iam sulphure, iam metallis iam mineris, iam sanguine , iam crinibus, iam aquis fortibus, iam herbis, vrina, aceto, sed nihil potuit inuenire ad propositum suum : nihil in orbe intactum reliquit, cum quo non tractasset bonum Mercurium. Et cum omnino nihil proficere posset, incidit in hoc dictum, *quod in sterquilinio inuenitur*. Cœpit Mercurium cum stercorebus variis tractare , simul & seorsim : Et cum ita fatigatus fuisset, & plenus cogitationum, obdormiuit. Et in somnis apparuit illi visio : venit ad illum Vir senex qui salutauit illum & dixit : Amice quid contristaris? Respondit, Libenter vellem facere Lapidem Philosophorum. Tunc ille, Amice ex quibus vis facere Lapidem Philosophorum? *Alchymista*. Ex Mercurio Domine. *senex*. Ex quali autem Mercurio? *alch.* Non est nisi vnus Mercurius.

curius. *Sen.* Verum est esse Mercurium, sed variatum varijs locis; vna pars purior altera. *Alch.* O Domine, Ego illum scio purgare optimè aceto & sale, nitro & vitriolo. *Sen.* Dico tibi, hæc purgatio non est vera, nec Mercurius sic verus est: alium enim Mercurium habent Viri sapientes, aliàmque eius purgationem, & sic euauit. Excitatus è somno Alchymista, cogitabat qualis esset illa visio, cogitabat qualis esse deberet illè Mercurius Philosophorum: nihil potuit excogitare aliud quàm hunc suum Mercurium vulgi. Sed tamen desiderabat vt cum illo senè longius loqui potuisset: laborauit tamen assidue, iam & in stercoretibus animantium, & puerorum, postea & in suo proprio stercore laborare cepit. Et quolibet die in locum vbi visionem vidit ibat, vt senem illum iterum alloqui posset: interdum simulabat somnum, clausis oculis iacebat expectando senem. Sed cum venire noller pu-

G

rabat illum timere , neque credere quod dormiret , iurabat ergo dicens : Mi Domine Senex, noli timere, certè ego dormio; respice oculos si non credis : Et miser ille Alchymista, post tot labores & consumptionem bonorum suorum , iam & in delirium cadebat, semper de illo sene cogitando. Et ex illa fortissima imaginatione apparuit illi phantasma per somnum , in forma illius senis, & dixit illi : Noli desperare amice ; Mercurius tuus bonus est , & Materia tua, sed si tibi non vult obedire, coniures illum, ne sit volatilis; Tamen & serpentes solent coniurari, quare & non Mercurius ? & sic discedere voluit senex. At Alchymista ab illo petiit dicens : Domine expecta & præ clamore excitatus est miser , tamen non sine magna consolatione. Accepit postea vas plenum Mercurio, & coepit illum miris modi coniurare, sicut illum docuit somnium. Et recordatus est verborum senis , quod dixit:

fit:

rit: *Serpentes coniurantur*, & Mercurius
pingitur cum serpentibus, cogitauit;
certè sic debet coniurari sicut serpens.
Et accepto vase cum Mercurio cæpit
dicere: *vx vx, o stas &c.* Et vbi debuit
esse nomen serpentis, Mercurij posuit
dicens. Et tu Mercuri nequissima be-
stia, &c. Ad quæ verba Mercurius cæ-
pit ridere, & loqui ad Alchymistam
dicens. Quid vis quod me turbas mi
Domine Alchymista? *Alch.* Oho, iam
me vocas Dominum quando tibi vi-
uum tango, iam tibi inueni frænum,
expecta parum, mox meam cantile-
nam canes, & cœpit ad illum strenuè
loqui, quasi cum ira, Tunc es ille Mer-
curius Philosophorum? *Merc.* (quasi
timeret respondit:) Ego sum, mi Do-
mine, Mercurius. *Alch.* Quare ergo
mihi obedire noluisti? nec te fixare
potui? *Merc.* O magnifice Domine,
rogo parce mihi misero? nesciui enim
quod sis tantus Philosophus. *Alch.*
Nomen hoc sentiebas ex meis labori-

bus, cum ita Philosophicè tecum procedebam? *Merc.* Ita est mi Domine magnifice, attamē occultare me volui, sed video miser quod me occultare non possum coram Domino meo magnifico. *Alch.* Iam ergo nosti Philosophum? *Merc.* Maximè mi Domine, video dominationem vestram magnificam philosophum esse excellentissimum. *Alch.* (Lætus in corde suo dicit,) Certè ego iam inveni quod quæsiui. (Iterum ad Mercurium dicit voce terribili): Nunc Eia, ergo esto obediens, aliàs non bene tecum erit. *Merc.* Libenter mi Domine, si tantum possim: nam iam debilis valde sum. *Alch.* Quid iam te excusas? *Merc.* Non, mi Domine, sed languesco. *Alch.* Quid tibi nocet? *Merc.* Alchymista mihi nocet. *Alch.* Quid tu adhuc me rides? *Merc.* O Domine non, de Alchymista loquor, tu autem Philosophus es. *Alch.* O bene, bene, ita est. Sed quid fecit Alchymista? *Merc.* O mi Domine

ne

ne multa mala fecit mihi , nam com-
miscuit me miserum rebus mihi con-
trarijs, vnde non possum peruenire ad
vires meas , & sum ferè mortuus : cru-
ciatus enim sum vsque ad mortem fe-
rè.

Alch. O dignus es istis, quia es
inobediens. *Merc.* Nunquam inobe-

diens fui alicui Philosopho, sed ex na-
tura mihi est ridere stultos. *Alch.* Et

de me quid sentis? *Merc.* O Domine
tu es Vir magnus, Philosophus maxi-

mus , tua magnitudine excellis Her-
metem. *Alch.* Certè ita est, ego sum

vir doctus, sed me nolo laudare ipse,
sed & vxor mea dixit mihi quod ego

sim valde doctus Philosophus, illa hoc
cognouit in me. *Merc.* Credo facile:

nam tales oportet esse Philosophos
qui præ nimia prudentia & labore in-

saniant. *Alch.* Age dicas mihi ergo
quid faciam tecum? quomodo ex te fa-

ciam Lapidem Philosophorum? *Merc.*
O mi Domine Philosophè ego nescio.

Tu es Philosophus, ego Seruus Philo-

fophorum, quod illi ex me facere vo-
 lunt faciunt, ego illis in quantum pos-
 sum obedio. *Alch.* Tu mihi dicere
 debes quomodo tecum procedere de-
 beo, & si ex te facere possum Lapidem
 Philosophicum. *Merc.* Si scis facies,
 si verò nescis nihil facies: à me nihil
 addisces si prius nescis, mi Domine
 Philosopho. *Alch.* Tu mecum ita lo-
 queris, sicut cum aliquo simplici ho-
 mine, fortasse ignoras quod ego apud
 magnos Principes laboravi, & apud
 illos Philosophus fui. *Merc.* Facile
 credo mi Domine, nam ista optime
 scio, adhuc sordeo ex huius laboris
 mixtura. *Alch.* Dic ergo mihi. Tu
 es Mercurius Philosophorum? *Merc.*
 Ego sum Mercurius si autem sum Phi-
 losophorum te scire oportet. *Alch.*
 Dic mihi solummodo si tu es verus
 Mercurius, vel si est alius. *Merc.* Ego
 sum Mercurius, sed est & alius Et sic ce-
 ssavit. Alehymista clamat & loquitur,
 sed nemo respondet illi. Et cogitans
 inter

inter se dicit: Verè ego sum vir optimus, mecum locutus est Mercurius, certè me amat: & incepit Mercurium sublimare, distillare, calcinare, et bizzare, præcipitare, soluere miris modis & aquis variis, sed ut prius frustra conatus est, inaniter consumpsit sumptus & tempus. Quapropter tandem incipit maledicere Mercurio, & Naturam blasphemare quod creatoris illius. Natura verò cum audiuit ista, vocauit Mercurium ad se, & dixit illi: Quid tu fecisti huic? quid mihi maledixit propter te, & blasphemauit me? cur hoc præstas quod debes? Sed Mercurius modestè se excusat. At Natura iubet ut sit obediens filiis doctrinæ querentibus se: Mercurius promisit se id præstaturum, aitque: Mater Natura, sed stultis quis satisfaciet? Natura subridens discessit: Mercurius verò iratus Alchymistæ, etiam ad suum locum vadit. Post aliquot dies incidit in mentem Alchymistæ quod in laboribus suis aliquid

omiserit: iterum ad Mercurium recurrit, & illum cum stercore porcino commiscere constituit. Sed Mercurius iratus quod illum sinistrè corā Natura Matre accusauerat, ad Alchymistā ait: Quid tu stulte ex me habere vis? cur me accusasti? *Alc.* Tunc es ille quē ego desideravi videre? *Merc.* Ego sum, sed, nemo me cæcus videre potest. *Alch.* Ego non sum cæcus. *Merc.* Maxime cæcus es, nam teipsum non vides, quomodo ergo me videre debes? *Alch.* O iam superbus es, ego tecum modestè loquor, & tu ita me contemnis: nescis fortasse quod ego apud multos Principes laborauerim, & apud illos Philosophus fuerim. *Merc.* Ad Principum aulas stulti concurrunt, illic enim honorantur, & præ cæteris bene habent: fuisti tu etiam apud aulam. *Alch.* O tu es diabolus, & non bonus, Mercurius, si tu ita vis loqui cum Philosophis: nam & prius ita me seduxisti. *Merc.* Nostine tu Philosophos? *Alch.*

Alch. Ego ipse sum Philosophus.

Merc. Ecce nobis Philosophus (subridens dicit: & cœpit cum illo vltcrius loqui, dicens) mi Philosophhe, dic ergo mihi quid quæris, & quid vis habere? facere quid cupis? *Alch.* Lapidem philosophorum.

Merc. Ex qua igitur materia vis illum facere? *Alch.* Ex Mercurio nostro.

Merc. O mi Philosophhe, tunc ego discedam, quia non sum vester. *Alch.* O tu es non nisi Diabolus, & vis me seducere. *Merc.*

Certè mi Philosophhe, tu mihi es Diabolus non ego tibi: nam tu pessimè me tractasti more diabolico. *Alch.*

O quid audio. Certè hic est Diabolus: nam ego omnia secundum Philosophorum scripta facio, & scio optimè laborare. *Merc.* Optimè scis: nam &

magis facis quàm scis & legis: Philosophi enim dixerunt naturam naturis miscendam, & extra naturam nihil iubent; tu verò iam me cum omnibus ferè rebus sordidissimis, & stercorebus misces. *Alch.* Ego nihil facio extra

naturam: sed semino semen in terram suam, sicut Philosophi dixerunt. *Merc.* Seminas me in stercus, & tempore messis ego evanesco, tu vero stercus metere soles. *Alch.* Tamen sic Philosophi scripserunt, quod in sterquilino materia illorum quæri debeat. *Merc.* Verum est quod illi scripserunt, & tu ad syllabam intelligis, & non eorum sensum & mentem. *Alch.* Nunc video quod tu es Mercurius fortassis; sed non vis obedire mihi. Et cœpit illum iterum coniurare, dicens: v x v x. Sed Mercurius ridens respondit: Nihil proficies, mi Amice. *Alch.* Non frustra de te dicunt quod mirabilis es, & inconstans ac volatilis. *Merc.* Tu me dicis esse inconstantem, hoc tibi sic solvo. Constans ego sum constanti artificis; fixus fixo animo: sed tu, & tui similes inconstantes sunt, vagantes ex vna re in aliam, ex vna materia in alteram. *Alch.* Dic ergo mihi, si tu es ille Mercurius de quo Philosophi scripserunt;

runt, quem cum sulphure & sale omnium rerum principium dixerunt, an verò alius quærendus? *Merc.* Certè fructus ab arbore non procul cadit, sed ego meam gloriam non quæro: sum idem qui fui, sed anni mei diuersi sunt. Ab initio iuuenis fui tamdiu quamdiu fui solus, sed iam senior sum, sed idem qui fui ante. *Alch.* Iam mihi places, quod iam senior sis: ego enim semper talem quæsiui qui sit maturior & fixior, ut eò facilius cum illo conuenire possim. *Merc.* Frustrà me visitas senem, qui me non nosti in iuuentute. *Alch.* Nonne ego te noui, qui te semper miris modis tractaui, vtrū ipse dixisti? & adhuc non desinam donec perficiam Lapidem Philosophorum. *Merc.* O me miserum! quid sim facturus? qui fortasse iterum cum stercorebus misceror, iam erucior denuo. O me miserum! rogo te ô Domine Philosophè, noli me tantum porcino stercore miscere: nam aliàs iam peribo, fœtore

enim hoc cogor meam mutare formam. Et quid vis ut amplius faciam? nonne satis crucior à te? nonne obedio tibi? nonne misceo me rebus quibus tu vis? nonne sum sublimis? nonne præcipitatus? nonne Turbit? nonne Amalgama? nonne masca? quid iam magis à me cupis? meum corpus iam ita flagellatum est, iam sputatum ut lapis mei possit misereri: ex me habes lac, ex me carnē, ex me sanguinem, ex me butyrum, ex me oleum, ex me aquam, & quod vnquam metallorum aut mineralium id præstare possit quod ego solus? & non est misericordia mecum? O me miserum! *Alch.* O ho non nocet tibi, tu es nequam, licet te quouis modo inuertas, tu non mutas te, nisi formam tibi fingis, iterum semper redis in primam speciem tuam. *Merc.* Ego facio sicut tu vis, si vis ut sim corpus, corpus sum: si vis ut sim pulvis, pulvis sum. Nescio quomodo me magis humiliare debeam quàm cum pulvis & umbra

umbra fio. *Alch.* Dic ergo mihi, quis tu es in centro tuo? & non te plus cruciabo. *Merc.* Iam cogor tecum ex fundamento loqui. Si vis potes me intelligere: formam meam vides, de hoc tibi non est opus. Sed quod de centro meo interrogas, centrum meum est cor omnium fixissimum, immortale, & penetrans: in illo est requies Domini mei, ego verò ipse sum via & cursor, peregrinus & domesticus, fidelissimus sum omnibus meis socijs, non relinquò comitantes me: cum illis maneo, cum illis pereor. Sum corpus immortale: morior quidem cum occidor, sed ad iudicium coram sagace iudice resurgo. *Alch.* Ergo tu es Lapis Philosophorum? *Merc.* Mater mea talis est, ex illa nascitur artificialiter vnum aliquid, frater vero meus qui in arce habitat, in velle suo habet quod Philosophus vult. *Alch.* Es ne tu senex? *Merc.* Mater mea genuit me, sed ego senior sum matre. *Alch.* Quis Diabo-

lus te potest intelligere, cùm mihi ad propositum non respondeas? semper parabolas dicis. Dic mihi si tu es fontina de qua Bernardus Comes Trevisanus scripsit? *Merc.* Fontina non sum, sed aqua sum, fontina me circumdedit. *Alch.* Solviturne aurum in te cùm aqua sis? *Mercar.* Quicquid mecum est amo, sicut amicum; & quicquid mecum nascitur, huic nutrimentum do; & quicquid nudum est, alis meis rego. *Alch.* Video ego, quod tecum non est loqui, ego alia quero, tu alia dicis: si non vis bene respondere, certè iam tecum eo ad labores. *Merc.* O Domine rogo te, esto mihi misericors, iam libenter dicam quod scio. *Alch.* Dic ergo mihi, si tu times ignem? *Merc.* Ego ipse ignis sum. *Alch.* Et quare igitur ab igne fugias? *Merc.* Spiritus meus cum spiritu ignis amant se, & quo potest comitatur unus alterum. *Alch.* Et quorùm soles ire quando cum igne ascendis? *Merc.*

Scito,

Scito , omnis peregrinus semper in patriam suam tendit , & quando illuc vnde egressus est venit , requiescit , & semper redit sapientior quàm exit.

Alch. Reuerterisne iterum aliquando ?

Merc. Reuertor , sed in alia forma.

Alch. Non intelligo quid hoc est , neque de igne quidquam.

Merc. Si quis ignem cordis mei nouit , vidit ignem (calorem debitum) cibum meum esse : & quo diutius ignem spiritus cordis mei comedit pinguior erit , cuius mors postea vita omnium

rerum est quæcunque in hoc regno sunt vbi ego sum.

Alch. Esne tu magnus ?

Merc. Habes me in exemplum , ex mille guttulis vnus ero , ex vno multa millia guttarum do : & sicut corpus

meum est in oculis tuis , si mecum ludere scis , potes me diuidere in tantum

in quantum vis , iterum vnus ero : quid igitur spiritus (cor meum) intrinsecè ,

qui semper ex minutissima parte multa millia profert ?

Alch. Et quo modo

igitur tecum facere oportet, vt ita sis?

Merc. Ignis sum intus, ignis est mihi
cibus, vita verò ignis aër est, sine aëre
ignis extinguitur; ignis præualet aëri,
propterea non quiesco nec me crudus
potest constringere aër: adde aërem
aëri vt sint ambo vnum & teneāt pon-
dus, cum igne calido coniunge, tēpo-
ribus da ad custodiendum. *Alch.* Quid

postea erit? *Merc.* Subtrahetur su-
perfluum, residuum combures igne, in
aquam pones, coques, postea coctum
ægrotis in medicinam dabis. *Alch.*

Nihil mihi dicis ad meas quæstiones.

Video ego, quod tu me tantum para-
bolis vis eludere. Vxor, affer stercus

porcinum, ego istum Mercurium no-

uis modis tractabo, donec mihi dicat

quomodo Lapis Philosophicus sit fa-

ciendus ex illo. Mercurius auditis his-

ce, incipit lamentari super Alchymi-

sta, vaditque ad matrem Naturam: ac-

cusat ingratum laborantem. Natura

filio Mercurio credit, qui verax est, ira

com-

commota ad Alchymistam venit ; & illum vocat ; heus tu ; vbies ? *Alchym.* Quis est qui me vocat ? *Natura.* Quid tu stulte cum filio meo agis ? cur illi facis tantam iniuriam ? cur illum crucias ? qui tibi omne bonum facere vult , si tantum intelligere velles ? *Alchym.* Quis Diabolus me increpat , tantum Virum & Philosophum ? *Natura.* O stulte , plenum superbia stercus Philosophorum , noui ego Philosophos , & omnes Sapientes , quos amo , nam & illi me amant , & omnia mihi faciunt ad placitum : & quo ego non possum ; illi me iuuant. Vos autem Alchymistæ , ex quorum ordine tu quoque vnus es , absque meo scitu , & consensu ; imò omnia contraria mihi facitis : propterea vobis etiam contrarium euenit. Putatis , quod bene filios meos tractetis , sed nihil perficitis : & si rectè confide-

H

rare velitis , non vos illos tractatis , sed illi vos tractant : nam vos nihil ex illis facere potestis neque scitis , illi vero ex vobis , quando volunt , faciunt Aultos. *Alchym.* Non est verum , ego etiam sum Philosophus , & scio laborare bene. fui ego apud Principem non vnum , & fui apud illos Philosophus , quod & vxor mea scit , etiam iam nunc habeo librum manuscriptum , qui erat aliquot centum annis in muro quodam occultus , iam certò sciam facere Lapidem Philosophorum , & etiam hisce diebus revelatum est mihi per somnium. O ego soleo vera somnia habere : Vxor tu scis. *Natura.* Facies sicut fecerunt alij tui collegæ , qui in principio omnia sciunt & scire se putant , in fine verò nihil. *Alchym.* Tamen alij ex te (si tu es vera Natura) solent facere. *Natura.* Verum est , sed solummodo

modo hi qui me nouerunt , qui pauci sunt. Qui me verò nouit non cruciat filios meos , neque me impedit ; sed mihi facit ad placitum , & augmentat bona mea , & filiorum meorum corpora sanat. *Alchym.* Tamen & ego sic facio. *Natura.* Tū mihi contraria omnia facis , & contra meam voluntatem cum filiis meis procedis : vbi deberes reuiuificare, tu occidis : vbi figere ; tu sublimas: vbi calcinare ; tu distillas ; præsertim hunc mihi obedientissimum filium Mercurium , quem tot corrosiuis aquis , tot venenosis rebus crucias. *Alchym.* Tunc ego sic procedam cum illo suauiter per digestionem solummodo. *Natura.* Bene est si scis , sin minus , non illi , sed tibi nocebis ipse , & sumptibus tuis : nam idem est illi ; ita cum stercore se miscet sicuti cum eodē gemma , semper Bona est , & sterco³⁴¹ illam non mi-

nuit , etiamsi in illud proijciatur ,
quando lauatur eadem est gemma
quæ fuit antea. *Alchym.* Sed ego
libenter scirem facere Lapidem Phi-
losophicum. *Natura.* Ergo non sic
filium meum tractato : scito enim
quod ego multos filios & filias habeo,
& adsum præsto quærentibus me , si
sunt digni. *Alchym.* Dic ergo mihi,
quis est iste Mercurius ? *Natura.* Sci-
to quod est mihi vnus tantum talis
filius , vnus ex septem est , & pri-
mus est ; ipse quoque omnia est , qui
vnus tantum erat ; nihil est , & nu-
merus eius integer est ; In illo sunt
quatuor Elementa , qui tamen non
est Elementum ; Spiritus est , qui ta-
men corpus habet ; Vir est , & viri
arma gerit ; animal est , & tamen alas
avis habet ; Venenum est , & tamen
lepram curat ; vita est , & tamen
omnia occidit ; Rex est , alter tamen
possidet eius regnum ; fugit cum igne,
&

& tamen ex illo paratur ignis ; aqua est , & non madefacit ; terra est , & tamen feminatur ; aër est , & viuit aqua.

Alch. Iam video ego quod nihil scio, sed non audeo dicere : nam perderem bonam existimationem , & vicinus meus non impenderet amplius in me, si sciret quod ego nihil sciam : ego tamen dicam quod scio certè , aliàs nemo vel panem mihi daret : multi enim illorum sperant à me multa bona.

Natura. Etsi in longum pertrahes, quid postea erit ? interim & vicini quilibet repetent suos sumptus à te. *Alchym.*

Alam spè omnes quousque potero.

Natura. Et tandem quid vltimo?

Alchym. Tentabo tacitè varios labores : si succedet soluam ; sin minus ibo in aliam prouinciam , & hoc idem agam.

Natura. Et postea quid erit?

Alchym. Ha ha ha , sunt multæ prouinciæ , multi quoque auari , quibus magnam copiam promittam auri, idque breuissimo tempore , & sic dies

diem sequetur, interim aut Rex, aut
 Asinus morietur, aut Ego. *Natura*. La-
 queus meritò tales Philosophos ma-
 net: apage te, & finem tibi, & tali tuæ
 philosophiæ, mala cruce quàm ocys-
 sime impone: hoc enim vnico consilio
 nec mihi, nec proximo, nec tibi ipsi
 fraudi eris.

TRACTATVS

TRACTATUS
DE
SVLPHVRE.

H 4

277 A 7 C

80

277 A 7 C

80

P R Æ F A T I O.

V M mihi non liceat, Lector beneuole, apertius quàm alij veteres Philosophi scripserunt scribere; fortasse scriptis meis non eris contentus: Præsertim cum tot Philosophorum libros alios præmanibus habear: sed crede, nec mihi etiam libros conscribere opus est, quia ex illis nec commodum, nec vanam ostentationem quero; ideo nec quis sum euulgare cupio. Ea quæ tuæ utilitati iam in publicum tradidi magis quam satis esse mihi videbantur; reliqua ad Harmoniam, ubi de rebus naturalibus copiosè proposui, releganda destinaui: attamen hortatu amicorum & hunc tractatum de Sulphure conscribere debui; in quo an ad priora addere aliquid opus est nescio. Imò neque hic etiam, si tibi tot Philosophorum scripta non satis-

faciunt, satisfaciet: Et maximè si tibi quotidiana operatio natura non satis exemplo est, nulla exempla iuuabunt. Nam si ista quomodo natura operatur maturo iudicio considerares, non opus haberes tot Philosophorum voluminibus: quoniam meo iudicio melius est ab ipso magistro Natura quàm à discipulis discere. Satis in præfatione libelli. X I I. Tractatum, tum & primo tractatu ibidem, habes quod in arte ista tot & tanti libri reperiuntur. ut iam inquirentes magis impediant quàm inuent: & ita esse videtur quoniam scripta Philosophorum ex tam parua schedula Hermetis in tam magnum labyrinthum maximè erroneum excreuerunt, & in dies ad Eclipsim declinant: Et hoc non nisi ab inuidis scientibus. factum esse credo, cum ignorans nesciat quid addi vel subtrahi debeat, nisi foriè authoris manus non benè legi possit. Si in aliqua scientia multum iuuat aut nocet si unum verbum deest vel superat, illud maxime in ista. Ad exemplum: scriptum est

est in loco uno ; Postea has aquas simul misceas , alter addidit non ; parum quidem addidit & nihilominus totum caput contrarium fecit. Studiosus tamen diligens sciat apem etiam ex venenosis herbis mel colligere ; si enim ad possibilitatem naturæ lectionem dirigit facile Sophismata superabit : & tamen legere non desinat , quin liber librum aperit. Sed ego ita intellexi , quod libri Geberi Philosophi , & quis scit si non & aliorum autorum ? veneficiis maximis incantati sunt , ita ut nullo modo possint nec debeant. intelligi nisi millesima lectione , & hoc ab ingenioso lectore ; fatui planè ab illorum lectione excluduntur. Sunt quidem multi qui illum , sicuti & alios Autores , interpretantur ; sed video explicationem esse difficiliorem textu : Meum consilium est ut in textu maneat , & quicquid legis , omnia ad possibilitatem naturæ applices ; & quid sit natura in primis perquiras. Omnes quidem scribunt quod res est vilis , facilis , communis ; & verum quidem est , sed adiun-

gendum fuit, Scientibus. Sciens & inter
 stercora illam cognoscit, & ignorans etiam
 in auro illam esse non credit. Et hi omnes
 qui eiusmodi libros obscuros composuerunt,
 si artem nescirent, sed ex eiusmodi libris
 (qui quidem verissimi sunt.) artē quærere
 deberent, illam difficilior inuenirent, quam
 moderni inquisitores inueniunt. Ego mea
 scripta laudare nolo, ille iudicabit qui illa
 ad possibilitatem & cursum naturæ appli-
 cabit: & si ex meis scriptis, consiliis, &
 exemplis, operationem naturæ, & mini-
 stros eius spiritus vitales aërem constri-
 gentes, tum & subiectum primæ materiæ,
 cognoscere non poterit, vix ex Raimundo
 Lullio intelliget: difficile enim est credere
 Spiritus habere tantam potentiam in ven-
 tre venti. Hanc syluam & ego transire co-
 actus sum, & illam quoque multiplicare
 iunxi, tali tamē modo quod mea plāta veris
 filiis artis, & huius S. Scientiæ studiosis per
 syluam hanc transire volentibus, in signis
 & quasi lumen ac duces esse debeant; sunt
 enim mea planta quasi spiritus corporales.

Iam

Iam enim secula praterierunt ubi confidentia amicorum floruit, & hac scientia oretenus dabatur; iam nonnisi à solius Altissimi Dei inspiratione acquiritur: ideo non desperet diligens ac Deum timens inquisitor; Si illam quaret inueniet. Quoniam facilius à Deo quàm ab homine impetratur: ille enim est immensa misericordiae Deus, qui nescit fidentem deserere; apud illum non est respectus personarum, cor contritum & humilitatum non despicit, qui & mei, eius Creaturarum indignissimi, misertus est; cuius potentiam, bonitatem, inexplicabilem misericordiam, quam mihi ostendere dignatus est, explanare non sum sufficiens: At si non alias grates dare possum, calamo saltem non desinam temporibus porrigere ista. Sis ergo bono animo, Lector candide, & tibi quoque hanc gratiam non denegabit: si in illo spem integram posueris, illum adorabis & inuocabis, ille tibi aperiet natura ianuam; ibi videbis quomodo natura simplicissime operatur. Scias pro certo quod

natura simplissima est, nec delectatur nisi in simplicitate; & crede mihi, quicquid in natura nobilius est eò etiam & facilius, ac simplicius; quoniam omnis veritas simplex est: Deus altissimus conditor rerum nihil difficile posuit in natura. Si igitur vis esse imitator nature, tibi suadeo ut in simplici via maneat natura, & omnia bona inuenies. Quod si verò tibi nec mea scripta, nec consilium placet, ad alios Authores ito: Propterea ego non magna volumina scribo ut in illa non multum expendas, citòque perlegere possis; ut tibi sit ad alios Authores recurrendi tempus: & querere non desinas pulsanti enim aperietur. Iam etiam illa tempora adueniunt in quibus arcana multa natura reuelabuntur: Iam illa Monarchia quarta Boxealis incipere habet: Iam tempora appropinquant; mater scientiarum veniet; maiora elucidabuntur quam in his tribus præteritis Monarchiis factum est. Quoniam hanc Monarchiam (ut veteres diuinant) plantabit Deus per unum

*unum ex Principibus omnibus virtutibus
ditatum, quem fortasse nobis iam tempora
produxerunt. Habemus enim in hac parte
boreali Principem Sapientissimum ac bel-
licosissimum, quem nullus Monarcharum
victorius superat, humanitate ac pietate
nullus excellit. In hac Monarchia Bo-
reali Deus omnium conditor rerum maio-
ra arcana sine dubio in natura elucidabit
quam illis temporibus ubi aut Pagano-
rum aut Tyrannorum Principum sedes
fuit. Sed has Monarchias Philosophi
non secundum potentiores, sed secundum
Cardines mundi numerant: Inprimis O-
rientalem; postea Meridionalem; iam
verò Occidentalem habent; & ultimam
Septentrionalem in hac parte Boreali ex-
pectant: de quibus in Harmonia dabitur.
In hac Septentrionali attractiva polari
Monarchia (ut Psalmista ait) Miseri-
cordia & veritas obuiabunt sibi; pax
& iustitia osculabuntur; Veritas de
terra orietur, & iustitia de cœlo pro-
spiciet; Unum ovile, & unus pastor.*

Scientia multa sine inuida : quod & ego cum desiderio expecto. Tu quoque, Candide Lector, Deum inuoca, time, ama, meaque scripta diligenter lege, & tibi certè diuinare bona. Quod si Deo fauente, natura operante, (cuius imitator sis) ad portum desideratum huius Monarchia appuleris; tunc videbis & iudicabis omnia me tibi bona & vera dixisse. Vale.

DE S V L P H V R E;

S E C V N D O   P R I N -

cipiorum.

S V L P H V R non est postremum inter Principia, quoniam illud est pars Metallisimò pars principalis Lapidis Philosophorum : & multi Sapientes varia & verissima de Sulphure reliquerunt. Imò ipse GEBER

Summæ

Summæ Perfectionis lib. 1. cap. 28. dicit : *Per Deum Altissimum ipsum illuminat omne corpus ; quoniam est lumen à lumine, & tinctura.* Nos autem antequam de illo simus tractaturi , visum est nobis Primò originem principiorum describere ; præsertim cum Sulphur pro principali Principiorum antiquitùs habitum sit. Vnde autem Principia oriuntur pauci hucusque ostenderunt ; & difficile est iudicare de aliquo Principiorum, sicut & de quavis alia re, cuius origo & generatio ignoratur : quid enim de colore cæcuse ? Quod igitur antecessores nostri omiserunt , id nos in hoc Tractatu adimplere proposuimus.

Sunt autem Principia rerum , præsertim Metallorum , secundum antiquos Philosophos Duo , Sulphur & Mercurius : Secundum Neotericos verò tria, Sal , Sulphur , & Mercurius. Origo autem horum Principiorum sunt quatuor Elementa : de quorum

etiam origine nobis imprimis incl-
piendum est. Sciant ergo studiosi hu-
ius S. Scientiæ quatuor Elementa
esse, & quodlibet horum quatuor ha-
bere in suo centro aliud Elementum à
quo elementatur: & hæc sunt quatuor
Statuæ Mundi, ex Chao in Creatione
Mundi à Divina Sapientia separatæ,
quæ hanc machinam Mundi per suum
actum contrariū in æqualitate & pro-
portionem tenent, ac virtutum cælestiū
inclinatione omnes res infra & super
terram producant; de quibus suo loco:
hic ad propositum, primò de propin-
quiori Elemento Terræ.

DE ELEMENTO

TERRÆ.

TERRA est Elementum satis di-
gnum in sua qualitate & dignita-
te: In hoc Elemento alia tria, & præ-
cipuè

puè Ignis, requiescunt. Est Elementum præstantissimum ad celandum & manifestandum ea quæ sibi concredita sunt: grossum est & porosum, graue respectu suæ paruitatis, sed leue respectu suæ naturæ: est etiam Centrum Mundi, tum & aliorum Elementorum: Per eius Centrum transit Axis Mundi vtriusque Poli. Est porosum, vt diximus, sicut sponsia quæ nihil ex se profert; Sed quicquid alia tria in illud stilant & proiiciunt, omnia recipit, seruanda seruat, manifestanda manifestat. Nihil, vt diximus, ex se profert, sed est receptaculum aliorum, & est in quo omne productum manet, ac per calorem motuum in illo putrefit, ac per eundem, separato puro ab impuro, multiplicatur: quod graue est in illo occultatur, & leue pellit, calor in eius superficiem. Est omnis seminis & commissionis nutrix & matrix: nihil quidem aliud præstare potest quàm tueri semen & compositum ad maturitatem

usque. Est frigidum siccum, temperatur aqua; extra visibile, fixum; intus verò inuisibile & volatile. Virgo est ex Creatione distillationis Mundi relictum caput mortuum, quod aliquando voluntate diuina calcinandum erit, post extractionem sui humidi, ut ex illo noua Chrysellina creari possit Terra. Diuisum est etiam hoc Elementum in partem puram & impuram. Pura vitur aqua ad res producendas, impura verò in suo globo manet. Est hoc Elementum occultatio & domicilium omnis thesauri. In Centro eius est Ignis Gehennalis, continens hanc machinam Mundi in sub esse, & hoc per expressionem aquæ in æra. Ignis ille per primum Mobile atque per influentias stellarum causatur & accenditur: huic obuiat calor solaris aëre temperatus, ad maturandum & adtrahendum ea quæ iam concepta sunt in suo Centro. Propterea Terra participat cum igne, & est eius intrinsecum,

nec

nec purificatur nisi Igne: & sic quodlibet Elementum suo intrinseco purificatur. Intrinsecum autem Terræ, seu Centrum, est summa puritas mixta Igne ubi nihil quiescere potest: est enim quasi locus vacuus, in quem alia Elementa suos actus proiciunt, ut in Libello xii. Tractatum dictum est. Et hæc de Elemento Terræ, quam Spongiam esse diximus & aliorum receptaculum, quòd ad nostrum propositum sufficit.

DE ELEMENTO

AQVÆ.

AQVA est Elementum grauissimum, plenum vntuosi phlegmatis; & est Elementum dignius in sua qualitate, extrà volatile, intus verò fixum, frigidum & humidum est; temperatur aëre: est sperma Mundi in quo semen omnium rerum conserva-

tur: est custos seminis cuiuslibet rei. Sciendum tamen est quòd aliud est semen & aliud sperma: Sparmatis receptaculum Terra est, seminis verò receptaculum Aqua. Quicquid in aquam stillat aer; causante igne, hoc aqua porrigit terræ. Caret interdum Sperma sufficienti semine, ex defectu caloris digerentis illud; Sperma enim semper est in copia expectans semen quod ex imaginatione ignis per aeris motum portat in matricem: & interdum deficiente semine intrat sperma; sed exit iterum absque fructu: de quibus aliquando in tertio Principiorum, SALIS, Tractatu latius. Accidit sæpissimè in Natura quòd Sperma cum sufficienti semine matricem intrat; sed matrix indisposita, repleta peccantibus sulphuribus aut phlegmatibus, non concipit, nec fit hoc quod debuit. In hoc Elemento etiam nihil propriè est, nisi ut in Spermate esse solet: delectatur maximè motu proprio qui fit
per

per aëre, & est miscibile rebus propter
superficiale corpus volatile. Est, ut
diximus, receptaculum vniuersalis fe-
minis : facilè in illo terra purificatur
& resoluitur; & aër in illo congelatur,
ac coniungitur illi in profundo. Men-
struum Mundi est, quod aërem pene-
trando, virtute caloris, trahit secum
vaporem calidum, qui causat genera-
tionem naturalem earum rerum qui-
bus terra imprægnata est sicut matrix;
& quando matrix debitam portionem
seminis accepit, sit quid sit iam pro-
greditur, naturaque operatur sine in-
termissione vsque ad finem; residuum
verò humidum, seu Sperma, cadit ad
latus, & agente calore in terram pu-
trefit (illud ad latus reiectum) & ex
illo postea generantur res aliæ, inter-
dum variæ bestiolæ ac vermiculi. Pos-
set quidem sagacis iugenij artifex in
hoc Elemento, sicut ex spermate, va-
ria videre Naturæ miracula; sed opus
esset illud Sperma accipere in quo est

iam imaginatum semen astrale certi ponderis. Quia Natura facit & producit ex prima putrefactione res puras, sed ex secūda putrefactione multò puriores, ac multò digniores, & nobiliores; vt habes exemplū in ligno vegetabili, vbi in prima cōpositione Natura facit lignum, quando autem illud post maturitatē corrumpitur, putrescit & generatur ex illo vermes & aliz bestiolæ vitam & visum habentes: Manifestum autem est quod sensibile semper dignius est vegetabili; nam ad sensibiliū organa multò subtilior ac purior materia requiritur: Sed ad propositum.

Hoc Elementum esse menstruum Mundi, & trifariam diuisum dicimus: Nempe purum, purius, ac purissimum. Ex eius purissima substantia cæli creati sunt, purius etiam in aëra resolutum est, purum autem simplex & grossum in sua sphæra remansit, & ordinatione Diuina, Natura operante, custodit omnem rem subtilem. Vnum globum cum

cum Terra efficit: habet etiam suum centrum in corde maris: vnam axim polarem cum Terra habet, per quam omnes cursus & fontes aquarum exeunt, quæ postea in magna flumina excrescunt. Per eiusmodi egressiones aquarum Terra conseruatur à combustionē, & cum hac humectatione deportatur semen vniuersale per poros vniuersæ terræ, quod motus & calor faciunt. Manifestum autem est quòd omnes cursus aquarum in cor maris reuertuntur; sed quò postea perueniunt non omnibus constat: sunt enim aliqui qui credunt omnia flumina, aquas, & scaturigines quæ cursum suum in mare habent ex astris generari, qui cum aliam rationem cur illis mare non excrescit nesciunt, dicunt in corde maris has aquas consumi. Sed hoc in Natura locum non habet, sicut de pluuiis ostendimus. Astra quidem causant sed non generant; cum nihil generetur nisi in suo simili eiusdem spe-

cici : astra verò sunt exigne & aërea
quomodo igitur generabunt aquas? Et
si hoc ita esset quòd quædam stellæ a-
quas generarent , tunc necessario &
aliæ terram generarent , tum & aliæ
alia Elementa: quoniam hæc machina
Mundi quatuor Elementis ita detine-
tur vt vnum aliud minima etiam par-
ticula non excedat , sed in æquilibrio
virtutibus certent; aliàs si vnum aliud
excederet, ruina sequeretur. Attamen
maneat qui vult in sua opinione, nobis
ita in lumine Naturæ datum est quòd
istis quatuor Elementis, eorum æqua-
litate à summo Creatore proportio-
nata , hæc machina Mundi conserua-
tur , & vnum aliud in sua operatione
non excedit. Sed aquæ super funda-
mentis terræ, tanquam in dolio aliquo
ab aëris motu continentur , & versus
Polum Arcticum ab eo constringun-
tur, quia non datur vacuum in mundo:
hac de causa est in centro terræ ignis
gehennalis caliditatis, quem Archeus
naturæ

naturæ gubernat.

Nam in principio Creationis mundi Deus Opt. Max. ex illo confuso Chao in primis quintam essentiam Elementorum exaltauit & facta est plus ultra: postea ignis purissimam substantiam ad locandam SS. Maiestatem suam super omnia eleuauit, ac in suis terminis posuit & firmauit. In centro Chai (voluntate immensæ sapientiæ diuinæ) accensus est ignis ille, qui postea illas aquas purissimas distillauit: Sed quia iam ignis ille purissimus firmamentum cum throno Dei altissimi obtinuit, aquæ sub illo igne condensatæ sunt: & vt fortius firmarentur ignis iam grossior priore distillauit, (causante semper illo igne centrali) qui in Sphæram ignis sub aquis remansit: & sic aquæ inter duos ignes in cœlos congelatæ & compressæ sunt. Sed ignis ille Centralis non cessauit, sed distillando vltcrius aquas etiam alias minus puriores in aërem resoluit, qui

etiam sub Sphæra ignis in Sphæram propriam remansit , & ab ignis Elemento tanquam à fortissimo fundamento circumdatur; & sicut aquæ cœlorum non possunt transgredi ignem illum supercœlestem, ita ignis elementum non potest transgredi aquas cœlorum, nec etiam aër potest transgredi & exaltari super ignis elementum. Aqua verò cum terra in vnum globum remansit , quoniam non habet locum in aëre , excepta illa parte quam ignis in aërem resoluit propter fortificationem quotidianam huius machinæ mundi. Si enim fuisset vacuum in aëre , tunc aquæ omnes distillassent & in aërem resolutæ fuissent. Sed iam aëris Sphæra plena est, quæ semper ex aquis per continuum calorem centram distillando adimpletur , ita vt cæteræ aquæ ab aëris compressione circa terram voluantur, & cum terra mundi centrum teneant. Et hæc operatio fit de die in diem ; & sic etiam hic mundus

duſ de die in diem fortificatur , & incorruptus manſurus eſt naturaliter, excepta Altiffimi conditoris abſoluta voluntate. Quia ille ignis centralis non ceſſabit motu vniuerſali & influentia cœleſtium virtutum accendi, ac aquas calefacere ; nec aquæ ceſſabunt reſolui in aërem ; nec aër ceſſabit comprimere reſiduum aquarum cum terra , ac ita in centro continere vt non poſſint moueri ex ſuo centro: & ſic naturaliter hic mundus à ſumma ſapientia diuina factus eſt & continetur ; & ſic ad exemplum huius omnia in mundo naturaliter fieri neceſſe eſt. Hanc creationem huius machinæ mundi volumus tibi elucidare propterea vt ſcias quod quatuor elementa habent ſympathiam naturalem cum ſuperioribus, quia ex vno chao eadem ſunt : ſed à ſuperioribus gubernantur ſicut à dignioribus ; inde & in hunc locum ſublunarem hæc obedientia deuenit. Sed ſcias iſta omnia à Philoſopho naturaliter inuenta eſſe , vt

suo loco declarabitur.

Nunc ad propositum de aquarum cursibus , fluxuque & refluxu maris, quomodo per axem polarem ab vno polo ad alium feruntur. Duo sunt Poli , vnus Arcticus in parte superiori Septentrionali, alter verò Antarcticus sub terra in parte meridionali. Polus Arcticus habet vim magneticam attrahendi , Polus verò Antarcticus habet vim magneticam expellendi, quod nobis natura in magnete exemplum ostendit. Trahit igitur polus Arcticus aquas ; per axem , quæ cum intrauerunt iterum per Poli Antartici axem erumpunt : & quia aër non permittit inæqualitatem ; coguntur iterum ad Polum Arcticum , centrum suum , reuerti & ita continuè cursum suum obseruare. In quo cursu à Polo Arctico ad Polum Antarcticum per medium seu axem mundi ; per poros terræ diffunduntur , & sic secundum maius & minus scaturigines oriuntur; & po-

& postea in flumina excrescunt congregientes, ac iterum illuc vnde egressæ sunt, reuertuntur; & hoc motu vniuersali incessabiliter fit. Has aquas aliqui, vt diximus, ignorantes motum vniuersalem & polorum operationes, in corde maris consumi & ab astris generari dicunt, quæ nihil materiale producunt nec generant, nisi quod virtutes imprimunt & spirituales influentias, quæ tamen non dant pondus. Aquæ igitur non generantur, sed ex Centro maris per poros terræ in vniuersum mundum eas egredi scito. Ex istis fundamentis naturalibus Philosophi inuenerunt varia instrumenta, ac ductus aquarum, & fontanas, cum sciatur naturaliter aquas non altius ascendi posse nisi vt egrediuntur; & nisi ita esset in natura ars nequaquam potuisset, quia ars imitatur naturam; & quod in natura non est per artem non succedit; aqua enim vt diximus non altius ascendit nisi vt af-

sumitur : Exemplum habes illud instrumentum quo vinum ex dolio euocatur. Conclufiue igitur fcias non ex aftris fcaturigines generari , & omnes exitus aquarum , fed ex Centro maris quò iterum recurrunt , ac fic motum continuum obferuant. Si enim hoc non effet, nihil omninò neque in terra neque fuper terram generaretur, imò ruina mundi fequeretur. Verum ne obijciatur quod in mari omnes aquæ falæ funt & aquæ fcaturiginum dulces : rationem effe fcito, quod aqua illa per poros terræ diffillatur , & multa milliaria per angufta loca ac per arenas tranfiens, amiffa falfedine, dulcoratur : ad cuius exemplum Cifternæ inuentæ funt. Sunt etiam in aliquibus locis pori & meatus maiores & largiores per quos falfa aqua erumpit, vnde poftca falis fodinæ & fontanæ habentur , vt Hallæ in Germania : In aliquibus etiam locis calido constringuntur & fal in arenis relinquitur, aqua
verò

verò in alios poros sudat, vt in Polonia Wieliciæ & Bochniæ. Sic etiam cum aquæ per loca calida sulphurea continuo ardentia transeunt incalescunt, vnde Thermæ oriuntur : sunt enim in visceribus terræ loca in quibus natura mineram sulphuream distillat separatque, vbi ab igne centrali illa accenditur: Per hæc loca ardentia aqua currens secundum propinquitatem & remotionem magis minusve incalescit, & sic in superficiem terræ erumpit, ac sulphuris saporem retinet, sicut omne iusculum à sua decoctione carnum. Eodem modo fit cum aqua per loca mineralia, siue cuprea, siue aluminosa, transiēs eorum saporem acquirit. Talis igitur est distillator conditor omnium rerum, in cuius manu hoc distillatorium est, ad cuius exemplum distillationes omnes à Philosophis inuenta sunt; quod ipsemet altissimus Deus ac misericors, absque dubio, hominibus inspirauit: qui poterit, quando erit

K

sancta eius voluntas, aut ignem centrale extinguere, aut vas frangere, & erit omnium finis. Sed cum eius bonitas in melius tendat, exaltabit aliquando S S. Maiestatem suam, & ignem illum omnium purissimum, qui aquis cælorum in firmamentum est, altius extollet, dabitque gradum fortio- rem igni Centrali, ut omnes aque in aëra eleuentur; & calcinabitur terra; & ita ignis, consumpto omni impuro, reddet subtiles, circularas in aëre aquas purificatæ terræ, atque sic multo nobiliorem mundum (si alias licet philosophari) efficiet.

Sciant ergo omnes huius artis in- quiritores, quod terra & aqua vnum globum habent, & omnia simul faciunt, quia sunt Elementa tangibilia, in quibus alia duo occulta operantur. Ignis conseruat terram ne submergatur, vel dissoluatur; aër conseruat ignē ne extinguatur: aqua conseruat terram ne comburatur. Hæc ad pro- positum

positum nostrum visum est nobis vtile describere, vt studiosi sciant in quibus fundamenta Elementorum consistât, & quomodo Philosophi eorum actus contrarios obseruauerunt; ignem cum terra, aërem cum aqua copulantes: licet quando aliquid nobile voluerunt, ignem in aqua decoxerunt; animaduertentes quod sanguis vnus altero purior, sicut & lacryma purior est vrina. Sufficiat igitur tibi quod diximus. Elementum aquæ sperma ac menstruum mundi esse, tum & receptaculum seminis.

DE ELEMENTO

AERIS.

AER est elementum integrum, dignissimum in sua qualitate, extrâ leue & inuisibile, intus verò gât, visibile & fixum. Est calidum &

humidum, temperatur igne, est dignius terra & aqua. Volatile quid est, sed fixatur, & quando fixum est penetrabile reddit omne corpus. Ex eius purissima substantia creati sunt Spiritus vitales animalium; minus purum in aëris propriam Sphæram eleuatum est; residuum verò, pars eius grossior, remansit in aqua, quæ cum aqua circulator, sicut ignis cum terra, quia amici sunt. Dignissimum est, ut diximus; & illud est verus locus seminis omnium rerum: In illo ita semen imaginatur sicut in viro, quod postea motu circulatio projicitur in sperma suum. Habet hoc Elementum formam integritatis ad distribuendum semen in matrices per sperma & menstruum mundi: in illo etiam est Spiritus vitalis omnis creaturæ, per omnia viuens, penetrans, & constringens semen aliis Elementis sicuti vir vxoribus: ille nutrit ea, ille imprægnat, ille conseruat ea; & docet hoc indies experien-

perientia quod hoc Elemento non solum Mineralia, animalia, vel vegetabilia, verum etiam alia Elementa viuunt. Videmus enim omnes aquas putrescere, ac sordescere si non habent recentem aërem : Ignis quoque extinguitur si illi adimitur aër : (Inde sciunt Alchymistæ ignem per aërem distribuere in gradus, & secundum mensuram aëris registra sua ordinant :) Terræ quoque pori conseruantur aëre : In summa tota structura mundi aëre conseruatur. Etiam in animalibus, Homo necatur cui adimitur aër, &c : in orbe nihil cresceret si non esset vis aëris penetrantis, & alterantis, attrahentis, & secum nutrimentum multiplicatium. In hoc Elemento est imaginatum semen, virtute ignis, quod constringit menstruum mundi, illa vi occulta, vt in arboribus & herbis, cum per poros terræ, astu spiritualis caloris, exit sperma cum semine & virtus aëris in proportionem constringit illud

& congelat guttatim ; & sic de die in diem , de gutta in guttam crescendo, arbores magnæ eriguntur ; sicut in libro xii. Tractatum tractatum est. In hoc Elemento sunt omnes res integre per imaginationem ignis ; & est plenum virtutis diuinæ : In illo namque inclusus est Spiritus Altissimi qui ante creationem ferebatur supra aquas, teste sacra Scriptura , & *volauit super pennas ventorum*. Si igitur ita est sicuti est, quod Spiritus Domini in illo ferebatur, quid dubitas quod de virtute sua diuina in illo reliquit ? Nam hic Monarcha solet ornare habitacula sua ; ornauit autem hoc Elementum Spiritu vitali omnis creaturæ. In illo namque est semen omnium rerum dispersarum , cui à creatione statim vis illa magnetica (vt supra diximus) à summo opifice inclusa est, quam si non haberet non posset attrahere quicquam de nutrimento, sed sic semen in sua parua quantitate relinqueretur, nec

nec cresceret, nec multiplicaretur; sed sicut lapis magnetis trahit ad se ferrum durum (ad exemplum poli Arctici trahentis ad se aquas, ut in Elemento Aquæ scripsimus) sic aer per magnetem vegetabilem, qui in semine est, trahit ad se nutrimentum menstrui mundi, id est aquæ. Ista omnia fiunt aëre, nam ille est dux aquarum, cuiusque vis inclusa est occulta in omni semine ad attrahendum humidum radicale, & hæc virtus est, ut supra diximus, in omni semine semper pars 28 q. ut in tract. 3. xii. Tractatum tibi ostendimus. Si igitur aliquis vellet esse bonus plantator arborum, animaduertendum est illi ut cuspidem attractiuum versus partem Septentrionalem vertat: sic nunquam frustrabitur labore: quoniam sicut Polus Arcticus aquas, ita punctum verticale semen trahit ad se, & quilibet cuspidis attractiuus correspondet illis. Habes exemplum in omni ligno cuius cuspidis

attractius naturaliter ad punctum
 verticale rendit , & trahitur ab illo.
 Nam fiat lignum quodcunque æquali-
 ter elaboratum : si vis scire quis cuspis
 est superior , pone illud in aquam ac
 submergatur, (extra tamen suam lon-
 gitudinem) videbis semper cuspidem
 illum prius ex aquis emergere quam
 eius oppositam partem ; nescit enim
 natura errare in suo officio de quibus
 latius in Harmonia ubi de vi magne-
 tica (quamvis de magnete facile is
 poterit cui natura metallorum co-
 gnita est) tractabitur. Hic nos dixisse
 sufficiat Elementum hoc esse dignissi-
 mum , in quo est semen & spiritus
 vitalis seu domicilium animæ omnis
 creature.

DE

DE ELEMENTO

IGNIS.

IGNIS est elementum purissimum & omnium dignissimum, plenum adhaerentis vinctuosę corrosiuitatis, pennans, digerens, corrodens, maximę adhaerens, extra visibile, intus verò inuisibile, fixissimum; est calidum & siccum, & temperatur terra. Eius omnium purissima substantia & essentia cum Throno Diuinę Maiestatis in creatione primum eleuata est, quando aquę calorū firmatę sunt, vt in Elemento aquę diximus: ex minus purissima eius substantia Angeli creati sunt: ex minus puriori cum purissimo aëre mixta luminaria & stellę creatę sunt: minus purum adhuc in Sphæram ad concludendum & subleuandum cœlos erectum est: impura verò &

unctuosa in centro terræ , ad continuandum motus operationem, à summo Creatore sapientissimo relicta & inclusa est, quam nos gehennam vocamus. Omnes hi ignes diuisi quidem sunt , sed habent adinuicem sympathiam naturalem.

Hoc elementum est omnium quietissimū ac simile currui, cum trahitur currit, cum non trahitur stat quietē. Inest etiam omnibus rebus imperceptibiliter. In illo sunt rationes vitales & intellectus, quæ distribuuntur in prima infusione vitæ humanæ, & hæ dicuntur anima rationalis, qua sola homo à cæteris animalibus differt, & Deo assimilatur. Hæc anima est ex illo purissimo igne elementalī, in spiritum vitalem diuinitus infusa, propter quam homo post creationem omnium rerum in particularem mundum seu microcosmum creatus est. In hoc subiecto omnium rerum Creator Deus sedem & Maiestatem suam posuit, sicut
in pu-

in purissimo & quietissimo subiecto, quod à sola voluntate ac immensa sapientia diuina gubernatur. Propterea abhorret Deus omnem impuritatem, nihil sordidum, compositum, maculatum, appropinquare potest Deo; ideo nullus mortaliū Deum videre nec accedere naturaliter potest: nam ignis ille qui est in circumferentia diuinitatis, in quo deportatur sedes & Maiestas Altissimi, est ita intensus vt nullus oculus illum penetrare possit: quoniam ignis non patitur accedere compositum: ignis enim omnis compositi mors est, & separatio. Quietissimum subiectum illud esse diximus (quoniam est) alias sequeretur (quod & cogitare absurdum est) Deum quiescere non posse; est enim quietissimi silentij, plus quam mens humana imaginari potest. Habes exemplum in silice, in quo ignis est, & tamen non sentitur, nec apparet donec motu excitatur & accenditur in illo vt appareat: ita ignis

ille, in quo locata est S.S. Maiestas Creatoris nostri, non mouetur nisi propria voluntate Altissimi excitetur, & sic deportatur quo est S. Voluntas eius. Fit enim voluntate supremi conditoris motus vehementissimus & terribilis. Habes exemplum, quando aliquis Monarcha huius mundi in sua pompa sedet, qualis circa illum quies? quale silentium? & etiamsi ex suis aulicis aliquis mouetur motus tantum vnus & alterius particularis est, qui non consideratur. Sed quando Dominus ipse mouetur fit rumor & motus vniuersalis, tum omnis assistentia mouetur cum illo. Quid igitur quando supremus ille Monarcha, Rex Regum, ac Conditor omnium rerum (ad cuius exemplum principes mundi constituuntur in terris) mouet authoritatem? qualis motus? qualis tremor quando circa illum mouetur tota assistentia cælestis exercitus? Sed quæret aliquis quomodo ista scimus, cum cælestia

lestia ab humano intellectu abscondita sint. Quibus respondemus, omnibus Philosophis ista manifesta esse, imò ipsa incomprehensibilis sapientia illis inspiravit omnia ad exemplum naturæ creata esse, & ex illis arcanis naturæ retractum habere ac operari, nihilque fieri in terris nisi ad exemplum cælestis monarchiæ, quod ex Angelorum varijs officijs habetur. Sic etiam non nascitur nec generatur quicquam, nisi naturaliter. Omnes humanæ inventiones, imò & artificia, quæ aut sunt aut erunt non nisi ex fundamentis naturæ proveniunt. Voluit Altissimus Creator omnia naturalia homini manifestare, propterea & ipsa Cælestia naturaliter facta nobis ostendit, ex quibus eo melius eius absoluta ac incomprehensibilis potentia & sapientia cognosceretur; quæ omnia Philosophi in lumine naturæ sicut in speculo videre habent: propterea hanc scientiam, non auri vel argenti cupiditate

sed cognitione , non solum omnium rerum Naturalium sed & ipsius Creatoris potentiae , magni aestimarunt ; & de his quam parcissime & non nisi figuratiue loqui voluerunt, ne mysteria diuina, per quae natura elucidatur, indignis patefiant. Quod tu, si teipsum scire noueris , & non es duræ ceruicis, facile comprehendere possis ; qui ad similitudinem maioris mundi, imò ad ipsius Dei imaginem creatus es. Habes in tuo corpore Anatomiam totius mundi; habes in firmamentum quintam essentiam quatuor Elementorum; ex Aëre haec spermatum in matricem extractam, & in cutem plus ultra constrictam ; habes purissimum sanguinem loco ignis , in quo sedes animæ (vice Regis) spiritu vitali locata est ; habes cor loco terræ, ubi ignis continetis continuatione operatur ; & hanc machinam Microcosmi in suo esse continet ; Habes polum Arcticum os ; habes aluum Antarcticum, & omnia membra celestibus

stibus correspondent : de quibus in Harmonia nostra aliquando latius relinquemus in Capitulo de Astronomia , vbi scripsimus quomodo Astronomia ars facilis, naturalis, quomodo aspectus planetarum & stellarum causant, & quare ex aspectibus de pluuijs & alijs eventibus prognosticatur, quod hic longum esset recensere , & omnia ista sunt sibi concatenata , & naturaliter fiunt. Deitatem tantum aliqua adimplere. Quod veteres omiserunt diligenti studioso huius arcani indicare volumus , vt illi tanto clarius incomprehensibilis potentia Altissimi Dei ad Cor perueniat, & ille illum eo ardentius amet & adoret. Sciat ergo inquisitor huius S. Scientiæ quod anima in homine mundo minori, Microcosmo , Dei Creatoris sui locum tenens, seu vice. Rex est, quæ in spiritu vitali in sanguine purissimo locata est. Illa gubernat mentem , mens verò corpus : quando anima aliquid concepit, mens

omnia scit, & mentem omnia membra intelligunt, & parent menti, ac expectant cū desiderio adimplere voluntatem eius. Corpus enim nihil scit, quicquid in corpore fortitudinis siue motus est, mens facit ista; corpus tantum est menti sicut instrumenta alicuius artificis. Anima autem, qua homo & cæteris animalibus differt, illa operatur in corpore, sed maiorem operationem habet extra corpus; quoniam absolute extra corpus dominatur, & his differt ab animalibus quæ tantum mentem & non animam deitatis habent. Sic quoque Deus & conditor rerum, dominus & Deus noster, operatur in hunc mundum ea quæ ad mundi necessaria pertinent, & in his includitur mundo; vnde Deum ubique esse credendum. Excluditur autem illa sua immensa sapientia extra corpus mundi, qua operatur extra illum, & alia multo altiora imaginatur quam corpus mundi concipere potest, & ista sunt

sunt extra naturam, solius Dei secreta. Sicut est exemplum in anima, quæ extra corpus multa profundissima imaginatur, & hisce assimilatur Deo qui extra suum mundum operatur extra naturam; licet & ista sint adhuc sicut candela accensa erga meridianam lucem: quoniam anima imaginatur sed non exequitur nisi in mente, Deus vero omnia eodem momento quo imaginatur efficit; sicut anima imaginatur esse Romæ vel alibi quidquid fit, in ictu oculi, sed mente tantum; Deus vero talia essentialiter facit, qui omnipotens est. Non est ergo Deus inclusus mundo nisi ut anima corpori; separatam habet suam absolutam potestatem, sic etiam anima cuiuscunque corporis est, absolutam habet & separatam potentiam alia facere quam corpus concipere potest; maximam ergo habet potestatem in corpus si vult, alias frustra esset nostra Philosophia. Ex his igitur discere cognoscere Deum;

& scies quibus differt Creator à creatis. Tu ipse maiora concipere poteris cum iam à nobis portam apertam habes. Sed ne nobis hic tractatus excrescat, ad propositum accedamus.

Diximus supra, Ignis Elementum quietissimum esse, & quod motu excitatur, quam excitationem nouerunt viri sapientes. Omnem generationem & eiusdem corruptionem Philosopho necesse est scire; cui non solum Creatio cœli manifesta est, sed etiam omnium rerum compositio & commixtio: sed licet omnia sciunt, non tamen omnia possunt. Scimus quidem compositionem hominis in omnibus qualitatibus, animam tamen infundere non possumus: quoniam hoc mysterium est solius Dei; & eiusmodi infinitis mysterijs superat omnia. Cum ista sunt extra naturam non sunt adhuc in dispositione naturæ: natura non prius operatur nisi quando illi materia perarigitur: Prima materia à Creatore, secunda

cunda à Philosopho. In operatione
verò Philosophorum natura habet ex-
citare ignem qui à Creatore occultè
in centrum cuiuslibet rei inclusus est:
alis ignis excitatio fit per velle natu-
ræ, aliquando per velle sagacis artifi-
cis naturam disponentis. Naturaliter
enim omnes impuritâtes & pollutio-
nes rerum purgantur igne: Omne
compositum soluitur igne: sicut aqua
lauat & purgat omnes res imperfectas
quæ non sunt fixæ; sic ignis purgat
omnes res fixas, & per ignem perficiuntur: Sicut aqua omne solutum
coniungit: ita ignis omne coniunctum
separat, & quod suæ naturæ & proprie-
tatis est optimè purgat & augmentat,
non quidem in quantitate sed in vir-
tute. Agit hoc Elementum miris mo-
dis occultè in alia Elementa ac in om-
nes res: sicut enim anima est ex illo
purissimo, ita vegetabilis est ex Ele-
mentali quod à natura gubernatur.
Agit hoc Elementum in Centrum

cuiuslibet rei hoc modo : natura dæ
 motum , motus excitat aërem , aër
 ignem, ignis verò separat, purgat, di-
 gerit , colorat , & maturefcere facit
 omne semen. maturumque expellit
 per sperma in loca & matrices , loca
 pura vel impura, calida magis aut mi-
 nus , sicca vel humida ; & secundum
 dispositionem matricis, seu loci, variæ
 res producuntur in terra , sicut etiam
 in libello x i i. Tractatum de matri-
 cibus mentio facta est quot loca tot
 matrices esse. Ita conditor omnium
 rerum , Altissimus Deus , omnes res
 constituit & ordinavit quod vna con-
 trariatur alteri, & tamen vt mors vnus
 sit vita alterius : quod vnum producit
 alterum consumit , & aliud ex hoc &
 quiddam nobilius naturaliter produ-
 citur : ac hisce conseruatur æqualitas
 Elementorum, & sic composiri. Om-
 nium rerum præsertim viuentium se-
 paratio mors naturalis est : propterea
 naturaliter hominem mori oportet
 quia

quia cum homo ex quatuor Elementis sit compositus subest separationi, cum omne compositum separaretur naturaliter. Sed hæc separatio humanæ Compositionis in die Iudicii tantum fieri debuit : nam in paradiso homo immortalis erat. Quod omnes Theologi, & ipsa Sacra Scriptura testantur; rationem tamen sufficientem immortalitatis nullus Philosophus hucusque ostendit; quam huius scientiæ S. inquisitori scire convenit, ut videre possit quomodo ista omnia naturaliter fiunt, & facillimè intelligi possunt. Verum & verissimum est omne compositum huius mundi corruptioni subesse ac separari posse; quæ separatio in regno animali mors appellatur: homo autem cum etiam ex quatuor Elementis compositus & creatus sit, quomodo immortalis esse poterat? hoc naturaliter fieri credere difficile est, imò supra naturale aliquid hucusque habetur, Deus tamen Philosophis viris bonis

ante complura secula hoc naturaliter esse inspirauit, quod tu à nobis sic accipe. Paradisus erat & est locus talis à summo Cōditore rerum ex veris Elementis, non Elementatis sed purissimis, temperatis, in summa perfectione anatisatis, creatus; & omnia quæcunque in Paradiso sunt ex ijsdem Elementis creata & incorrupta; ibi etiam homo creatus est, ex ijsdem incorruptis Elementis iusta æqualitate anatisatis constitutus, ut nullo modo corrumpi potuerit, ideò immortalitati consecratus fuit: quoniam paradisum hunc pro hominibus dumtaxat Deus sine dubio creauit, de quo nos & ubi sit in Harmonia copiosè. Sed cum postea peccato inobedientiæ mandatum Altissimi Conditoris transgrederetur, in hunc mundum corruptibilem Elementatum, quem tantum pro bestiis creauerat Deus, homo ad bestias expulsus est: cui, cum sine nutrimento viuere non posset, ex Elementis Elementatis

men.

mentatis corruptis nutrimentum sumere necesse fuit. Quo nutrimento inficiebantur illa Elementa pura creationis suæ; & ita lentè in corruptionem declinauit, donec vna qualitas alteram superauit, & ruina totius compositi, infirmitas, ac vltimò separatio & mors aduenit. Postea adhuc magis corruptioni & morti proximiores fuerunt illi qui iam in elementis corruptis ex semine corrupto & non in paradiso procreati sunt, quoniam semen ex corruptis nutrimentis productum durable esse non potest; & quo diutius ab expulsiōe paradisi, eo corruptioni propinquius homines accedunt: inde & vita breuior, & deueniet hucusque quòd & procreatio propter abbreviationem vitæ cessabit. Sunt tamen aliqua loca vbi aërem benigniorem & sydera propitiora habent; ibi non ita cito naturæ corrumpuntur, quia & homines naturalius viuunt. Nostrates verò temerè gula & inordinata vita,

ad corruptionem festinant : Docet hoc experientia, quod ex infirmorum parentum semine nati non durant. Sed si homo in paradiso mansisset, in loco illius naturæ conuenienti, vbi Elementa incorrupta omnia virgo sunt, in æternum immortalis esset: certum enim est, quando elementa pura in æqualitate virtutibus cōiuncta sunt, subiectum hoc incorruptum esse, & talis debet esse lapis Philosophorum: tali creationi humanæ à veteribus Philosophis assimilatus est, sed moderni Philosophi omnia ad literam intelligentes, ad huius seculi generationem corruptam intendunt.

Hæc immortalitas principalis fuit causa quod Philosophi hunc lapidem quærere ingeniati sunt; sciuerunt enim hominem ex talibus Elementis integris creatum esse. Meditari sunt igitur de Creatione ista, quam cum naturalem esse cognouerunt, coeperunt scrutari an talia elementa incorrupta

rupta possent haberi, aut si illa in aliquo subiecto coniungi & infundi possent; quibus ipse Altissimus Conditor rerum inspirauit compositionem talium elementorum in auro esse: quoniam in animalibus fieri est impossibile, cum ex elementis corruptis vitam sustentare debeant; in vegetabilibus etiam non est, quia inæqualitas Elementorum in illis inuenta est. Et cum omnia creata ad multiplicationem inclinata sint, proposuerunt Philosophi in hoc regno minerali hanc naturæ possibilitatem experiri; qua inuenta, alia innumerabilia arcana naturæ inesse viderunt, de quibus vt de secretis diuinis parcissimè reliquerunt. Sic igitur habes quomodo elementa corrupta in subiecto cadunt, & separantur; quando vnum aliud superat: & quia tunc fit per primam separationem putrefactio, & per putrefactionem puri ab impuro separatio, si tunc fit coniunctio noua virtute ignis ac-

quirit formam multò nobiliorem prima. Nam in suo primo statu corruptio fuit ex grosso admixto quod non nisi per putrefactionem purgatur, & melioratur; & hoc fieri non potest nisi coniunctis viribus quatuor elementorum quæ sunt in omni composito: cum enim compositum cadere debet per elementum aque cadit; & dum ita confusè iacent ignis qui est potentialiter in quolibet aliorum vt pote in terra, in aëre, conueniunt simul, & coniuncta manu, vincunt, postea aquam, quam digerunt & coquunt, & ultimo congelant; ac tali modo natura naturæ auxiliatur. Si enim ignis centralis occultus, qui vita captus erat, vincit agit in id quod sibi propinquius ac purius est, sicut & ipsum purissimum est, & coniungitur cum illo: ita vincit contrarium, separatque purum ab impuro, & generatur noua forma, & si adhuc adiuuatur priore multo præstantior: interdum sagacis artificis ingenio fiunt
res

res immortales, maximè in regno minerali. Sic omnia solo igne, & ignis regimine fiunt, & perducuntur in esse, si me intellexisti.

Hic igitur habes Elementorum originem, & naturas eorum ac operationes quam breuissime descriptas, quod ad nostrum propositum hoc loco sufficit. Nam alias si quodlibet Elementum describeretur vt est, magnū volumen oriretur, nostro proposito non necessarium. Ista omnia, vt diximus, ad Harmoniam remittimus; vbi, Deo fauente, si nobis vira superstes erit, de naturalibus copiosius relinquemus.

DE TRIBVS PRINCIPIIS OMNIVM RERVM.

DEscriptis hisce quatuor Elementis ad tria principia rerum des-

cendamus : quomodo autem illa producantur ex quatuor Elementis sic accipe. Postquam natura ab Altissimo Creatore omnium rerum priuilegium feudi super hanc Monarchiam mundi accepit , cœpit loca & prouincias unicuique secundum dignitatem distribuere ; & in primis quatuor Elementa principes mundi esse constituit ; & ut adimpleretur voluntas Altissimi (in cuius velle natura posita est) ut vnum in aliud incessabiliter ageret ordinauit. Cœpit itaque agere ignis in aërem & produxit sulphur : Aër quoque cœpit agere in aquam & produxit mercurium. Aqua etiam cœpit agere in terram & produxit sal. Terra autem , cum non habuerit in quod ageret , non produxit quicquam , sed productum remansit in illa : propterea tria tantum principia euenerunt , & terra facta est nutrix & matrix aliorum. Tria ut diximus Principia producta sunt ; quod veteres Philosophi
non

non ita stricte considerarunt, qui duos tantum actus Elementorum descriperunt (vel si etiam volentes obticerent quis illos indicabit, cum illi scripta sua filiis suis tantum dedicarint?) & sulphur cum Mercurio, quod & nobis sufficiat, materiam metallorum, Imò & lapidis Philosophorum esse nominarunt.

Quicumque igitur vult esse verus indagator huius sacræ Scientiæ necesse est ut sciat accidentia, & ipsum accidens noscat, ut discat ad quod subiectum seu Elementum accedere proponit, ut per media sese ad id accommodet, si alias quaternarium numerum adimplere desiderat. Sicut enim hæc tria Principia ex quatuor producta sunt, sic oportet per diminutionem ut etiam hæc producant duo, masculum & foeminam; duo verò producant vnum incorruptibile, in quo erunt illa quatuor æqualiter syncera, ad summum depurata,

digesta; & sic respondebit quadrangulus quadrangulo. Et hæc est illa quinta essentia omni artifice multum necessaria, à multis contrarijs separata. Et sic habes in his tribus principijs in quacunq; compositione naturali corpus, spiritum & animam occultam: quæ tria si separata & bene purgata, ut diximus, coniunxeris, sine dubio imitando naturam purissimum fructum dabunt. Quoniam etiam si anima ex nobilissimo loco assumpta est, illuc tamen quò tendit non potest peruenire nisi per spiritum, qui est locus & domicilium animæ; quam si vis reducere in locum debitum, opus est ut sit lauta ab omni peccato, locus quoque sit purificatus, ut in illo anima possit glorificari, & non amplius separari. Iam ergo habes trium Principiorum originem ex quibus cum est imitando naturam Mercurium Philosophorum & eorum primam materiam producere, & ista principia rerum, maximè me-

metallorum, ad tuum propositum deducere : cum sine istis principiis impossibile sit tibi aliquid perficere per artem , cum & natura ipsa sine ipsis nihil faciat, nec producat. Hæc tria sunt in omnibus rebus , & sine illis in orbe nihil est, nec naturaliter erit. Sed quoniam supra scripsimus quod veteres Philosophi duo tantum principia nominarunt , ne inquisitor aberret, sciendum est quod licet illi sulphur & Mercurium descripserunt, sine sale tamen nequaquam ad hoc opus accedere potuerunt, cum illud sit clavis & principium huius sacræ scientiæ : illud est quod aperit portas iustitiæ, illud est quod claves habet ad carceres infernales, ubi sulphur ligatum iacet ; sicut aliquando latius dabuntur ista in tractatu tertio principiorum , de Sale. Nunc ad propositum , quod hæc tria Principia omnino sunt necessaria, quia illa sunt materia propinqua. Duplex enim est materia metallorū: Proxima,

Remota. Proxima est Sulphur & Mercurius, Remota sunt quatuor Elementa ex quibus solius Dei est res creare: relinque ergo Elementa quoniam ex illis nihil facies, nec poteris nisi hæc tria Principia producere, cum & natura ex illis nihil aliud producat. Si igitur ex Elementis nihil aliud quam ista tria principia producere potes, ad quid tibi iste vanus labor id querere vel facere velle quod iam à natura generatum est? Nonne melius est ire tria milliaria quàm quatuor? Sufficiat ergo tibi tria principia habere, ex quibus natura in terra & super terram omnia producit: quæ tria in omni re integrè inuenies. Ex horum debita separatione & coniunctione natura producit tam metalla quam lapides in regno minerali; in regno verò vegetabili arbores, herbas & omnia; in regno etiam animali corpus, spiritum, & animam; quod maxime operi Philosophorum adequatur. Corpus est terra, Spiritus est aqua, Anima

Anima est ignis seu sulphur auri: Quantitatem corporis auget Spiritus, virtutem verò auget ignis. Sed quia magis est de Spiritu in pondere quàm de igne, exaltatur Spiritus & opprimit ignem, trahitque ad se: & sic quilibet eorum crescunt in virtute, & terra quæ est intermedium illorum crescit in pondere. Omnis igitur indagator artis concludat in suo animo quod quærit ex his tribus, & huic in auxilium succurrat vt possit vincere suum contrarium; postea addat ad pondus naturæ suum pondus, vt adimpleatur defectus naturæ per artem, & ita vincet suum contrarium. Diximus in Elemento terræ terram nihil aliud esse quàm receptaculum aliorum, id est subiectum in quo ista duo ignis & aqua certant, mediante aëre; si prædominatur aqua producit res temporales & corruptibiles; si autem ignis vincit producit res perpetuas & incorruptibiles: considera igitur quod tibi sit necessarium.

M

Scias prætereà quod ignis & aqua sunt in omni re; sed neque ignis neque aqua faciunt aliquid, quoniam illa inter se tantum certant & pugnant de velocitate & de virtute, & hoc non per se sed per excitationem caloris extrinseci qui motu cælestium virtutum in centro terræ accenditur; sine quo ista duo nihil facerent vnquam, starent vterque illorum quodlibet in suo termino & pondere: sed natura postquam coniunxit ista duo in proportionem, tunc calore extrinseco excitat illa, & sic incipiunt inter se pugnare, & quodlibet illorum vocat suum simile in adiutorium, sicque ascendunt & crescunt, quousque terra cum illis amplius ascendere non potest; interim illa duo in eiusmodi retentione terræ subtiliantur; (nam in illo subiecto terræ ignis & aqua ascendunt incessabiliter, & per poros reservatos quos aër præparat agunt) & ex illa eorum subtiliatione flores & fructus sequuntur, in quibus

quibus amici fiunt, ut in arboribus videre est; quo enim melius subtiliantur & purificatur ascēdēdo eo præstantiores produciunt fructus, præsertim si æqualiter virtutibus coniunctis finiunt.

Purgatis ergo rebus, fac ut ignis & aqua amici fiant, quod in terra sua quæ cum illis ascenderat facile facient; & tunc id breuius perficies quam natura, si benè secundum pondus naturæ coniunxeris, non sicut prius fuit sed sicut natura requirit & tibi opus est. Quoniam natura in omni compositione magis apponit de alijs quàm de igne: Minima pars ignis semper est, sed natura secundum placitum addit ignem extrinsecum, ad excitandum illum internum secundum maius vel minus per multum aut parum temporis, & secundum hoc si ignis superat aut superatur perfectæ aut imperfectæ res fiunt, sic in mineralibus ut in vegetabilibus. Non intrat quidem ignis extrinsecus in pro-

fundum compositionis essentialiter, sed tantum virtute; quoniam ignis intrinsecus materialis sufficit sibi si tantum nutrimentum habet, & ignis extrinsecus est illi nutrimentum, & quasi ligna respectu ignis Elementalís, & secundum tale nutrimentum crescit & multiplicatur. Cauendum tamen est ne ille nimius ignis extrinsecus adueniat, quoniam si quis multum & extra posse comedit suffocatur: paruum ignem magna flamma deuorat: ignis extrinsecus debet esse multiplicatiuus, nutriens, non deuorans, ita enim res perficiuntur. Decoctio ergo in omnibus rebus est perfectio: ita natura addit virtutem ad pondus & perficit. Verum quia difficile est ad compositum addere, cum hoc longissimum laborem requirat, consulimus vt de superfluo amoueas tantum quantum opus est, vel natura requirit: Remotis superfluitatibus misce, ostendet postea natura quod quæsiuisti. Tu quoque cognos-

cognosces si natura benè aut malè
 coniunxit elementa cùm in cõiunctio-
 ne elementa omnia consistant. Sed
 multi laborantes stramen pro tritico
 feminant; aliqui vtrumque: multi verò
 id proijciunt quod Philosophi amant:
 aliqui incipiunt & desinunt, quod ex
 illorum inconstantia euenit; artem
 difficilem, laborem facilem quærunt,
 optima reiicientes pessima feminant:
 sed sicut hæc scientia in præfatione
 occultatur, sic & materia in principio
 proijcitur. Nos autem dicimus artem
 hanc nihil aliud esse quam virtutes
 Elementorum æqualiter commixtas:
 est calidi, sicci, frigidi, humidi, æquali-
 tas naturalis; coniunctio masculi &
 fœminæ, quem eadem fœmina genuit,
 id est, coniunctio ignis & humidi radi-
 calis metallorum. Considerando quod
 Mercurius Philosophorum habet in
 se sulphur suum proprium bonum se-
 cundum minus & maius, depuratum
 & decoctum à natura, ex Mercurio

omnia perficere poteris : sed si scies addere ad pondus naturæ tuum pondus, duplicare Mercurium, & triplicare sulphur, citius terminabitur in bonum, postea in melius, usque in optimum : quamvis vnum tantum apparet est sulphur, & duo Mercurij, sed vnius radicis; non crudi nec nimis cocti, purgati tamen & soluti, si me intellexisti.

Materiã quidem Mercurij Philosophorum & materiam sulphuris eorundem describere non est opus : nemo mortalium potuit, nec in posterum poterit apertius & clarius illam describere quam ab antiquis Philosophis descripta & nominata est, nisi alias anathema artis esse velit. Est enim ita communiter nominata ut etiam non æstimetur; ideo inquisitores ad alias subtilitates potius se cōuertunt, quam in naturæ simplicitate manerent. Non dicimus tamen Mercurium Philosophorum commune quid esse & aperte nominari,

nominari, sed de materia ex qua Philosophi sulphur suum & Mercurium creant: quoniam Mercurius Philosophorum non habetur per se super terram, sed ex sulphure & Mercurio coniunctis educitur arte; non prodit in lucem, nudus enim est, sed à natura miris modis inuolutus est. Concludimus repetendo sulphur & Mercurium esse mineram nostri argenti viui, (coniuncta tamen) quod argentum viuum habet posse metalla soluere, occidere, & viuificare, quam potestatem accepit à sulphure acetoso suæ propriæ naturæ. Sed ut adhuc melius concipere possis, audi quæ differentia est inter nostrum argentum viuum & Mercurium vulgi. Mercurius vulgi non soluit aurum nec argentum ut ab illis non separatur: argentum verò viuum nostrum soluit aurum & argentum & non separatur ab illis in æternum, sicut aqua mixta aquæ. Mercurius vulgi habet sulphur combustibile

malum quo denigrantur : nostrum argentum viuum habet in se sulphur incombustibile, fixum, bonum, albissimum & rubeum. Mercurius vulgi est frigidus, humidus : Mercurius noster est calidus, humidus. Mercurius vulgi corpora denigrat & inficit: Argentum viuum nostrum corpora dealbat vsque ad crystallinam serenitatem. Mercurius vulgi vertitur per præcipitationem in puluerem citrinum, sulphur malum : Argentum viuum nostrum mediante calore vertitur in sulphur candidissimum, bonum, fixum & fluxibile. Mercurius vulgi quo magis decoquitur eo magis fluxibilis : argentum viuum nostrum quo magis decoquitur eo magis inspissatur. Ex his igitur circumstantiis considerare poteris quomodo differunt inter se Mercurius vulgi ab argento viuo Philosophorum. Si adhuc non intelligis noli expectare, nullus mortalium dabit clariora sicut hic diximus : sed de virtutibus.

tutibus. Talis virtutis est argentum viuum nostrum quod & per se sufficit & tibi & sibi, absque omni additione rei extraneæ, sola decoctione naturali soluitur & congelatur: sed Philosophi propter abbreviationem addunt illi sulphur suum benè digestum & matuum, & sic operantur.

Potuillemus quidem citare scripta Philosophorum sermonem nostrum confirmantia; sed quoniam clariora eorum scriptis scripsimus non indigent comprobatione; is intelliget qui in aliorum scriptis versatus est. Si igitur nostrum consilium vis sequi, consulimus vt antequam ad hanc artem accedas imprimis discas compescere linguam & naturam minerarum & metallorum inquiras, tum & vegetabilium; quoniam in omni subiecto Mercurium nostrum inuenies, & ab omnibus rebus Mercurius Philosophorum extrahi potest, licet in vno subiecto propinquius quàm in alio.

Scito etiam pro certo quod hæc scientia non in fortuna neq; casuali inuentione, sed in reali scientia locata est, & non est nisi hæc vnica materia in mundo per quam & ex qua præparatur lapis Philosophorum. Est quidem in omnibus rebus, sed in extractione eius vita desisteret : sine cognitione tamen rerum naturalium, præsertim in regno minerali, similis eris cæco qui vsu ambulat. Talis quidem artem non nisi casualiter quærit : & etiamsi ; sicut multoties accidit, casu ab aliquo materia tractatur argenti viui nostri, tunc vbi incipere debet opus suum finit ; & sic sicut casu inuenitur casu amittitur, quia nescit super quid suam intentionem fundare debet. Ideò hæc scientia est donum Dei Altissimi : & nisi Deus per ingenium bonum, vel per amicum, alicui reuelauerit, difficile cognoscitur : nam non omnes Gebri, non omnes Lullij esse possumus. Et licet Lullius vir subtilis ingenij fuit, tamen

tamen si ab Arnol'do artem non accepisset certè similis fuisset alijs qui illam cum difficultate inquirunt; siquidem & Arnol'dus ab amico accepisse confitetur. Facile enim scribere cui ipsa natura dictat: Est Prouerbiū; *facile est addere inuentis*. Omnis ars & scientia magistro facilis, sed incipienti discipulo non sic: & ad hanc scientiam inquirendam tempus requiritur longum, copia vasorum, & expensa magna, & quotidianus labor, cum immensa meditatione, quamuis scienti omnia leuius. Conclusiue dicimus hanc artem solius Altissimi Dei donum esse, qua cognita orandus est vt etiam ad artem hanc benedictionem suam dare dignetur; quoniam sine benedictione diuina omnino inutilis est. Quod nos ipsi experti sumus, cum propter scientiam aliquot grauissima pericula passi, plus infortunijs ac incommodi quam vtilitatis inde habuerimus: sed credimus in mundum tem-

pus aduenisse cum serò sapiunt Phryges : Iudicia Domini abyssus multa. Attamen diuinam prouidentiam in eiusmodi nostris infortunijs admiratus sum : Semper enim Altissimi conditoris nostri protectionem præsto habuimus, ut nullus inimicus potuerit nos opprimere ; custos fuit semper Angelus Domini Arcæ huius, in quam Altissimus conditor rerum tantum thesaurum inclusit, quem & usque tuetur. Audiuius namque inimicos nostros in laqueum quem nobis parauerunt incidisse: Qui in nostram vitam irruerunt vita priuati sunt : qui verò bona nostra inuaserunt bona sua, nonnulli & regna, amiserunt : Præterea illorum qui nostro honori detraxerunt multos infames periisse scimus : tantam custodiam ab omnium rerum Creatore semper habuimus, qui nos statim ex utero matris nostræ sub umbram alarum suarum suscepit, spiritumque intelligentiæ rerum naturalium infudit,

dit, cui sit laus & gloria per infinita sæcula sæculorum. Tanta beneficia ab Altissimo Deo Creatore nostro accepimus, ut non solum calamo verum & mente comprehendere sit impossibile: Vix vnquam mortalium alicui maiora, imò saltem talia, contulit Deus. Vtinam tantum animi, tantum Spiritus, & eloquentiæ, intelligentiæque haberemus ut debitas gratias illi agere possemus; scimus enim talia non meruisse: hoc vnicum credimus esse, quod in illo solo semper sperauimus, speramus, & sperabimus. Scimus enim non esse inter mortales qui nos adiuuare possit, nisi hic solus Deus & Creator noster; quia vanum est confidere in principibus, quoniam homines sunt, (ut ait Psalm.) Omnes hi à Deo Spiritum vitæ habent, quo ablato, puluerem omnia esse; sed sperare in Domino Deo, à quo sicut à fonte bonitatis omnia bona abundantissime fluunt, tutum & securum est. Tu igitur

quicumque cupis ad hanc S. Scientiam accedere , pone in primis spem integram in Deo Creatore tuo , illumque precibus fatiga, & crede firmiter te ab illo non derelinquendum: quoniam si Deus cor tuum candidum, & spem integram in se positam cognouerit , facile dabit medium , per hanc siue per aliam viam adiuuabit te vt voto potiaris. Initium sapientiæ timor Domini. Ora, sed nihilominus & labora: Deus quidem dat intellectum , sed tu illo scias vti : nam sicut sunt dona Dei intellectus bonus & occasio bona , ita est poena peccati quando omittitur occasio bona. Sed vt ad propositum redeamus , dicimus argentum viuum materiam primam istius operis esse; & verè nihil aliud; quidquid additur illi oritur ex illo. Diximus aliquoties quod ex tribus Principiis fiunt & generantur omnes res mundi ; sed nos aliqua ab accidentibus purgamus; purgata iterum coniungimus ; additis addendis

addendis, deficientia adimplemus, & imitando naturam ad finem summæ perfectionis decoquimus, quod natura propter accidens perficere non potuit, & iam finiuit ubi ars incipere debet. Propterea si cupis naturam imitari, in his illam imitare in quibus illa operatur. Necte moueat quod scripta nostra contraria sibi videantur in aliquibus locis; ita enim opus est ne ars prodere tur: Tu autem elige ea quæ cum natura conueniunt; accipe rosas, relinque spinas. Si intendis metallum facere metallum sit tuum fundamentum, quia non generatur ex cane nisi canis, ex metallo nisi metallum: nam scito pro certo, si non accipies ex metallo humidum radicale optimè separatum nihil facies vnquam; Sine grano tritici frustra colis terram: vnica res, vnica ars, vnica operatio. Si igitur metallum vis producere metallo fermentabis; si vero arborem arboris semen sit tibi fermentum. Vnica vt diximus est opera;

tio, extra quam non est alia quæ vera sit. Errant itaque omnes qui dicunt aliquod particulare extra hanc vnicam viam & naturalem materiam verum esse; etenim non habetur ramus nisi ex trunco arboris: Impossibile est & fatuum ramum prius quam arborem producere velle; facilius est ipsum lapidem conficere quam particulare aliquod etiam simplicissimum quod sit vtile, & in examinatione cum naturali persisteret. Sunt tamen multi qui gloriantur se posse facere lunam fixam, sed melius facerent vt plumbum vel stannum fixarent, cum meo iudicio idem labor sit; quia ista non resistunt examini ignis donec in sua natura sunt; luna autem in sua natura satis fixa est, nec opus habet fixatione Sophistica. At cum quot capita tot sensus, nos relinquimus cuilibet suam opinionem: qui non vult sequi nostrum consilium, & naturam imitari, maneat in suo errore. Bene quidem
par-

particularia fieri possunt habito arbo-
re, cuius surculi varijs arboribus inferi
possunt ; sicut habita vna aqua variæ
fortis carnes decoqui possunt in ea, &
secundùm carnium diuersitatem ius-
culum saporem habebit , sed hoc ex
eodem fundamento. Concludimus
itaque non esse nisi vnicam naturam,
tam in metallis quàm in aliis rebus,
sed diuersam eius operationem; vnam
etiam vniuersalem materiam secūdum
Hermetem. *Sic ab hac vna re omnes res
natae sunt.* Multi tamen sunt artifices,
quorum quilibet sequitur suum cere-
brum : quærent nouam naturam , no-
uam materiam; propterea etiam inue-
niunt nouum recensque nihil ; quia
non ad possibilitatem naturæ , sed ad
syllabam scripta Philosophorum in-
terpretantur. Sed hi omnes sunt ex
illis comitiis de quibus in Dialogo
Mercurij cum Alchymista scriptum
est, qui sine conclusione domum re-
deunt; non solum absque medio, ve-

rùm & sine principio finem quærunt; & hoc inde fit , quod non ex fundamentis vel lectione librorum Philosophorum, sed ex auditu & receptis circumforaneis artem assequi conantur: (licet iam libri Philosophorum ab invidis fortasse desolati sunt , in multis locis addunt vel supprimunt) postea cum illis non succedit ad Sophisticationes conuertuntur , & tentant mira opera vana , dealbando , rubificando, lunam fixando , animam auri extrahendo ; quod in Præfatione libelli XII. Tractatum fieri posse satis negatum est. Non quidem negamus, imò omnino esse necessarium dicimus, animam metallicam extrahi debere, sed non ad Sophisticam operationem , sed ad opus Philosophorum quæ extracta & purgata iterum corpori suo reddi debet , vt fiat resurrectio vera corporis glorificari. Nunquam hoc nostrum propositum fuit, sine grano tritici triticum multiplicare posse : sed vt illa
anima

anima extracta aliquod aliud metallum Sophistico modo tingere possit falsissimum esse scias, omnesque qui de hoc gloriantur falsarios esse: sed ista in tertio principio de Sale copiosius, cum hic non sit locus extendere calamus.

DE SVLPHVRE

INter tria Principia Sulphur merito Philosophi primo loco posuerunt, sicut dignissimum Principium, in cuius præparatione tota scientia latet. Triplex enim sulphur est, & inter alia eligendum: Sulphur tingens seu colorans: Sulphur congelans Mercurium: Tertium est essentiale maturans. De quo quidem seriò tractare debuimus; sed quia per Dialogum vnum principiorum edidimus, ita & alia finire cogimur, ne alicui illorum iniuriam in-

ferre videmur. Sulphur maturius est
 cæteris Principiis, & Mercurius non
 coagulatur nisi sulphure: ergo totalis
 nostra operatio in hac arte non est ni-
 si ut sciamus ex metallis sulphur elice-
 re quo in visceribus terræ argentum
 viuum nostrum in aurum & argentum
 congelatur: quod quidem sulphur in
 hoc Opere loco masculi, ideò dignius
 habetur; Mercurius verò loco fæminæ.
 Ex horum duorum composito & actu
 generantur Mercurij Philosophorum.
 Descripsimus in Dialôgo Mercurij
 cum Alchymista congregationem il-
 lam, Alchymistarum ubi consultabant
 ex qua materia & quomodo faciendus
 sit Lapis Philosophicus. Scriptum est
 etiam quomodo tempestatis infortu-
 nio, sine Conclusionem ferè in vniuer-
 sum Orbem dispersi sunt. Surrexit
 enim tempestas valida ventusque ma-
 ximus qui illos huc illuc dispersit, &
 aliquorum capita ita perflauit, vt ad
 hoc vsque tempus sese nondum recol-
 ligere

ligere possint, vnde in illorum cerebris
 variæ sortis muscæ generantur. Erant
 autem inter illos variarum nationum
 ac conditionum homines, inter quos
 fuit etiam hic Alchymista, de quo in
 hoc Tractatu sermonem instituimus:
 erat aliàs vir bonus, sed sine Conclu-
 sione, ex numero horum qui casuali-
 ter Lapidem Philosophorum inue-
 nire proponunt: & erat socius illius
 Philosophi qui cum Mercurio certa-
 bat. Hic verò dicebat, si mihi ita ac-
 cidisset cum Mercurio loqui, paucis
 verbis illum expiscatus fuisset: stul-
 tus iste alter, inquit, nesciuit cum illo
 procedere. Mihi quidem numquam
 Mercurius placuit, nec credo in illo
 aliquid boni esse; at Sulphur mihi pro-
 batur, quia in illis Comitijis optimè de
 illo disputauimus: si non illa tempe-
 stas nos disturbasset, primam mate-
 riam id esse conclusissemus: quoniam
 in meo capite non solent esse res le-
 ues, caput meum plenum est profun-

darum imaginationum. Sicque confirmatus instituit in sulphure laborare. Incipit itaque illud distillare, sublimare, calcinare, frixare, oleum per campanam ex illo facere, tum per se, tum cum crystallis, corticibus ouorum, & alios multos labores in illo expertus est: cumque multum temporis & sumptuum consumpsit, & nihil ad propositum inuenire potuit, tristi fuit; miser multas noctes duxit insomnes, exhibat etiam sæpenumerò extra urbem ad speculandum, ut eò commodius aliquid certi in suo labore excogitare posset. Accidit autem quadam vice, cum ita ferè in extasi speculando deambularet, peruenit ad quoddam nemus viridissimum, omniumque rerum refertissimum; in quo erant omnium minerarum & metallorum fodinæ, omniumque animalium & auium genera, omnium arborum, herbarum & fructuum copia: ibi etiam erant varij aquæ ductus: quoniam illis in locis aqua

aqua non habebatur, nisi quæ per varia instrumenta & canales trahebatur; & hoc per varios artifices ex variis locis: præcipua fuit illa, clariórque cæteris, quæ à radiis Lunæ trahebatur; & hæc non nisi pro Nympha nemoris illius procurabatur. Ibi etiam pascebantur tauri & arietes, & pastores erant duo iuvenes, quos Alchymista interrogās: Cuius, inquit, est hæc sylva? cui responderunt: Est nemus & hærtus nostræ Nymphæ Veneris. Alchymista huc illic inambulabat: Placuit illi quidē locus, sed ille tamen semper de suo sulphure cogitabat; atque ita ambulando fessus, miser confedit ad latus canalís, sub quadam arbore, & cæpit miserri- mè lamentari, deplorando tempus & sumptus in suo labore frustra impensos (non erat alias deceptoris facultatis, sed sibi ipsi nocius) aitque. Quid est hoc? omnes dicunt rem esse communem, vilem, facilem, & ego sum vir doctus, & hunc miserum lapidem non

possum excogitare. Sicque lamentando, cepit maledicere sulphuri, quod in illo tot sumptus, tot labores frustra consumpserit: & sulphur fuit etiam in illo nemore, sed inscio Alchymista. Interim dum ita lamentaretur, audiuit vocem quasi alicuius senis: Amice cur maledicis sulphuri? Alchymista circumspexit ubique, neminemque videns perterrefactus est. Vox autem illa iterum ait: Amice cur ita contristaris? Alchymista resumpto animo, Domine, inquit, esuriens semper de pane, ita ego sepe de Lapide Philosophorū cogito. *Vox*: Et quare maledicis sulphuri? *Alch.* Domine credidi illud esse primam materiam Lapidis Philosophorū ideo in illo laborando per aliquot annos multa consumpsi, & non potui istum Lapidem inuenire. *Vox*: Amice ego quidem sulphur noui verum & principale subiectum Lapidis Philosophum, sed te non nosco, neque de tuo labore & proposito quicquam scio

scio: Iniuste maledicis sulphuri; quia ille est in durissimis carceribus, non potest unicuique adesse; quandoquidem hic ligatis pedibus in tenebrosissimo carcere positus est nec egreditur nisi quò illum deportant custodes eius.

Alch. Et quare est incarceratus? *Vox:* Quia omnibus Alchymistis obediens esse voluit, & facere quicquid ipsi volebant, contra voluntatem matris suæ, quæ illi interdixerat ut solummodò ijs qui illam nouerunt obediret, propterea tradidit illum in carceres, & iussit ligare pedes eius, custodisque constituit illi, ut sine illorum scitu & voluntate nusquam ire possit. *Alch.* O miser! propterea & mihi non potuit succurrere: certè mater eius facit illi magnam iniuriam: & quando dimittetur ex istis carceribus? *Vox:* O Amice, Sulphur Philosophum non potest hinc exire nisi longissimo tempore, & cum grauissimo labore. *Alch.* Domine, & qui sunt custodes eius, qui illum custodiunt? *Vox:* Amice, custodes eius sunt

eiusdem generis, sed tyranni. *Alch.*

Domine, & tu quis es, & quomodo vocaris? *Vox:* Ego sum Iudex & Præfectus carcerū, & nomen mihi Saturnus. *Alch.*

Ergo in tuis carceribus Sulphur detinetur. *Vox:* In meis quidem carceribus Sulphur detinetur, sed habet alios custodes. *Alch.* Et quid facit in carceribus?

Vox: Laborat quicquid eius custodes volunt. *Alch.* Et quid scit laborare?

Vox: Ille est mille rerū artifex, & est cor omnium rerum: scit emendare metalla, mineras corrigit, animalia intellectum docet; scit facere omnia genera florum in herbis & arboribus, atque illis omnibus præest, corrumpit aërem, quem iterum emendat: est omnium odorum in Mundo artifex, omniumque colorum pictor. *Alch.* Ex qua materia facit flores?

Vox: Custodes dant materiam & vasa, Sulphur verò digerit, & secundum digestionis varietatem & pondus varios flores & odores facit. *Alch.* Domine, est ne senex? *Vox*

Amice

Amice, scito quòd Sulphur est virtus omnium rerum, & est secundus natu, sed senior omnibus; fortior, & dignior; sed puer obediens. *Alch.* Domine, quomodo cognoscitur? *Vox:* Miris modis, sed optimè per rationem vitalem in animalibus, per colorem in metallis, per odorem in vegetabilibus: sine illo mater eius nihil operatur.

Alch. Est ne solus hæres, vel si habet fratres? *Vox:* Amice vnicum tantum eiusmodi filium mater eius habet, fratres eius alij sunt malis associati; sororem habet quam amat, & ab illa amatur vicissim, nam illi est sicut mater.

Alch. Domine, vniformis ne est vbi-que? *Vox:* Quò ad naturam eius vniformis, sed in carceribus mutatur: cor eius tamen semper purum est, sed vestimenta eius maculata sunt. *Alch.*

Domine, fuit ne etiam aliquando liber? *Vox:* Maximè fuit, præsertim illis temporibus quando fuerunt illi viri sapientes quibus cum matre eius magna amicitia intercedebat. *Alch.* Et

qui fuerunt isti? *Vox* : Innumerabiles fuerunt : Fuit Hermes qui cum matre eius vnum erat : post ipsum fuerunt multi Reges , ac Principes , nec non multi alij sapientes , vtpote hisce seculis Aristoteles , Auicenna , &c. qui illum liberarunt : hi enim eius ligaturas dissoluere rescuerunt. *Alch.* Domine , quid eis dedit pro liberatione? *Vox* : Dedit illis tria Regna : nam quando illum aliquis dissoluit , & liberat , tunc ille custodes suos , qui modo in suo Regno gubernant , vincit , & ligatos huic qui illum liberat in subditos tradit , ac eorum Regna in possessionem dat : sed quod maius est , in Regno eius est speculum in quo totus Mundus videtur. Quicumque in hoc speculum inspicit , tres partes sapientiae totius Mundi in illo videre & addiscere potest , atque ita sapientissimus in hisce tribus Regnis euadet ; quales Aristoteles & Auicenna fuerunt & alij multi qui , sicut & cæteri antecessores ,
in

in hoc speculo viderunt quomodo & Mundus creatus est : ex illo didicerunt cœlestium virtutum influentiās in inferiora , & quomodo Natura per pondus ignis res componit ; tum etiam motum Solis & Lunæ, præsertim verò motum illum vniuersalem quo mater eius gubernatur : ex illo gradus caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis , virtutesque herbarum ac omnium rerum cognouerunt ; vnde optimi Medici facti sunt. Et certè nisi Medicus talis sit vt sciat cur hæc herba talis vel talis, cur in hoc gradu calida, cur sicca, cur humida sit , non ex libris Galeni, aut Auicennæ, sed ex fonte Naturæ, vnde & illi ista habuerunt, fundamentalis Medicus esse non potest. Ista omnia diligenter illi considerarunt , & scripta sua successoribus reliquerunt, vt homines ad altiora studia allicerent , & discerent Sulphur liberare , atque sua vincula dissoluere : sed homines huius sæculi scripta illò-

rum iam pro finali fundamento habent, & ulterius non quærunt; sufficitque illis quod sciant dicere, sic Aristoteles sic Galenus scripserunt. *Alch.* Et quid dicis, mi Domine, potestne herba absque Herbario cognosci? *Vox:* Veteres illi Philosophi ex ipsomet Naturæ fonte sua recepta conscripserunt. *Alch.* Quomodo, mi Domine? *Vox:* Scito quod omnes res in terra, & super terram ex tribus Principiis generantur & producantur; aliquando duobus quibus tamen tertium adhæret: qui igitur nouit tria Principia, & pondus illorum ut illa Natura coniungit, facile ex decoctione gradum ignis in subiecto, an bene, aut malè, vel mediocriter coctum, idque secundum maius vel minus, intelligere poterit: nam cuncta vegetabilia ab his qui tria Principia nouerunt cognoscuntur. *Alch.* Et hoc quomodo? *Vox:* Ex visu, ex gustu, & odore; in his tribus sensibus concluduntur etiam tria Principia rerum, & gradus

gradus eorum decoctionis. *Alch.* Domine, dicunt quod Sulphur est Medicina. *Vox*: Imò & ipse Medicus est, & qui illum ex carceribus liberant, illis pro gratitudine & sanguinem suum in medicinam dat. *Alch.* Domine, habita vniuersali Medicina quàm diu homo potest se conseruare à morte? *Vox*: Vsq̃ue ad terminum mortis: cautè tamen hæc Medicina sumenda est; multi enim viri sapientes hac Medicina ante terminum interierunt. *Alch.* Et quid dicitis, mi Domine, estne venenum? *Vox*: Nonne audiuiſti quòd magna flamma ignis consumit paruam? multi erant Philosophi qui ex aliorum doctrina artem habuerunt, qui non ita profundè virtutem Medicinæ scrutârunt; imò quò Medicina erat potentior, subtilior, eò sanior illis videbatur; & vnum granum eius multa millia metalli transmeat, multò magis corpus humanum. *Alch.* Domine, quomodo ergo vti debet? *Vox*: Medicina

vi debuerunt quæ calorem naturalem confortando nutriret, non superaret. *Alch.* Domine, ego scio facere istam Medicinam. *Vox:* Beatus es si sis, Sanguis enim Sulphuris est illa intrinseca virtus & siccitas conuertens & congelans argentum viuum in aurum, tum etiam omnia metalla & corpora humana ad sanitatem. *Alch.*

Domine, ego scio facere oleum Sulphuris quod cum calcinatis crystallis præparatur, scio & aliud per campanam sublimare. *Vox:* Certè tu etiam es Philosophus ex illis Comitibus; nam optimè mea dicta interpretaris, sic, ni fallor, & omnium Philosophorum.

Alch. Domine, nomen est hoc oleum sanguis Sulphutis? *Vox:* O amice, sanguis Sulphuris non datur nisi his qui illud sciunt ex carceribus liberare.

Alch. Domine, scitne etiam Sulphur aliquid in Metallis? *Vox:* Dixi tibi, quod omnia scit, & in metallis multo melius quàm alibi; sed custodes eius sciunt

sciunt quod ibi facile liberari possit, propterea ibi in durissimis carceribus detentum custodiunt, ita ut & respirare non possit, timent enim ne ad palatium Regis perveniat. *Alch.* Domine, in omnibusne metallis ita incarcerationus est? *Vox.* In omnibus, sed non uniformiter, in aliquibus non ita stricte.

Alch. Domine, & quare in metallis ita tyrannico more? *Vox.* Quia tunc non amplius timeret illos quando ad palatium suum Regale pervenerit: iam enim potest videri, iam liberè ex fenestris prospicit; quoniam illic est in proprio Regno, licet nondum ita ut desiderat. *Alch.* Domine, & quid comedit? *Vox.* Cibis eius ventus est,

cum liber est coctus; sed in carceribus cogitur comedere crudum. *Alch.*

Domine, possent ne istæ inimicitie inter illum & eustodes eius reconciliari? *Vox.* Imò, si quis esset tam prudens.

Alch. Quare cum illis de pace non tractat? *Vox.* Illud non potest per

seipsum; quia statim ira & furore ex-
candescit. *Alch.* Faciat hoc per ali-
quem commissarium. *Vox*: Felicissi-
mus hominum certè esset, & æterna
memoria dignus, qui inter illos sciret
pacem facere; sed hoc non nisi vir sa-
pientissimus qui cum matre eius con-
ueniret, & cointelligentiam haberet:
nam si amici essent vnus alterum non
impediret, sed coniunctis viribus fa-
cerent res immortales. Certè qui illos
reconciliaret esset vir æternitati con-
secrandus: *Alch.* Domine, Ego com-
ponam istas lites inter illos, & libera-
bo illum: sum aliàs vir adeò doctus, &
sapiens; adhuc etiam sum bonus pra-
cticus præsertim vbi ad tractandum
venit. *Vox*: Amice: video quidem
quod satis magnus, & cum magno
capite sis, sed nescio num tu ista fa-
cere possis. *Alch.* Domine, fortassis
tu ignoras quid sciunt Alchymistæ,
quoad tractatus semper illi sunt victo-
res, & certè ego non sum postremus,
modò

modò inimici eius mecum tractare velint: si tractabunt, esto securus quòd causa cadent. Domine, crede mihi,

Alchymistæ sciunt tractare. Si tantum mecum tractare velint, Sulphur confestim liberabitur. *Vox*: Placet mihi ingenium, audio quòd probatus sis.

Alch. Domine, dic adhuc mihi si hoc est verum Sulphur Philosophorum?

Vox: Hoc quidem est Sulphur, sed si Philosophorum est tuum est scire. Satis ego tibi de Sulphure dixi.

Alch. Domine si etiam eius carceres inueniam, an eum liberare poterò?

Vox: Si scies optimè poteris; facilius est enim illum liberare quàm inuenire.

Alch. Domine rogo dic adhuc mihi si illum inuenerò, faciam ne ex illo lapidem Philosophorum. *Vox*. O amice non est meum diuinare, tu ipse videto:

attamen si matrem eius noueris, illam secutus fueris, sulphure soluto lapis in promptu erit. *Alch.* Domine in quo

subjecto est hoc sulphur? *Vox*. Scito

pro certo quod hoc sulphur est magne virtutis; minera eius sunt omnes res mundi, est enim in metallis, herbis, arboribus, animalibus, lapidibus, mineris. *Alch.* Et quis diabolus inter tot res & subiecta illum latentem inuenire potest? Dic tu mihi materiam ex qua illum Philosophi accipiunt. *Vox*: Amice nimis propè accedis, attamen vt tibi satisfaciam, scito sulphur vbique esse. sed habet quædam palatia vbi solet Philosophis audientiam dare; sed Philosophi illud in mari suo natans & cum Vulcano ludens adorant, quando illud vilissimo vestitu incognitum Philosophi accedunt. *Alch.* Domine in mari illud quare non est meum, cum hic propinquius sit absconditum. *Vox*: Dixi tibi quod custodes eius illud in carceribus tenebrosissimis posuerunt ne illud videre possis, est enim in yno solo subiecto; sed si illud domi non inuenisti vix in syluis inuenies. Ne autem desperes in-

inqui-

inquirendo illo , tibi sacrosanctè dico illud in auro & argento esse perfectissimum , sed in argento viuo facillimum. *Alch.* Domine libenti animo facerem lapidem Philosophorum. *Vox* Rem bonam desideras , sulphur quoque libenter dissolueretur. Et sic Saturnus discessit. Alchymistam verò fessum grauis sopor inuasit, & apparuit illi visio talis. Vidit in illo nemore fontem aquæ plenum , circa quem deambulabant Sal cum Sulphure inter se altercando , donec ultimò cæperunt pugnare ; & intulit sal sulphuri vulnus incurabile , ex quo vulnere loco sanguinis aqua quasi lac candidissimum effluxit, ac in magnum flumen creuit. Tunc ex illo nemore egressa est Diana virgo pulcherrima. quæ cæpit lauari in flumine illo : quam dum transiens Princeps quidam vir fortissimus (& maior suis seruatoribus) videret, cæpit admirari eius pulchritudinem ; quodque esset naturæ sibi similis & eius

amore captus est : quod cum illa videret vicissim eius amore exarsit; quamobrem quasi in animi deliquium cadens cæpit mergi : quod videns Princeps ille mandavit suis seruatoribus ut illam adiuuarent : sed omnes timerunt accedere ad flumen ; ad quos Princeps ille : Quare (inquit) non adiuuatis Dianam virginem? Cui responderunt, Domine hoc flumen est quidem paruum quasi exsiccatum , sed periculosissimum : Quadam vice absque tuo scitu voluimus hoc tranare, & vix à periculo æternæ mortis euasimus ; scimus etiam quod & alij nostri antecessores hic perierunt. Tunc Princeps ille, deposito suo pallio grosso , ita ut erat armatus in flumen profiliit, ut opem ferret Dianæ pulcherri-
mæ, porrexitque illi manum, quæ volens se saluare ipsum etiam Principem ad se traxit, atque ambo submersi sunt. Paulo post animæ illorum ex flumine illo exiuerunt volitantes, supra flumen,
aiunt.

aiuntque , Optimè nobiscum actum est, aliter enim ab hisce corporibus liberari non potuissemus quæ polluta & maculata erant. *Alch.* interrogans ait: Reuertimini aliquando in illa corpora? *Anima.* Non in tam polluta, sed quando purgabuntur , & hoc flumen exsiccabitur per per calorem solis, & prouincia hæc sæpius per aërem examinata fuerit. *Alch.* Interim quid facietis? *Anima.* Hic supra flumen volitabimus donec istæ nebulæ & tempestates cessent. Interim Alchymista in magis optatum somnium de suo sulphure incidit ; & ecce apparent illi, & venerunt in illum locum multi Alchymistæ quæsitum etiam sulphur: & cum apud illum fontem à sale occisum cadauer innenerunt ; illud inter se diuiserunt: quod Alchymista videns etiam partem accepit; & sic quilibet illorum domum reuersi sunt , cæperuntque in illo sulphure laborare , & hucusque non cessant. Huic verò Alchymistæ

Saturnus occurrit & ait : Amice quomodo se res habent? *Alch.* O Domine multa mirabilia vidi, vix vxor mea credit ista; iam etiā inueni sulphur, togo te mi Domine, adiuua me faciamus istum lapidem. *Saturnus.* Libenter mi amice. Præpara ergo argentum viuum & sulphur, & vitrum huc da. *Alch.* Domine noli habere negotium cum Mercurio, quia est nequam, delusit focium meum & alios multos. *Satur.* Absque argento viuo in cuius regno sulphur iam Rex est Philosophi nihil fecerunt, nec ego aliter scio. *Alch.* Domine faciamus ex solo sulphure. *Satur.* Benè mi amicè, sed ita succedet sicut iubes. Acceperunt itaque sulphur illud quod Alchymista inuenit, & fecerunt sicut voluit Alchymista, ceperuntque laborare miris modis, illud sulphur tractare in fornaculis mirabilibus, quas plures Alchymista habuit: sed semper in fine ex quolibet labore euenerunt illis candulæ quas vetulæ ad

ad accendendum ignem vulgò vendunt. De nouo inceperunt, & sulphur sublimarunt, calcinarunt, sicut Alchymista placuit; sed utcunque fecerunt illis semper in fine ut prius euenit: nam quicquid ex illo sulphure Alchymista voluit semper candelula fuit: & ait ad Saturnum. Verè Domine, video quod iuxta meam phantasiam non vult succedere, rogo te fac tu solus sicut scis. Tunc Saturnus ait, Vide ergo & disce. Accepit itaque duo argenta viua diuersæ substantiæ, sed vnius radicis quæ Saturnus lauit vrina sua, & vocauit illa sulphura de sulphuribus, & commiscuit fixum cum volatili, facta compositione in vas debitum posuit, & ne sulphur atfugeret custodem supposuit, & sic postea in balneum ignis lentissimi, ut materia requirebat, posuit, & omnia optimè fecit. Fecerunt itaque lapidem Philosophicum, quia ex debita materia nonnisi debitum opus euenit. Alchymista gaudens

valdè accepit lapidem cum vitro, colore eius qui erat tanquam sanguis combustus considerans admirabatur, & præ nimia lætitia cœpit saltare, in quo saltu elapsum est illi è manibus vitrum in terram & fractum est; sicque Saturnus evanuit. Alchymista quoque è somnio expergefactus nihil præter illas candelulas quas fecerat ex sulphure in manibus inuenit: lapis verò auolauit, & hucusque volat, vnde volatilis dicitur: & sic miser ille Alchymista nihil aliud didicit ex illa visione quàm candelulas sulphureas facere: qui postea relicto lapide cœpit esse Medicus; inquirendo lapidem Philosophicum lapidem renum acquisiuit. Vltimò duxit vitam vt solent eiusmodi Alchymistæ, plerumque fiunt medici aut smegmatistæ, quod omnibus eueniet qui sine fundamento ex auditu aut receptis casualiter per dialecticam ad artem accedunt.

Aliqui postea cum illis non succedit dicunt:

dicunt : Viri sapientes sumus, gramen crescere audimus, si ars vera esset nos præ cæteris habuisslemus:& sic pudore vestiti, ne habeantur pro indignis (sicuti sunt, imò & duræ ceruicis) contra artem cuculant. Tales hæc scientia odit.ac illis semper in fine principium ostendit. Nos autem indignis hanc artem nihil esse concedimus, virtutis amatoribus verò, & veris indagatoribus, filiisque doctrinæ, summoperè illam commendamus, veramque esse, & omninò verissimam affirmamus. Quam aliquoties coram viris eo spectaculo dignis, magnæ & infimæ conditionis hominibus, re ipsa comprobauimus : (Non tamen nostris manibus hæc medicina fuit facta, sed ab amico talia accepimus, verissima tamen) ad quam indagandam satis inquisitores informauimus ; quibus si scripta nostra non placent, aliorum Authorem leuiores legant, hac tamen cum cautela vt quicquid legerint sem-

per ad possibilitatem naturæ conferant, nec tentent aliquid contra naturam. Nec credant etiam si esset scriptum in libris Philosophorum quod ignis nonurit, quia hoc est contra naturam: sed si scribitur ignem exsiccan- di & calefaciendi vim habere, hoc cum naturaliter fiat credendum est: natura enim semper cum sano intellectu conuenit, & in natura nihil difficile, omnisque veritas simplex est. Tum etiam discant cognoscere quæ res in natura sunt sibi propinquiores, quod per scripta nostra facilius quam per alia fieri existimamus, cum satis scrip- sisse putemus donec aliquis alius veniat qui totam receptam sicut ex lacte conficere casum conscribat, quod nobis non licet.

Sed ne omnia in incipientes vertamus, vobis quoque qui iam has transistis æumnas aliquid dicemus. Vidistine regionem illam ubi vir suam sibi perduxit uxorem, quorum nupti

in domo naturæ celebratæ sunt? Intellexistis quomodo hoc sulphur vobiscum vulgus vidit? Si igitur vultis ut vestram Philosophiam vetulæ exerceant, monstrate horum sulphurum dealbationem; Vulgo dicite: venite & videte, iam enim diuisa est aqua & sulphur exiuit; redibit candidum, & congelabit aquas. Comburite ergo sulphur à sulphure incombustibili, & lauate, dealbate, rubificate, donec sulphur fiat mercurius, ac mercurius fiat sulphur, quod postea anima auri ornabitis. Nam si non sublimabitis sulphur à sulphure, & mercurium à mercurio nondum aquam inuenistis quæ ex sulphure & mercurio quinta essentia creatur & distillatur; non ascendet qui non descendit. Quidquid in hac arte est notabile in præparatione amittitur à multis, sulphure enim acuitur mercurius noster, aliàs non proderet; Princeps sine populo miser: hic Alchymista sine sulphure & mercurio. Si

me intellexistis dixi.

Alchymista postea domum reuerfus lapidem amissum deplorabat, & maximè condolebat quod Saturnum non interrogauerit quale Sal hoc fuerit, cum tot varia genera salium repariantur; cætera vxori dixit.

CONCLUSIO.

OMNIS inquisitor huius artis, debet in primis maturo iudicio quatuor elementorum creationem, operationem, & virtutes, cum suis actibus examinare: si enim horum originem & naturam ignorat, ad cognitionem principiorum non perueniet, nec materiam veram lapidis cognoscet, multò minus finem bonum assequetur; quoniam omnis finis supra suum principium terminatur: Qui bene scit quid incipit benè sciet quid finiet.

finiet: Origo enim elementorum est chaos, ex quo Deus conditor rerum creauit & separauit elementa, quod solius Dei est: Ex elementis verò natura producit principia rerum, & hoc per velle Dei solius naturæ est: Ex principiis postea natura mineras producit & omnia: ex quibus etiam artifex imitando naturam, multa mirabilia potest. Quoniam natura ex his principiis quæ sunt Sal, Sulphur & Mercurius, mineras ac metalla & omnia genera rerum producit; & non producit simpliciter ex elementis metallum, sed per principia quæ sunt medium inter elementa & metalla: Ergo si natura ista non facit, multò minus ars poterit. Et non solum in hoc exemplo, verum in omni processu naturali dispositio media obseruanda est: propterea hic in hoc tractatu & elementa ipsa, & illorum actus & operationem, tum & principiorum originem satis copiosè descripsimus, (quod

hucusque nullus Philosophorum clariora dedit) vt inquisitor bonus facilius considerare possit in quo gradu lapis à metallis, & metalla ab elementis distant. Differentia enim est inter aurum & aquam, sed minor inter aquam & Mercurium, minima inter aurum & Mercurium: nam domus auri Mercurius est; & domus Mercurij est aqua: sulphur autem est coagulum Mercurij; quod quidem sulphur difficillime preparatur, sed difficilius inuestigatur. Quoniam in sulphure Philosophorum totum hoc arcanum latet, quod etiam in penetralibus Mercurij continetur: de cuius præparatione, sine qua inutile est, dabimus aliquando in tertio principiorum de sale, cum hic virtutem & originem, non praxim, sulphuris tractemus.

Non propterea tamen tractatum hunc conscripsimus, vt antiquos Philosophos redarguere velimus, sed potius eorum scripta confirmaremus, & aliqua

aliqua quæ omiserunt adimpleremus:
cum & Philosophi homines sint, non
omnia ita ad amissim possunt, nec
vnus de omnibus sufficienter potest.
Aliquos etiam miracula à via lineari
naturæ seduxerunt, vt in Alberto Ma-
gno, viro & Philosopho sagacissi-
mo accidisse legimus; qui scripsit
temporibus suis grana aurea inter
dentes demortui in sepulcro inuenta
esse. Huius miraculi rationem certam
non potuit inuenire, sed hoc vi mine-
rali in homine adiudicauit, & super
hanc opinionem cecidit illi confirma-
tio dicti Morienis, & *hec materia, Rex,
à te extrahitur*: Sed hoc erroneum
est, nam & Morienes Philosophicè ista
intelligere voluit. Virtus enim mine-
ralis in suo regno locata est, sicut &
animalis in suo regno, vt in libello XII.
Tractatum ista regna distinximus &
in tria regna diuisimus; quia quod-
libet horum absque ingressu extraneo
in semetipso stat & multiplicatur. Ve-

rum quidem est in regno animali esse & Mercurium sicut materiam, & sulphur sicut virtutem, sed animale non minerale. Vis sulphuris animalis si non fuisset in homine, non congelaret sanguinem Mercurium in carnem & ossa: sic etiam si non esset vis sulphuris vegetabilis in regno vegetabili, non congelaret aquam seu Mercurium vegetabilem in herbas & arbores. Sic quoque in regno minerali intelligendum est. Non differunt quidem hi tres Mercurij in virtute, nec illa tria sulphura, quia quodlibet sulphur habet vim naturalem Mercurium suum coagulare; & quilibet Mercurius habet vim à proprio sulphure coagulari; sed non ab extraneo. Cur autem aurum inter dentes demortui inuentum vel generatum est hæc est ratio, quod in vita demortui per aliquem Medicum Mercurius in corpus illud infirmum introductus est, vel per vactionem, vel per turbith, vel

vel per alium modum , vt moris & vsus est , & natura Mercurij est ad os patientis ascendere , & per vulnera oris cum phlegmate euacuari. Si igitur in eiusmodi cura infirmus obiit, is Mercurius non habens egressum, in ore intra dentes remansit , & factum est cadauer illud in vas naturale Mercurij, sic per longum tempus occlusus sulphure proprio in aurum congelatus est calore naturali putrefactionis & phlegmate corrosiuo Corporis humani purificatus. Sed si ibi Mercurius mineralis introductus non esset , nunquam aurum productum fuisset. Et hoc est exemplum verissimum quod natura in visceribus terræ ex solo Mercurio producit aurum & argentum, ac alia metalla secundum dispositionem loci vel matricis. Quoniam Mercurius habet in se suum proprium sulphur quo coagulatur in aurum , nisi impediatur ab accidente, vel non habeat calorem requisitum , vel locum

occlusum. Non ergo vis sulphuris animalis congelat Mercurium in aurum, sed in carnem: si enim talis virtus in homine esset, in omnibus hoc eveniret corporibus, quod non est. Talia multa miracula & accidentia eveniunt quæ non benè considerata à Scriptoribus errores lectoribus inferunt: Inquisitor tamen bonus omnia ad possibilitatem naturæ applicare debet: Si cum natura non conveniunt omittenda sunt.

Sufficit diligenti Studioso originem Principiorum hic accepisse, cum incognito principio finis semper dubius, de quibus nos in hoc tractatu non ænigmaticè, sed clariori sermone quo potuimus & nobis licet, inquisitorem allocuti sumus: per quem si alicui Deus mentem illuminabit, sciet quid successor suis antecessoribus debeat, cum hæc scientia semper per eiusmodi ingenia acquiratur: quam nos post eiusmodi claram

c. n.

ostensionem in sinum Dei Altissimi creatoris ac Domini nostri reponimus, & nos ipsos vna cum bonis Lectoribus in gratiam & immensam eius misericordiam commendamus. Cui sit laus & gloria per infinita seculaseculorum.

F I N I S.

*Hanc Novi Luminis Chymici & Tractatus
de Sulphure editionem ita emendabis.*

Pag. 34. lin. 3. *Spermate.* p. 36. l. 7. *ex mercurio*
fit procreatum, quod de mercurio philos. p. 97. l. 1.
Vegum est vnum esse. p. 102. l. vit. *sed.* p. 116. l. 18.
vir est, & tamen vices feminae agit; puer est, & viri
arma gerit; p. 126. l. 12. *in illis.* l. 14. *ad alios.* p. 132.
L. & crystallina. p. 134. l. 3. *Sperma: spermatis.*
p. 116. l. vii. *can delulae,* p. 220. l. penult. *Vidistisne.*

Duobus hisce Cosmopolita nostri doctissimis li-
bellis appendere consultum visum est I. A. Au-
gurelli Chrysopoeia libros tres, & eiusdem Vllus
aureum cui nondum typis edito Chrysopoeia minor
titulus praerat. Auctore enim illo Latinorum
nemo elegantius & tersius scripsit, Chymicorum
nemo candidius. Nemo Philosophicam CRV-
C'EM tot deliciis delinuit, tot floribus exorna-
uit. Nemo denique incorruptibile adeo monu-
mentum de lapide philosophico posteritati reli-
quit. Vale Lector studioso, & opus I. A. A. A.
diligenter meditare.

Pag. 1. *tetrasticho addes.*

Protinus in primis qua namque deesse videntur
Sufficit aqua potentia, vel proportio supplet.

Pag. 11. *versu 27. terrae.* p. 16. v. 18. *Alpes.* p. 23.
v. 15. *a. 20.* p. 46. v. 23. *Planities.* p. 47. *in titulo.*
LIB. II. p. 50. v. 9. *Esse: nec.* pag. 56. v. 13. *Paragr.*
Nunc v. 17. vitreae. p. 63. v. 25. *Fokus.* p. 78. v. ult.
Ne. mora. *ibid auram,*

7

IOANNIS
A V R E L I I
 A V G V R E L L I
 P. Ariminensis
C H R Y S O P O E I A
 E T
VELLVS AVREVM.

QVORVM ILLA EMENDATISSIMA
 prodiit: hoc verò nunc primum ex veteri manu-
 scripto sub typos venit.

Editor in sacro accepit baptismo nomen,
 Expressum literis Græcorum quod scribas, ut sit
 Ordine Nū prima, Αλφα secunda, & tertia Θῆτα,
 Tres præbet totidem Sapientium arcana figuras.

· N A O ·

400048

IOANNIS AVRELII AVGVRELLI CHRYSO.

POBIA AD LEONEM X.

Pontificem Maximum.

A Vriferam parvis animi pro viribus artem,
 Quasitam nobis, & longo tempore partam,
 Vt rerum inuolucris tantarum euoluere moles
 Se potuit, claro perhibentes carmine nuper
 Lufimus, & Musis hanc commendauimus almis,
 Quod nulli ex omni numero fecere priores.
 Cúmque operi autorem cuius sub nomine tutum
 Pergeret optaram, foret & res præfide digna
 Ipsa ex se magno, variâque hinc mente tenerer
 Cui merito cuncta hac, & non ingrata dicarem;
 Interea nobis tute velut aethere ab alto
 Miffus ades mundi feßis succurrere rebus,
 Qui belli scelerúmque faces, incendia tanta
 Extinguas, placidamq; pñs fperare quietem
 Des populis, folidámque per aurea fecula pacem.
 Cuius etiam, fi parua licet componere magnis,
 Ad fanctos hac noßtra pedes ars aurea tendat:
 Vt quo te fidei facra nunc coetus honore
 Profequitur cunctus hoc te veneretur, & vñni
 Ipsa tuum pro me cultu fic numen adoret.
 Hanc igitur, fi non immenfa negocia protñs

A . 2

Impediunt, permitte precor se prodere tantum
 Quotibi, detracto veluti velamine virgo
 Nobilis ingenuo vultum perfusa rubore,
 Occultum incipiat semel ostentare decorem.
 Hac etenim prima quanquam se fronte legenti
 Non adeò ostendat, paulum tamen ipsa reclusis
 Detecta arcanis mira & gratissima pandit.
 Quam si forte legens interdum nomina diuim
 Offendes quos vana olim coluisse vetustas
 Dicitur, exteplò haud renuas, sacra optima quanquã
 Exerces, verãque fidem, cultumque tuëris.
 Illa etenim tanquam prisca consuecta vocari
 Vatribus enixe quos tunc imitabar adiu
 Supplex, & paribus curis in vota vocari.
 Materies etiam solitum conquirere Solis
 Et Luna, auxilium, nec non Vulcania velle
 Arma videbatur, quorum implorare fauorem
 Facerat: & mihi iam per te licuisse sit id nunc
 Concessum, & venia dignum peccasse fatenti.
 Mox tamen hinc aliud quasi sum ad carmina numẽ,
 Et precibus solum cunctis quandoque vocatum,
 Fortè aderit, presens fuerit si gratia calo
 Tanta mihi: magnum multo seu carmine Mosen:
 Seu quem flagranti victurum super æthera curru
 Mirari videre patres, oculi que sequenti
 Aëra per puxum cali discindier oras,
 Astroxumque globos intro aspexere micantes:
 Seu qui voce palam perrecto que indice prodit
 Venisse auxilio iam tum mortalibus agnum

Ipse

Ipse canam, vatem quamprimum matris in aluo
 Exultantem, & adhuc puerum ad desertam ferentem
 Antra pedes, puri mox & Iordanis ad undam
 Dignatum caput illius contingere lymphæ
 Qui proprio antiquam nobis sic sanguine labem
 Abluit, ut scelerum maculas abstergeret omnes.
 Nomine cuius item tibi quondam & moribus aucto
 Defuit haud unquam fauor ac celestis abunde
 Gratia, qua tantum meritis conscendere culmen
 Posses, & iustas mundi regere unus habenas:
 Magnanimos aquans propria virtute Leones,
 Pontificum decus egregium iam saepe repertos
 Esse, nec Italia sub iniquo tempore, & usquam
 Christicolis ullo prorsum in discrimine deesse.
 Hæc sed erunt mihi cum dicendi facta potestas
 Iam fuerit, dabiturque loqui qua insseris ipse
 Sancte pater, cuius nobis stant omnia nutu.

Interea certis hominum vis ulla ne possit
 Indicijs aurum facere, & mutare metalla
 Percipias primum: dehinc qua secreta labores
 Ars id perficere, & naturam æquare potenti
 Ingenio inspicias: demum quis rite sequatur
 Hinc modus assiduus doctis que laboribus artem
 Peruideas, & quò tandem experientia ducat.
 Omnia qua gnaro passim tibi certa patebunt,
 Si quod hæc inter se nexu, quòve ordine constant
 Ipse acie qua cuncta soles discernere mentis
 Inspectans, paruum non dedignabere munus,
 Quod tibi non parua offerri super arte laboro.

LIBER PRIMVS.

Humana experiens natura, amula virtus
 Aurum num verè faceret, qua fideret arte,
 Quisve modus foret, est animus quarentibus ultra
 Dicere: quâque palam vestigia nulla priorum
 Apparent proferre pedem: pos numina gressum
 Dirigite est hominum quibus experientia cura.
 Tunc adeo in primis auro cui plurima tellus
 Spargitur, & vasto penas sub corpore condit
 Siderei succo plenas meliore metalli,
 Phœbe ades: & tecum accelerans non passibus equis
 Alma soror gravis argento, cui saepe fatiscit
 Orbis iter summâque ostentat brachia terra
 Candoris grato adhærei fucata colore.
 Tu quoque nec ceptis Cybini audacibus usquam
 Defueris: tibi nam puro de fonte perennis
 Riuius argentum vulgo quod viuere dicunt,
 Sufficit, & tantis præstat primordia rebus.
 Deniq; tu pater ignipotens quem feruida flammis
 Antra iuuant, tenuisq; expressa foliis aura,
 Fornacé que, includé, que, & liquefacta caminis
 Massa, aris ducti, aurig; electrig; recocti
 Inuictum exercent semper: tu maxime præsis
 Artifici vatique simulina facta canenti.
 Nil sine te solers ars inchoat: cia age sanctum
 Coningis ut tecum pergat descendere numen

Effice

Effice, quam penes est generandi plena potestas.
 Hac mihi ne cursu natura auertar, & usquam
 Declinem, ostendet quot consistent cuncta, quibusque
 Principijs, quæ hinc incenda est semita, quantum
 Sit modus ut certam capiant humôrque calorque
 Temperiem, cuius suavi persusa vigore
 Omnia perpetuo factus in sacra propagant.
 Tu molli è gremio surgens uxoris amata
 Arte pari prorsus genitalem imitaberis ignem.
 Per te sublimi pendent in vase metalla:
 Per te eadem tristi specie sub pulueris imo
 Fundo hærent: eadem per te calefacta liquecunt.
 Tu mihi, tu lentum solus pater alme calorem
 Intendes, & cum tempus dabit ipse remittes.
 Tu princeps operis tanti, tu carminis esto
 Principium: feruens dulcis mihi spiritus oris
 Extet, catque virum per te Vulcane per ora.
 Nec tu non faueas tantis æquissima votis
 Prisci perpetuum sacri decus heroïno,
 Quam circum exultant laudata ad flumina Nympha
 Minciades, Phæbiq; chorus comitatur euntem,
 Aut fouet Andino recubantem in gramine Manta
 Lata trium nodo neptem complexa sororum.
 Sic mihi iam gradibus crescent incepta secundis:
 Nec rerum series illis aut copia deerit:
 Et sua scribendis accedet gratia rebus.
 Immenso primum cali quodcunque sub orbo
 Seu simplex fertur corpus, seu corpore constat
 Multiplici, tendit sobolem proferre, diuq;

Quæq; potest augere genus, speciemq; tueri.
 Namq; ubi materiem sparsus comprehenderit ignis
 Victor agit flammis donec convertat in ignem:
 Inficit humectatq; liquor, nec deficit usquam
 Quin in se quicquid tetigit, ni maior ibidem
 Vis obstet, vertat, tenuésque effundat in undas:
 Sic aër, sic terra sibi conferre laborat
 Undique, sic longo cuncta in se tempore transfert.
 At qua compositus constant, quacunque ferantur
 Vivere, de proprijs vel semina stirpibus edunt,
 Ut fecunda Ceres, ut germen fertile Bacchi:
 Vel sibi consimiles natos animantia gignunt,
 Ut bellator equus, bos ut bene iunctus aratro,
 Utq; hominum proles mira & celestis origo.
 Hac inter variant qua nec primordia rerum
 Extant, quæq; frui vitali sorte negantur,
 Ut media quacunq; sedent tellure metalla,
 Quicq; latent miro grati fulgore lapilli:
 Nullo namque genus sobolemve augere putantur
 Semine, sed cunctos aui torpere per annos.
 Verùm hac ipsa etiam secreto vivere quinis
 Sentiat, & vita diuino munere fungi:
 Hac & oriri eadem si contemplantur, & si
 Augeri ex sese penitusque increscere cernet,
 Ut mox è varijs patofactis nosse licebit.
 Quod si non sobolem educant, non cetera vertunt
 In semet, causa est quod multa spiritus illic
 Materie abstrusus vitam qui porrigit omnem
 Explicat agrè ex se vires, ni vinida promas

Hac

*Has hominum virtus densa sub mole latentes.
Hoc etenim quicquid diffunditur undique cali,
Aëraq; & terras, & lati marmoris aquor
Intus agi referunt anima, qua vivere mundi
Cuncta putant, ipsumq; hac mundum ducere vitam.
Ast anima quoniam nil non est corporis expers,
Mundus at & mundi partes quoque corpore constāt,
Spiritus hac inter medius sit, quem neque corpus
Aut animam dicas, sed eū qui solus utroque
Participans in idem simul hac extrema reducat.
Hic igitur maria, at terras, atque aëra, & ignem
Vivereq; augeriq; atque in se cuncta referre
Semper auet, semper stirpes, animantia semper
Gignere, perpetuamq; sequi per sacula prolem.
Denique sic etiam fuluo detentus in auro
Ipse manum capit artificis qui vincula soluat,
Et qui se propria reddat virtute potentem.
Quod si quis properans hunc artis viribus unquam
Explicet, atque diu tepido post incoquat igni:
Continuo aspiciet, visu mirabile, vitam
Auro impertiri longo cum seminis usu:
Nec deerit quin ex auro sibi procreet aurum.
Quod cum ita constiterit, durate & ereditis dictis
Ingenti artifices, & res sperate secundas.
Iam patet his ut non tantum sub montibus aurum
Naturae efficiat, sed ut id quoque prodeat arte:
Quoque modo id fieri possit quandoque docebo.
Interea ne quid nobis quareptibus obstat
Quominus his adhibere fidem sit forte necesse,*

*Quæ contra soleant dici nunc omnia solvam:
 Mox eadem validis grata experientia signis
 Impetet, & grauium sententia prisca virorum
 Delebit, referens quæ iam videre parentes
 Ipsi oculis, manibûsque simul tetigere beati:
 Atque hinc incipiens cuncta hæc ex ordine pandam.*

*Nil mirandum æque quàm si quod longa peregit
 Annorum series genitali semine cœptum,
 Audeat illud idem momento protinus hora
 Ars facere, ac proprio naturam vincere cursu,
 Quem tenuit tanto in spatio per grandia terra
 Viscera, summa eadem seruans vestigia ab ima
 Sede, per anfractus totos, ac caca per antra.
 Nec minus his mirum si quis primordia possit
 Scire quibus constet puri genus omne metalli:
 Atque ea componens, aurum dum conficit arte,
 Mensura exaquet, necnon & pondere libret
 Metitur quibus hæc natura, & ponderat vnis.
 Quid locus? an quisquam paterit fornace calorem
 Æquare exiguis qui circumducta caminis
 Nunc loca terrarum perfertur, nunc petit altam
 Tellurem, mox & supraq; infraq; refertur
 Vnus, & inserto distendit cuncta tepore?
 Quis potis est vnquam tanta omniparentis apisci
 Munera natura? quæ vis mortalibus vnquam
 Tanta fuit? non ipsietiam qui numina calo
 Deicere in terras conati, vellere ab imis
 Iam potuere suis montes radicibus altos,
 Inuita auderent sacra in penetralia terra
 Tendere,*

Tendere, scrutariq³ pia secreta parentis.
Adde quòd in varias mutari corpora formas
Natura haud patitur: neque enim velocis equi bos
Induerit speciem piger, aut Parnasia laurus
In se Chaoniam poterit conuertere quercum:
Nec magis as puro se commutauerit auro
Quàm si quodque etiam queat à quocunque creati.
Hac sunt qua calo missam diuinitus artem
Conantur frustra indicijs tenuare pusillis.
At neque scire opus est; quanquam hac sit noscere
pulchrum,
Qua quibus extiterint gignendis ultima rebus
Principia, aut quali fuerint ea lance recepta
In numerum & pondus: neque enim si farrea tractes
Semina constituent qua far primordia quaras,
Quàve ea conueniant mensura & pondere farri:
Farra sed ipsa putri mandabis condita terra, &
Virtutem latitantem intus, seseque mouentem
Irritans tantum, natura cetera linques.
Nec longinqua adeò spatiosi temporis atas
Conuenit huic operi, vires quod promittit ab auro,
Ac non principis è primis conficit aurum.
Quid si nobilius quoddam quod praestet & ipsi
Auro, contendant proprio molimine summi
Perficere artifices, aptè cui nomen elixir
Experti fecere Arabes, verique dedere
Indicium id quoniam in melius quodcunque metallū
Ducit, & infectum mira depurat ab arte?
Sic neque spectandus nobis locus ille, calorque,

Quo calet inclusum semen genitale metalli,
 Quiq; diu fertur specubus tellure sub alta:
 Ast alio prorsum ducendi tramite gressus
 Natura pariter secessus inter & artis,
 Quia simul ad metam prospectans utraque ducit.
 Denique nec speciem verti tunc arte putaris
 Aere vel argento duci si videris aurum:
 Sed prius hoc prius fieri ex aere utque argento
 Aurum credideris: veluti si farris in agro
 Infelix lolium & steriles nascentur avena:
 Aut si forte bonum videas per viscera toto
 Stridere apes utero & ruptis effernare costis:
 Aut ut plura sinu molli simul una puella
 Rite fouent, multus tenero sub pectore bombyx
 Palpitat, & lecta nutritus fronde virentis
 Dekinc mori, tenuis texto se velleris orbe
 Implicat, ac tandem pedibus manitus & alis
 Papilio de verme pedes volitansque recedit.
 Quid si cuncta etiam sint vni subdita forma
 Qua specie vulgo perhibent differre metalla,
 Et quibus extiterit quodcunque impurius, atque
 Sordibus infectum terrestribus, exaet omnem
 Arte lucem citius, parumq; nitefecit in aurum?
 Atq; ideo haud nescire opus est quibus abdita terris,
 Et quibus e causis sunt, & quot sorte metalla
 Qua varie primo fuerint distincta sub oris.
 Sed quis in arcanos terra descendat hiatus?
 Quisve referre pedem possit loca tetra remensus?
 Ut ridere queat fari quia viderit oris?

*Vos Musa quas nosce decens & dicere par est
 Omnia, vos diua nulli memorata priorum
 Dicite: sic vobis ipse aurea vasa sacerdos
 Prima fera: aeternum sic aurea carmina durent.*

*Lyncæus, ut fama est, visis prælatus acuto
 Omnibus, è summo Sæculi qui culmine montis
 Pænarum in portus oculo contendere posset,
 Et numerare etiam versantes littore puppes:
 Hic simul oppositas motes, simul edita saxa,
 Inserta montes acie perexabat ad imos,
 Altaq; secreta spectabat viscera terra,
 Aëra per purum veluti vitrea; ve per undas
 Aut liquida quondam crystallo missa videmus
 Spectra quibus rerum nobis respondet imago.
 O quoties patrij residens sub rupe Pachyni
 Trinacriamq; omnem supra speculatus & infra
 Æthnei causas ignis motusq; videbat!
 Qui simul ac tanta vi se procul omnia sensit
 Cernere, non ultra cunctandi certus, & aliè
 Prouidus; externas animum conuertit ad oras.
 Ergo ratem certa plenus spe magna videndi
 Conscendit, pelagiq; deos in vota salutat.
 Sicanio verùm portus vix soluerat, ecce
 Cùm fera tempestas calig; mariq; legentem
 Grætorum ob portus Epiri vertit ad vrbes.
 Hanc Arethusa illi Nymphas hortata marinas
 Immisit; Nymphisq; etiam aduenientibus ipsis,
 Et totum ex imo passim miscentibus aquor:
 Namque illas metus in thalamis ne forte videri*

Equoreis possent inuaseras aquas, & omnis
 Tum chorus obscura septum caligine calum
 Texerat, ac noctem nautis obduxerat atram.
 Hinc ille aëry properans et proxima Pindi
 Culmina spectatum: nec longum tempus & omnes
 Interius Rhodopes, Hemi, Tomariq, caernas
 Fontibus irrigui centum procul inde videbat,
 Oraq, cernebat terra in penetralia centum.
 Quin Pindo exorians aderat Achelous ab ipsis
 Sedibus ante oculos, & ab imo viscere Lynceo
 Altera qui longo retinet taurina recessu
 Cornua, seq, aliè exporgens immensa per antra
 Occulit Herculeæ metuentem verbera claua.
 Ille etiam lento præcelsa Ceraunia passus
 Circuit, & visu simul interiora petiuit
 Omnia: mox Græcia varijs in montibus ora
 Consedit, penitusq, canis rimatus inhaesit
 Obtutu specubus, mirandaq, plurima primus
 Vidit, & hæc eadem nobis memoranda reliquit:
 Quæ dum alijs ad nos olim delata vicissim
 Prodisimus ante omnes hæc intro prorsus ab illis
 Spectari cupimus quibus alto in pectore Pallas
 Insidet, atque illic scitu pulcherrima versat.
 Principio locus & sedes decreta metallis
 Gignendis terra est inum atque immobile viscus,
 Maxima in morem patere, sub montibus altis
 Excisum, velutiq, cauo sub fornice clausum:
 Quò solis radij penetrant, crebrisq, feruntur
 Sideres innumera etiam fulgoribus ignes,

Collectumq; coquunt humorem, ac iugibus inde
 Saxa per & rimas loca cuncta vaporibus explent.
 Ast ubi continuum passus vapor ille calorem
 Consedit, nec iam secreta per antra volutus
 Amplius, immensos post tandem induruit annos,
 Haret in expletis venis informe metallum.
 Namque liquor partes terra dispersus in omnes,
 Et tenuis mixtus tenui, lentoq; calore
 Compositus, quondam fugiens & pinguis & unctus
 Exijt è vasti fundocrateris, ab imo
 Sulphura ubi argento feruent immixta perenni,
 Argento fluere in signi, vitamq; per aenum
 Duce: queis primis gignuntur multa duobus.
 Hoc matris, patris illud enim vim continet: huius
 Suscipere, illius pars est prabere colorem.
 Hinc fulvi species auri pulcherrima fulget,
 Hinc nitet argenti candor, rubet area vena,
 Ferræ nigrescit sub apertum, plumbea pallet,
 Albicat at stanni facies, imitata colorem
 Argenti, pondusque ferens, ni strideret, æquum.
 In primis igitur cupidis mortalibus aurum
 Queritur ingentes inter variosq; labores,
 Perque laborantis manifesta pericula vita.
 Namque ferunt Indos regio qua vergit in Arcton,
 Tendere furatum cumulos, quos egerit auri
 Formicarum ingens manus: at non segniter illas
 Exire, ac contra stare, & fugientia passim
 Unguibus & rostris lacerare & figere terga,
 Ausugias quamvis coleri gens illa camelo.

Nec minus aut scrobibus cura, vastisve ruinis
 Hesperij impendunt, si quando è montibus aurum
 Eruerint: neq₃ enim nunc quæ ramenta ferantur
 Fulva Tago expediam: sed quæ maioribus illi
 Sustineant subiecta laboribus atque periculis
 Innumeris, & quæ vincant opera ipsa gigantum.
 Nam steriles magno primum conamine montes
 Excindunt, penitusq₃ petunt quæ nulla dabatur.
 Semita per cuneos accensis viscera lychnis.
 Atq₃ imas nulla Phœbi sub luce cavernas
 Noctes atq₃ dies penetrant, omniq₃ recessu
 Explorant aditus: humeri q₃ excisa vicissim
 Exportant, traduntq₃ alijs longo ordine primi
 Per tenebras: donec lucem qui percipit unus
 Egerat extrema pondus cervice receptum.
 Ast illos pradura silex si forte moretur,
 Qualis iam Pœno rupes sese obsulit hosti,
 Dum ferus ævias in nos transcenderei alpes.
 Hac igni excoquitur tunc, & molliitur aceto:
 Voluitur at picea circum caligine fumus,
 Et miseris latitans compresso spiritus ore
 Obstruitur, vitamq₃ opera sub fasce relinquunt.
 Atq₃ ideo cadunt ingenti pondere ferri.
 Et vacuos summa referant telluris hiatus:
 Quæ vapor, inclusus cunctis exhalet apertis.
 Nec mora, nec requies, quin multo fornice montem
 Sustineant totum: cum iam maiore peracta
 Parte operis cadunt extrema fornicis arcus,
 Et rima signum præbent, quam pervigil unus

Aërie

*Aërio montis residens in culmine sentit.
 Hic ictu, aut clara renocari voce repente
 Cum famulis iubet, artifices, ac denolat ipse:
 Protinus ingenti strepitu, longoq; fragore
 Mons cadit, humana nequeat qui mente referri
 Conceptus, quantumq; obusas occupet aures,
 Aut incredibili quam compleat omnia flatu.
 Illi natura gaudent spectare ruinam
 Viles: neque adhuc illinc educitur aurum,
 Nec sciuerunt etiam tum cum fodere, vel ante
 Esse: sed vna illos ad tanta pericula duxit
 Spes inuicta omnes per casus, perq; labores.
 Sed quid in his tantum morer? aut quæ mira super-
 sunt*

*Præteream, nihilo cum sint his fortè minora?
 Est deinceps aliud fessis studiūque laborsque,
 Quo tantam expurgent immisso fonte ruinam.
 Iamque igitur summo præcelsi è vertice montis
 Qui reliquos longè superet, centesimus et si
 Separet hunc lapis, huc immissa canalibus ampla
 Flumina deducunt tanto currentia tractu
 Desertas inter valles, perq; inuia saxa,
 Rupibus excisis, trabibusque inserta cauatis.
 Ergo omnis vario concursu protinus unda
 In mare colligitur vastum: quo deinde recluso
 Erumpit tanta vi torrens omnia secum
 Ut trahat, ac latum terra prouoluat in æquor.
 Excipitur tendens varijs hic denique fossis,
 Quas illi passimq; cauant, sternuntq; gradatim.*

B

Est vlex, asperque frutex, rorisque marini
 Persimilis, retinet crebris qui stirpibus aurum:
 Propterea includunt tabulis latera omnia, & ipsis
 Aliè suspensis ita, per prærupta canali
 In pelagus tendunt vda è tellure lacuna:
 Quod superest ramis innectitur vlicis aurum.
 Nec labor ille etiam tenuis cum flumina tentant,
 Et granibus dites cribris agitantur arena:
 Aut operosum æquè quicquam quis proferat ut cum
 Effossis aliè putcis, quacunque latenti
 Eruerint penitus fundo tunduntque, lauantque,
 Vrantque, in tenuemque molunt diducta farinam?
 Hi quoque iam fuerant Italis quandoque labores
 Flumina per, put, & ve etiam, monti & ve ruinas,
 Itala dum patuit priscis exercita tellus:
 Cui post quippe pia lege interdicta pepercit
 Auri sacra fam: s: neque enim exhaurire metalla
 Italia parca & prudens est passa vetustas.
 Nec foret hac etiam regio fecundior vlla,
 Quæve magis flueret venis nunc iugiter auri,
 Ipsa diu cum tot fuerit non hausta per annos,
 Si non mortales inter discordia, si non
 Mars eat hos inter vexans immania corda:
 Sed contra ditare orbem si regibus una
 Cura sit, & populis ditato fungier orbe,
 Pacis opus, qua cuncta vigent inuenta per artes
 Ingenuis aptas animis: quas inter haberi
 Non imo dignata loco fortasse putanda est
 Ipsa hac quæ granida scrutatur viscera terra,

Diues

Diues ubi pateat latebris auraria cecis.
 Hac etenim reliquis pretiosius arte metallum
 Eruitur, meritoq; id cunctis nomine præstat:
 Seu color inspicitur gratus quo sidera fulgent:
 Seu lentus facilisq; tenor quo cedit in omnes
 Partes: seu pondus rerum superabile nulli
 Penditur: aut uni quoniam nil deperit auro
 Igne: velut solum consumit nulla vetustas:
 Ac neque rubigo aut erugo conficit vlla.
 Cuncta adeò firmis illic compagibus hærent,
 Sulphur ubi ardoris posita pinguedine causam
 Perdidit, & fluidi quo non velut ante vaporet,
 Ac longo interea decoctum tempore para
 Munditie & clara perfusum lucē nitefcit:
 Atque ita temperiem summam radicatus humor
 Et calor exequant illi, pariterq; colorem
 Perspicuumq; ferunt, Argento nec minus ipsi
 Vino etiam terra partes miscentur in omnes
 Prorsus aqua partes nullo discrimine iuncta.
 Hinc calor argenti nec non & sulphuris una
 Perspicua inter se densat corpuscula paruo
 Multa loco, simul vnde color pondusq; resultat,
 Et longo constans illorum tempore nexus.
 His è principijs poteris dignoscere certo
 Ordine quo distent inter se quæque metalla.
 Sulpura si fuerint lutulenta, argentūq; vniu
 Principio, inscient pariter quodcunque sub ipsis
 Gignetur, magis atque magis quo non calor æquus
 Concoquet, aut in isto quo iam maiorve minorve

*Duravit perstans multos coctura per annos.
 Hinc varia rerum forme qua nomine quondam,
 Quod sint saepe simul, Graio dixere metalla:
 Singula seu propriam speciem sortita seruntur,
 Et diuersa aliis adedò distinctaq; perstent:
 Seu cunctis vnum natura semen inberet,
 Et genere hac vno sese specieq; tuentur,
 Nec distant alio nisi quod felicius illud
 Exijt, hoc miserè secum sordentia traxit
 Principia, atq; eadem constans non exiit unquam:
 Vtraque cum menti sedeat sententia summis
 Patronis, neque adhuc litem dissoluere iudex
 Quinerit incassum conatus, proxima veris
 Intuitus neque adhuc: tantum hic natura recepit,
 Abdidit & grauium sese in penetralia rerum.*

*Haectenus obiectis tanta rationibus arti
 Responsum: lato nunc experientia vultu
 Prodeat erroris expers, & nescia falli.
 Hanc quoque seruitum perhibent venisse Prometheus
 Post famulas quas ille polo deduxerat artes,
 Atque diu illum opera famulantis nauiter vsum:
 Verum ubi consenuit tantum prudentibus illam
 Ipse viris fertur moriens liquisse volentem.
 Hos itaque hac certo docuit faciliq; periculo
 Nonnulla inter se immutari ex arte metalla:
 Nec tantum hoc, verum fieri quandoq; per artem
 Verè aurum argentumve aliis exemile rebus.
 Est lapis effossus Syria pictoribus auri
 Pigmentum vero quod & ipsi nomine dicunt:*

Frangi-

Frangitur attritus specularis more lapilli,
 In summa ostentans auri tellure colorem.
 Hunc tu purgatum doctè prius excoque multo
 Igne per anfractus longos qui ducitur usque
 Quo redeat flammis in se voluentibus idem.
 Igne olim hoc Caij solertia principis aurum
 Fecerat, obryzon sapiens cui Gracia nomen
 Prebuit è rerum inserta virtute receptum:
 Seu multo quoniam purgatum redditur igni:
 Seu nulla quoniam maculatum sordere nitet:
 Nec pigmentum auri fuit amplius ipse, sed aurum
 Qui lapis ante auri tantum simulauerat auram.
 At ne fortè nimis videamur prisca referre,
 Carmine perpetuo nobis propiora canamus.
 Increscunt haerentq; cadis simul undique crassa,
 Alba quibus longo senuerunt tempore vina:
 Has meus Euganea gentis schola tum decus imo
 Accipit erasas fundo costisque vetustis
 Vasis, et includit purgato fictilis olla
 In medio, atque luto testam circumliniit omnem,
 Obturatq; illi rimas, atque obstruit ora:
 Hanc deinde ardenti iubet in fornace diurno
 Nocturnoq; calore coqui, qua vitrea fernet
 Massa datura olim varias liquefacta figuras.
 Verùm ubi iam satis est ea visa caloribus usta
 Perpetuis, illam demit frangitq; repente,
 Moris ut est, spectatq; simul num protinus albet:
 Et teritur veteris iam fex decocta Lyai.
 Interea sed enim, cunctis mirabilo visu,

Scintilla conſperſa polo velut aurea ſigna,
 Innumera argenti miro in candore videntur.
 Sed quid in alterius viſis moror, inque relatis:
 Atque aliena premens nunc per veſtigia tendo?
 Vidi ego qui tennes argenti rite tabellas
 Spargeret, & lateris contriti puluerem, & vna
 Huic virides aris ſquamas, niueasque peruſti
 Contundi micæ ſalis iniungique iuberet,
 Pulueri oſque alijs grumos crebris aceruans
 Quas vetat & ratio nec non ars ipſa referri,
 Hac ne ſordentis vulgi vileſcat in uſus,
 Illa ut non ulli quæ ſunt calanda reuelat:
 Mox ita compoſitis anguſta in pyxide lamnis
 Subicere incluſas arcto ſub fornic. flammæ,
 Quales crediderim horrere ad Tartara fontes,
 Aut ubi ſulphureis diros premit Æthna ſub antris.
 At poſtquam ardenti fuerant hæc cuncta camino
 Toſta dies noctesq; non em, tum demere maſſam
 Feruentem, deq; ignis adhuc feruore rubentem
 Abluere a' genis roranti aſperginè lymphæ:
 Quam ſimul in partes lima diduxerat acri
 Exiguæ phialæ ſecreta in parte locabat
 Artiſicis mirè ingenium: nam de ſuper undam
 Fundebat, quæ mox argento excerneret aurum.
 Tum virid. m. ſenſim in laticem liquere videri
 Argenti viſ illa prius compacta, ſed imum
 Vas auri ſeiuncta grauiſ ramenta petebant:
 Tantiſ aqua vigor eſt, tanta illo in puluere virtus.
 Nec fortè appareat alibi concordia rerum

Clarius,

Clarius, ut nectat qua vix iungenda videntur
Siquis particulas commixti pulueris omnes
Computet, & varios illarum existimet usus,
Que tamen hoc unum concordie ex arte tulerunt.
Nec minus ut rebus proprias discordia vires
Auferat, ut molli tenuari dura liquore
Viderit, atque brevis consumi protinus hora
Momento, & tennes effundi prorsus in undas.
Lympharum verò species haud traditur una;
Namque alia quaecunque hominum tellure metalla
Erutæque & durata manus si tangere crebris
Contingat guttis eadem, mirabile visu,
Aut minuant in frusta, aut in tenuem ocyus undam
Dispergunt, liquidoque docent assuescere fluctu.
Sed tamen unum edeo vis hac non inficit aurum:
Nam perstat simul incolume, & simul omnibus illinc
Sordibus ablutum confestim purius exit.
Est etiam lymphæ illius, si credere dignum est,
Mira quidem, & nobis non immemoranda potestas.
Qua quodcumq; semel purum & sine labe metallum
Contigit argenti tremula sub imagine viui
Cogit in alterius speciem formamq; resolui.
Quid qua de veteri guttatim stillat Iaccho,
Deinde simo incoquitur putri lentoque calore,
Donec in atherei splendoris versa colorem
Accipit è summo caelestem corpore nomen?
Hac quoque dura ferunt certo mollescere ductu
Corpora qua Phœbi vel qua dignata Diana
Nomine mortales rebus præponere cunctis

Instituere, quibus pretij mensura pateret.

Nec tamen hac quamvis ita sint immune putabis

Esse aurum certo quin ex humore fatiscat:

Acrius aqua hoc etiam dira violentia rodit,

Et terit, & liquidas tenuatum vertit in undas.

*Verum hac exigua lucem tibi recta sequenti
Pratulerint, veri qua cernere culmina possis.*

Quo te discutiens tenebras industria ducit.

Sunt alia ex aliis querenda fontibus unda,

Iam quibus ex sese nulla vi leniter aurum

Humescat, nullo alterius veniente liquoris

Auxilio exterius, propria solvatur in unda.

Hoc agite, hinc vobis summam perquirite laudem

Diuini artifices: hac namque potentia celo

Celestis descendit aqua, qua cuncta tuentur

Robore se proprio, nec non producere fetus

Ipsa sibi similes, & in auum extendere possunt

Progeniem multos fragilem durare per annos.

Nonne vides quanto secum natura tenore

Consonet? utq; modum generandi comprobet unum

Semper, & unius vitans seminis, uni

Seruiat una operi, quod & unum nata quiescat?

Nec Bacchi si tentet opus Cerealia miscet

Semina, nec Cereris si frumentaria querat

Pingua Cecropia tractat plantaria diua.

Hordea cui cordi, demum serit hordea, ne tu

Nunc aliunde pares auri primordia: in auro

Semina sunt auri, quamvis abstrusa recedant

Longius, & multo nobis querenda labore.

Nec

Nec maris immensi reputes, aut nubis aquosa,
Vel liquidi fontis similem quam quarere lympham
Instituis: neque enim, quod in observare memento,
Insicit illa, liquatve aliquid cum spargitur, aut id
Humectat propius cui venerit: arida namque
Pulveris hac extra in speciem se prodit, at imis
Vuida confusi liquet in penetralibus auri.
His olim veteres intenti gnaviter undis
In portum rexere ratem feticibus auris.
Ignarosq; viae medys in fluctibus inter
Obstantes scopulos frustra liquere natantes.
Hinc multa expertum, necnon & multa docentem,
Insula diuino Balearis munere misit
Alma virum, cuius miro velamine tectus
Ipse liquor quo cuncta madent iam credere multos
Impulit ut Bacchi candens & limpidus humor
Principia ablueret secreta protinus artis,
At non ille quidem sentit qua dicere prima
Est facie visus: neque tunc stillantia vina
Miscebat, cum iam praestanti lentus in urbe
Insubrum ternos residens feliciter annos
Fecit inexhaustum pondus praediutis auri:
Ac socijs, quos ipse sibi coniunxerat, aequos
Diuisit tenuem diuini pulveris offam,
Cuius en immensum quota pars traduceret aurum
Iam pridem quacunque forent infecta metalla.
Hinc quoque cultus Arabs vitreo de fonte liquorem
Desertas inter valles praeruptaq; purum
Saxa super ducit, nemorumq; occultat in umbra

Altorum, densis passim qua vepribus horrent:

At alias tamen hic venas ostentat aperte,

Vber ubi emanat semper nec inutilis humor:

Et te dum varijs immensa per auita rebus

Detinet intentam, felices praterit undas

Quas manibus quondam puris haurire solebat

Ipsæ: nec admiscens aliud longumque diuque

Compositas parua leuiter fornace coquebat:

Vnde opera arcana naturæ occulta reclusit

Sapius, & grates dijs immortalibus egit.

Sic alij quos experiendo maxima rerum

Viscere iam decuit summo quesita labore;

Angustum per iter recto de tramite nunquam

Qua prius ingressi declinauere: nec antè

Desinere optarunt licuit quàm tangere latis

Tandem exoptatum longo post tempore finem.

Hoc opus, hanc primum tantam mortalibus artem

Interpres rerum ostendit sanctissimus Hermes:

Nec latuit tanto duxit quos munere dignos,

Edoctos sed iam docuit, penitusq; remotos

Rebus ab his tanquam non dignos terruit omnes,

Ne peterent quæ non unquam contingere possent:

Iamq; probos tandem accendens ut quærere vellent

Quæ sciret, veròque ipsius deprehenderat usu,

Admonuit paucis contentum pergere doctum

Artificem, tanquam natura ritè sequentem

Certa solo pressis stabili vestigia signis.

Quinetiam humano docuit de corpore pelli

Hæc omnes valida morbos faciliq; medela,

Serua-

*Seruariq; diu nitido cum flore iuuentam,
 Et senium placidè produci grande per annos.
 Nec sanctam violare fidem, nec fallere quenquam
 Ille potens sacri patitur medicaminis usus.
 Hoc sed qui poterit dys aspirantibus uti,
 Et prestare etiam quoties defecerit, ille
 Plurima contemnens, & seruantissimus aequi
 Hinc erit, & frugi, curasque eludet inanes:
 Et dites supra gradiens ditissimus omnes,
 Pauperiem simulabit ouans, ac sæpe benignus
 Proderit, & miseris latitans succurret egenis:
 Innocuusque alijs sibi met gaudet adesse:
 Et facilem ducet momenta per omnia vitam.*

LIBER SECVNDVS.

H Actenus auriferam secreta Palladis artem
 Inuentam humana quondam virtute coëgit
 Credere nunc ratio, nunc experientia suasit.
 Iamq; ea quid possit, quò prudens tendere pergat
 Hinc canere incipiam: dextro modo numine Phœbi
 Difficiles adeò factu dictuque per artes
 Ingrediar, verbis addens & rebus honorem.
 Tūque ades ô cultum Musis & Apolline pectus
 Ante alios olim cunctos diuine poëta:
 Quo duce secretum per iter procedere tantum
 Ipse queam, ut propius Pimplai culmina cernens
 Alta ingi ne quò interea per denia ducar.

*Nullus namque animus certa spe ductus anhelat,
Et fidit gradibus crescentis scandere fama,
Nulla cui quam longa queat delere vetustas.*

*In primis niueo sparsus candore lapillus
Quaritur, aut longo contritus tempore pulvis
E niueo in liquidum versus candore ruborem.
Illius infecto requis pars mixta metallo
Inserit argenti subito, mirabile, pondus
Et speciem, vel si argento sit proxima viuo
Dedocet hoc fungi liquenti immobile vita:
At ruber ipso etiam pulvis pretiosior auro
Quodcumque ex illis primum calefeceris igni,
Vertet in immensum pondus tibi protinus auri.
Atque ideo artificii maius nihil esse putato
Quam quibus e primis opus id componere possit
Noscere, quæve prius capiat, circumq₃ laboret:
Mox ut natura se tum prabere ministrum
Sentiat, exemptum latebris cum nobile semen
Proferet in lucem solers, iterumq₃ tenebris
Reddet, & occulta servatum pyxide claudet:
Cumq₃ alimenta putri sensim dabit humida masse,
Agricola vi quondam telluri semine iacto
Spargit rore leui tantum sitientia culta:
Nec minus interea tepidum cum suggeret ignem,
Et genitalem intus vim vi subeunte fouebit:
Ut calor interius solet exteriore iunari,
Ac stomacho pratenta manus prestare vigorem
Vi valet, viq₃ agri vires releuare caducas
Apposita exterius possunt fomenta medentum.*

Nec

Nec varias species res admiscebit, & uni.
Quodcumq; obstitit iunctum procul inde mouebit.

O tardas adeo mentes, assuetaq; falli
Artificum vario rerum per inania ductu
Pectora! cum duris quid mollia vina metallis?
Apta epulis, atq; apta bibi suauissima vina?
Quid leuis humano missus de corpore sanguis?
Quid lapsi è roscæ flauæ cervice capilli?
Oua quid? & lecta summis in montibus herba
Conueniunt imis fosso sub montibus auro?
Hic tamen expressam prælistorquentibus uenam
Accipit, & phiaæ postrema in parte reponit,
Cuius in extremo rostrum connectitur cre.
Hanc super ignitos cineres candente camino,
Aut super undosum laticem feruentis æni
Collocat: at tenuis fertur vapor intus, & harena
Alta petit, leuiusque liquens it fusus in undas,
Ardentemq; vocant lympham, vitæq; liquorem
Vitrea quem raris effundit fistula guttis.
Hic ergo ut multis vicibus stillauerit, una
Collectus varios tandem seruetur in usus:
Præcipue verò modico lentescat ut igne,
Sive fimo incoctus nulla non arte tapenti.
Fingitur oblongo vitreum vas ductile collo,
Bina unde, exiles velut anse, brachia pendent
Concaua, quæ ventrem vasis fl. Et tunc ad imum.
Hic igitur liquor inclusus cum summa per cra,
Fertur, continuo binas enclinat in aures:
Ingreditur, repetitq; iterum quas liquerat imo

*Fundo feruentes lymphas, iterumq; refertur
 Ad suprema, atque lenis nusquamve quiescit eandem
 Itq; reditq; viam toties, & mobilis idem.
 Ipse in se sua per vestigia confluit humor:
 Donec paulatim nuceam densetur in offam.
 Tenuibus hac tandem lammis componitur auri,
 Et coquitur lento forsán longóq; calore.
 Verum hoc ne an ne alio quouis ea denique pacto
 Commiscent (namq; hoc haud est exquirere nostrum)
 Incassum cuncta exercent, frustra q; laborant:
 Nam specie diuersa simul dum iungere curant,
 Altera ut impediant primo mox altera motu,
 Efficiunt villo ne possint tempore quicquam
 Edere quod per se naturâ constet & unum.
 Namque ita principio statuas cuncta esse sub vna
 Re, quibus hic opus est, nihil ut quasiueris extra:
 Precipue humorem, qui sese iugis abundè
 Sufficit atque intus seruat, dum prodeat illud
 Quod cupis, & gigni tanto conamine certas.
 Quinetiam duplicem scito vim intrinsecus esse,
 Et quæ semper agat, & quæ patiat, ut vna
 Fœmina nãque agitent: veluti cum pullas in ovo
 Crescit agente quidem hoc atq; hoc patiente vicissim,
 Exterius tantum miti atque fouente calore
 Adiutus: neque tu quid convenientius ullum
 Exemplo hoc credas, neque quod me iudice semper
 Acris inspectes, atque ad quod cuncta reducas.
 Ast alius puro varias de sanguine partes
 Elicit, atque adductas elementa vocare*

Insti

Instituit, tanquam possint ea forte videri
 Simplicia aut tangi manibus, secreta vel usquam
 Esse, vel includi quoquam quin protinus omne
 Vas penetrant duro quamvis adamante peractum
 Id fuerit: simplex neque enim consistere corpus
 Parte potest orbis vasti violenter in vlla,
 Sed propria tantum gaudens in sede quiescit.
 Sic saepe ex alijs rebus, sic saepe scorsum
 Quatuor è consis ponunt elementa capillis.
 Et non sic natura potens hæc segregat unquam:
 Sed miscet potius simul, & confunat eodem,
 Frigida commutans calidis, humentia siccis:
 Atque ita corrumpit solidum, nec diuidit vllas
 In partes, seruans genitalem seminis illi
 Vim quæ corruptio corpus de corpora gignat:
 Namque ex quo quicquam genitū est, id putruit ante.
 Quid, qui conatur quesitæ longius herbe
 Inualido aufugiens argentum sistere succo,
 Idq; gelat duratq; simul, sed figere nulla
 Arse potest ictu quo molli ducere possit?
 At non quod solidum faciat vel ductile tantum
 Querendum est, sed quod videatur posse priorem
 Auferre, atque illi defecto inducere formam
 Mox aliam, & puri speciem donare metalli.
 Sulphura quid memorem longo deterfa Tabore?
 Nitræque, purgatio, que saies, costa, que Lyæi
 Longam feces, vel qua acramenta calent
 Accensa effundunt guttas è vase rubentes?
 Hinc solvunt, iterantq; vices, ac saepe resolvunt:

Deinde lauant, iterumq³ serunt, mox figere tentant,
 Incalcem vertunt etiam, mis³q³ vapore
 In sublime ferunt tenuati corporis auram.
 Compositos varia videas hinc lege caminos
 Innumeros, totidemq³ luto lita vitrea vasa.
 Quaq³ sibi vertit faber argentarius usu,
 Sordidiū, que alia quicquid fabrilibus artes
 Exercent curis nostri arripuere, suisque
 Infanti asciuerē laboribus: atque ita semper
 Sulphur olent, semper faciem fuligine tincti
 Horrendas atra simulant ab imagine larvas.
 Nec miseram magis affirmes veraciter ullam
 Artem aliam quam qua externis Alchimia verbis
 Dicitur, obscurisq³ te gens ambagibus errat
 Ania per, miserisq³ trahit per iniqua sequentes,
 Ac tandem eiectos in ceca barathra relinquit.
 Ut videas quandoque bonum sua pradia cinem
 Vendentem, patriasq³ domos, mercēsque repostas,
 Fornaces inter versari, ac foliis auram
 Captare, intenuemq³ nefas, conuètere fumum
 Rem, dubias dum quarit opes insanus, aut am.
 Difficilem interea coniux mœstissima vitam
 Protrahit, illachrymans natus, fit sordidus ipse
 Et lauto, ludisq³ patens & fabula vulgi.

Quare agite, exempti in tenebris hanc cernite lucē
 Mortales, caciisque vijs auertite gressum,
 Ac prohibete nefas tantum, & æpellite virus
 Infectum, quo vulgus iners se posse per artem
 Divinam miscere manus putat, abdita rerum

Qua

Qua valet & causâs adeò spectare latentes.
 Hanc non impuris manibus fraudator auarus
 Attingat, decoctor item, quisquisve fabrilis
 Arte valet, mollisve etiam cui perditâ cordi
 Otia, mercatorve vagus, vel deditus urbi
 Cuius, & incumbens telluri aruisque colendis,
 Et qui multa animo præsertim & magna minetur:
 Vel si qui similes hac vulgò querere sueti
 Fraude mala tantum, vel habendi prorsus amore.
 At sapiens, superos in primis qui colat, & qui
 Noscendis penitus causis modò gaudeat, huc se
 Conferat, hanc totis sectetur viribus artem.
 Huic comes hærebit grauis exploratio rerum
 Intima natura passim vestigia seruans:
 Tum mora sollicitos cursus remorata sequetur,
 Et visura olim stabilis patientia finem:
 Mox labor, ingeniosque mouens industria gressus
 Haud aberit: vitreumq; feret vas scilicet unum,
 Vnum opus, atque unam secum rem denique ducet.
 Ille igitur tanto comitatu septus inibit
 Longum iter: & lento peruadens omnia passus
 Continuè miris oculos mentemq; repertis
 Pascet, & assiduum fallent spectata laborem,
 Donec in arcana reclusos tellure recludet
 Thesauros, ignotum argenti pondus & auri.

Eloquar? an vulgo prorsus non credita versis
 Expediam primus? nec erat cum talia cœpi
 Iam fari mens ista mihi, sed compulit ordo
 Integer ut dictis etiam maiora reuellem.

C

Ille ergo ulterius procedens ultima rerum
 Secreta inueniet, quæ se natura peractis
 Oblectat: gemmæque pari confinget ab arte.
 Ac nisi dicendis superessent multa metallis,
 Gemmarum forsitan causas, sedesque referrem
 Sepositas, quibus in specubus natura beatiss
 Ludit, & in nulla magis hac mirabilis usquam
 Parte valet, summas variando promere vires.
 Perspicua ut tellus lymphæ commixta minutiss
 Pura ferat gemmas, ut calî motus, & ardor,
 Siderisque situs certam præscripserit illis
 Sedem gignendis canerem: nec gemmeus unde
 Irradiet fulgor, variet color unde tacerem:
 Durities etiam unde illis inuisita, nec igni
 Cedens, nec ferro: unde nitens distinctaq; miris
 Interdum maculis facies, iam qualis æchate
 Æacida ornarat Musis & Apolline felix.
 Vos natura parens, nulla cui motus ab arte
 Prouenit, ô Diuæ, parua concludere gemma
 Sponte nouem voluit proprijs insignibus omnes
 Ornatas, mediûmque simul considerare Phœbum
 Deposito mitem cornu citharæq; canentem:
 His ut testatum signis mortalibus esset
 Quo numero, & quali semper præstatis honore.
 Felicem tanto dignatum munere Pyrrhum!
 Et fortunatos licuit quibus ista videre!
 Indomiti hinc virtus adamantis multa referrî
 Debuerat: solis ut quondam Regibus esset
 Cognitus: utq; uno tantum quesitus in auro:

Viget aëthrus ferro durisque incudibus ictum
 Respuat, atque etiam ferrum dissultet utrimque,
 Dissiliantq; ipsis incudes ictibus acta:
 Ut pradura adeo vis hac corrupta recenti
 Sanguine calfaculoque hirci rumpatur, & ictus
 Crebro librantis graviter per inania ferri:
 Ut lapis accessu magnes adamantis oberrans
 Ferrum declinet, vel inharens abdicet idem:
 Irritaq; ut tandem faciat concepta venena,
 Et pellat de mente metus adamantina virtus.
 Omnia qua quondam fassa est vidisse vetustas
 Credula: namque horum forte experientia priscæ
 Certior arrisit, qua non ostendere sese
 Quivuit adhuc nobis: seu non genus illud in auro
 Congenitum pateat: seu sic, ut pleraque falso
 Nunc alia, hoc etiam non vero nomine dicant
 Artifices, ideoq; ipsa re prorsus aberrent:
 Quo neque qua veteres super his scripsere fatentur
 Esse, sed in dubium revocari tradita posse
 Ipsa hac contendunt manifestis omnia signis.
 Nec virides etiam fas hic transire smaragdos
 Indictos: neque enim color est iucundior ullus
 Quàm quo se tellus horis genitalibus anni
 Vestit, & ostendat vultu meliore virentem.
 At mage nil virescit hic: nihil est quod compleat aquæ
 Contuitu his oculos, satiet minus: ipsaque multo
 Obscurata acies intentu protinus ipso
 Aspectu viridis claret recreata smaragdi.
 Fulgurat ut picto viola carbunculus igne

*Mox etiam canerem: variisq; ut fulget iaspis:
 Concolor & fuluo radiat topatius auro:
 Innumerâsque alias specie vel nomine tantum
 Diversas cuncto memorarem carmine gemmas.
 Verum hac iam satis est leuiter tetigisse vagantem,
 Atque alijs monstrasse viam qua tendere pergant:
 Si quos fortè iuuat natura occulta subisse,
 Hac eadêque palam dulci fecisse Camæna.*

*Nunc age materiam tanta quam præstitit arti
 Natura expediam: ne quis perferre labores
 Incassum studeat tantos, sed grandia vitet
 Detrimenta quibus vesani sæpe tenentur
 Artifices, longè primis dum rebus aberrant
 Quas capere, ac solas illos seruare decebat.
 Est lucus summo secreti in vertice montis,
 Fons ubi decurrit nitidis argenteis undis,
 Et specus exesum tendens aperitur in antrum:
 Intus habet præstans diuino numine virgo,
 Ruricola Glauram prisco quam nomine dicunt.
 Huc densos inter uepres angustus, & asper,
 Acclinisq; agrè perducit callis euntem.
 Vestibulum ante ipsum spelunca leuis & aqua
 Planicies, non ampla tamen, horrentibus umbris
 Cingitur, ac flumini riptæ, & margine topi
 Obducta viridi musco, spissisq; corymbis.
 Ingreditur vero siquis feliciter, omnem
 Continuo labem humanam, mirabile dictu,
 Exiit, ac pondus subito mortale relinquit,
 Et purus penitusq; leuis fit spiritus illi:*

Quique

Quique aditus lustret cunctos, agilisque feratur
 Per cuneos, quibus in medijs sedet aurica Nympha;
 Aureus & circum thalamus, supraq; tenidet:
 Quin auri tabula pedibus calcantur euntum,
 Atque ipsa ex auro splendet conflata supellex.
 Taruisiis ne qua titubes in montibus antrum
 Hoc pete, qui rebus tantis primordia quaris:
 Quodque illis visum fuerit pretiosius inde
 Erue, nec sumptu nimio, nec parce labori.
 Non tamen aut vitium sulphur, tremulumve repones
 Argentum, vel qua undanti delata vapore
 Exit ab his primum putrisq; infectaq; venas
 Sed purum atque omni purgatum sorde metallum
 Accipies, cuius secreta in parte recepit
 Spiritus, & crassa pressus sub mole latenter
 Victitat, ac solui vinculis, & carcere ceco
 Emitteri expectat tennes effusus in auras:
 Quaq; erat innato subsidens pondere moles,
 Iam levis ascensu superas contendat in oras:
 Duraq; mollescat, naturam imitata per artem
 Eximiam, retro que per consuetam reuerti
 Imperat, ut longo sese torpore recludat
 Inclusum semen, vegetantis more, nec intus
 Ardua constantis metuat iam vincula massa.
 Quod tibi ne mirum valeat quandoque videri,
 Pullulat interdum proprii virtute vigoris
 Auri perpetuum germen, ferturque sub auras,
 Non secus ac summa fructibus tellure cacumen
 Exit, & inde sua vi sese extollit: vo Istri

Edocuit. Neque enim quam debes sumere magnum
Invenisse adeo est, habilem sed reddere massam
Hoc opus, hic labor est, hic exercentur inanes.

Artificum cura: varijs hic denique nugis
Sese ipsas, alió, que simul frustrantur inertes.
Et nunc vrentes latices, Bacchive liquorem,
Nunc olidas miscent lymphas, qua menstrua & ipsi
Appellant, veluti sint ut qua dulcia complent
Pignora perfectis materna mensibus ateo:
Deinde coquant lento spatiosi temporis igne
Assidue instantes frustra, longiq, laboris
Premia decepti tarde ventura morantur.
Nam varias rebus formas adhibere ferendis
Non puduit, qua sic natura monstra repugnant,
Hoc opere in toto presertim, quod nihil aequè
Postulat ac quod sit simplex, farragine nulla
Rerum alia expletum quam qua tellure sub alen
Continuo puri sufficit sulphuris atque
Comparis attacta vicui constantur in auram.

Preparat ast aliter alius: forsasse nec omnes
Est modus, una modo res ipsa & pura reduci
Iam liquido videatur, & in se sola relinqui.
Ars hic sed propius naturam imitata laborat:
Illic ipsa suum constans natura tenorem,
Artificis sed mota manu directaq, servet.
Namq, ubi compactum valida solvetur ab arte,
Expositumq, extra venienti vi dabit ultro
Sese opus, & circa ferendum prole patebit:
Quod superest ipsum sacra in sede locabit,

Perpe-

Perpetuòque calore, & longo tempore fotum
 Exercetis, & huic sensim sua pabula reddes.
 Nec grane decreti spatium tibi temporis esto,
 Quicquid id est: certo nam prædit tempore quicquid
 Exoritur, donec perfectum circæat orbem,
 Quo se vitalis profert in luminis auras.
 Ac veluti informis paulatim matris in aluo
 Fœtus inaugeſcit, parvus dum fingitur infans:
 Sic lacus exceptus dextræ, cui semina mandes
 Aurea, continuè producens illa fouebit,
 Donec in optatos adolescent edita fructus.
 Tûmque ministrabis paruum crescentibus ignem
 Principio, humentemque, & corrumpentibus aptum,
 Tempericmque illis, Aëria quæ balnea dictant,
 Inter & humorem statues intèrque calorem.
 Quodq; finum falso appellant, & balnea, tantum
 Tu mitem ac proprium gignendis vsque teporem
 Sufficies æquis: neque enim qui deficit, aut qui
 Excedit calor, & medium seruare nequit: sed
 Alternat variatq; vices hic profuit unquam
 Natis, aut certo nascendis tempore rebus.
 Materiam quoque nec multam concludere parua
 Pyxide curandum est: modico namque ipsa calore
 Haud poteris resolutâ suas exprimere vires.
 Id quoque non opus est: nam cùm semel ipse beati
 Pulueris extiteris compos, non amplius optes
 Aut multum, aut ipsum rursus componere: namque
 Angebis quoties ulli tibi venerit usu.
 Illud nec parni facies quod clara beatus

*Fundo ferventes lymphas, iterumq₃ refertur
 Ad supera, atque lenis nusquamve quietus eandem
 Itq₃ reditq₃ viam toties, & mobilis idem.
 Ipse in se sua per vestigia confluit humor:
 Donec paulatim niveam densetur in offam.
 Tenuibus hac tandem laminis componitur auri,
 Et coquitur lento forsan longôq₃ calore.
 Verùm hoc ne an ne alio quovis ea denique pacto
 Commisceri (namq₃ hoc haud est exquirere nostrum)
 Incassum cuncta exercent frustra q₃ laborant:
 Nam specie diversa simul dum iungere curant,
 Altera ut impediant primo mox altera motu,
 Efficiunt ullo ne possint tempore quicquam
 Edere quod per se naturâ constet & unum.
 Namque ita principio statuas cuncta esse sub una
 Re, quibus hic opus est, nihil ut quasiueris extra:
 Precipue humorem, qui sese iugis abundè
 Sufficit atque intus servat, dum prodeat illud
 Quod cupis, & gigni tanto conamine certas.
 Quinetiam duplicem scito vim intrinsecus esse,
 Et quæ semper agat, & quæ patiatur, ut una
 Foemina mâsque agent: veluti cum pullus in ovo
 Crescit agens quidem hoc atq₃ hoc patiente vicissim,
 Exterius tantum miti atque fouente calore
 Adiutus: neque tu quid convenientius vllum
 Exemplo hoc credas, neque quod me iudice semper
 Acris inspettes, atque ad quod cuncta reducas.
 Ast alius puro varias de sanguine partes
 Elicit, atque adeo ductas elementa vocare*

Insti

Instituit, tanquam possint ea forte videri
 Simplicia aut tangi manibus, secreta vel usquam
 Esse vel includi quoquam quin protinus omne
 Vas peneirent duro quamvis adamante peractum
 Id fuerit: simplex neque enim consistere corpus
 Parte potest orbis vasti violenter in vlla,
 Sed propria tantum gaudens in sede quiescit.
 Sic saepe ex alijs rebus, sic saepe seorsum
 Quatuor è consis ponunt elementa capillis.
 At non sic natura potens hac segregat unquam:
 Sed miscet potius simul, & confunat eodem,
 Frigida commutans calidis, humentia siccis:
 Atque ita corrumpit solidum, nec diuidit vllas
 In partes, seruans genitalem seminis illi
 Vim quâ corruptio corpus de corpora gignat:
 Namque ex quo quicquam genuit est, id putruit ante.
 Quid, qui conatur quæsitæ longius herba
 Inualido aufugiens argentum sistere succo,
 Idq; gelat duratq; simul, sed figere nulla
 Arce potest ictu quo molli ducere possit?
 At non quod solidum faciat vel ductile tantum
 Querendum est, sed quod videatur posse priorem
 Auferre, atque illi defecto inducere formam
 Mox aliam, & puri speciem donare metalli.
 Suphura quid memor em longo deterisa Tabore?
 Nitræque, purgatio, que sales, costæque Lyei
 Longam feces, vel qua acramenta calente
 Accensa effundunt guttas è vase rubentes?
 Hinc solunt, iterantq; vices, ac saepe resolvunt:

Deinde lauant, iterumq³ serunt, mox figere tentant,
 Incalcem vertunt etiam, misq³q³ vapore
 In sublime ferunt tenuati corporis auram.
 Compositos varia videas hinc lege caminos
 Innumeros, totidemq³ luto lita vitrea vasa.
 Quaq³ sibi vertit faber argentarius usu,
 Sordidiū, que alia quicquid fabrilibus artes
 Exercent curis nostri arripuere, suisque
 Insani ascivere laboribus: atque ita semper
 Sulphur olent, semper faciem fuligine tincti
 Horrendas atra simulant ab imagine larvas.
 Nec miseram magis affirmes veraciter vllam
 Artem aliam quam quæ externis Alchimia verbis
 Dicitur, obscurisq³ te gens ambagibus errat
 Ania per, miserōsque trahit per iniqua sequentes,
 Ac tandem eiectos in caua barathra relinquit.
 Ut videas quandoque bonum sua prædia ciuem
 Vendentem, patriasque domos, mercēsque repostas,
 Fornaces inter versari, ac follibus auram
 Captare, in tenuemque, nefas, conuètere fumum
 Rem, dubias dum quærit opes insanus, auitam.
 Difficilem interea coniux inœstissima vitam
 Protrahit, illachrymant natū, fit sordidus ipse
 E lauto, ludūque patens & fabula vulgi.

Quare agite, exempti in tenebris hæc cernite lucē
 Mortales, cecisq³ vis auertite gressum,
 Ac prohibete nefas tantum, & depellite virus
 Infectum, quo vulgus iners se posse, per artem
 Diuinam miscere manus putat, abdita rerum

Qua

*Qua valet & causâs adeo spectare latentes.
 Hanc non impuris manibus fraudator avarus
 Attingat, decoctor item, quisquisve fabrilis
 Arte valet, mollisve etiam cui perditâ cordi
 Otia, mercatorve vagus, vel deditus urbi
 Cuius, & incumbens telluri aruisque colendis,
 Et qui multa animo præsertim & magna minetur
 Vel si qui similes hac vulgò querere suesi
 Fraude mala tantum, vel habendi prorsus amore.
 At sapiens, superos in primis qui colat, & qui
 Noscendis penitus causis modò gaudeat, huc se
 Conferat, hanc totis sectetur viribus artem.
 Huic comes hærebit grauis exploratio rerum
 Intima natura passim vestigia seruans:
 Tum mora sollicitos cursus remorata sequetur,
 Et visura olim stabilis patientia finem:
 Mox labor, ingenuosque mouens industria gressus
 Haud aberit: vitreumq; feret vas scilicet unum,
 Vnum opus, atque vnâ secum rem denique ducet.
 Ille igitur tanto comitatu septus inibit
 Longum iter: & lento peruadens omnia passa
 Continuè miris oculos mentemq; repertis
 Pascet, & assiduum fallent spectata laborem,
 Donec in arcana tectos tellure recludet
 Thesauros, ignotum argenti pondus & auri.*

*Eloquar? an vulgo prorsus non credita versis
 Expediam primis? nec erat cum talia cœpi
 Iam fari mens ista mihi, sed compulsi ordo
 Integer ut dictis etiam maiora reuellem.*

C

Ille ergo ulterius procedens ultima rerum
 Secreta inueniet, quæ se natura peractis
 Oblectat: gemmasque pari confinget ab arte.
 At nisi dicendis superessent multa metallis,
 Gemmarum forsân causas, sedesque referrem
 Sepositas, quibus in specubus natura beatiss
 Ladis, & in nulla magis hac mirabilis usquam
 Parte valet, summas variando promere vires.
 Perspicua ut tellus lympha commixta minutiss
 Pura ferat gemmas, ut calî motus, & ardor,
 Sideris,que situs certam præscripserit illis
 Sedem gignendis canerem: nec gemmeus unde
 Irradiet fulgor, variet color unde tacerem:
 Durities etiam unde illis inuicta, nec igni
 Cedens, nec ferro: unde nitens distinctaq, miris
 Interdum maculis facies, iam qualis achæsen
 Eacida ornarat Musis & Apolline felix.
 Vos natura parens, nulla cui motus ab arte
 Prouenit, ô Diua, parua concludere gemma
 Sponte nouem voluit proprijs insignibus omnes
 Ornatas, mediûmque simul considerare Phœbum
 Deposito mitem cornu citharaq, canentem:
 His ut testatum signis mortalibus esset
 Quo numero, & quali semper præstatis honore.
 Felicem tanto dignatum munere Pyrrhum!
 Et fortunatos licuit quibus ista videre!
 Indomiti hinc virtus adamantis multa referrî
 Debuerat: solis ut quondam Regibus esset
 Cognitus: utq, vno tantum quesitus in auro:

Viq; ætus ferro durisque incudibus ictum
 Respuat, atque etiam ferrum dissultet utrimque,
 Dissiliantq; ipsis incudes ictibus actæ:
 Ut pradura adeo vis hac corrupta recenti
 Sanguine calfactoque hirci rumpatur, & ictu
 Crebro librantis grauitè per inania ferri:
 Ut lapis accessu magnes adamantis oberrans
 Ferrum declinet, vel inharens abdicet idem:
 Irritaq; ut tandem faciat concepta venena,
 Et pellat de mente metus adamantina virtus.
 Omnia quæ quondam fassa est vidisse vetustas
 Credula: namque horum fortè experientia priscis
 Certior arrisit, quæ non ostendere sese
 Quinuit adhuc nobis: seu non genus illud in auro
 Congenitum pateat: seu sic, ut pleraque falso
 Nunc alia, hoc etiam non vero nomine dicant
 Artifices, ideoq; ipsa re prorsus aberrant:
 Quo neque quæ veteres super his scripsere fatentur
 Esse, sed in dubium reuocari tradita posse
 Ipsa hæc contendunt manifestis omnia signis.
 Nec virides etiam fas hic transire smaragdos
 Indictos: neque enim color est iucundior ullus
 Quàm quo se tellus horis genitalibus anni
 Vestit, & ostendat vultu meliore virentem.
 At mage nil virescit his: nihil est quod compleat aquæ
 Contuitu his oculos, satiet minus: ipsæque multo
 Obscurata acies intentu protinus ipso
 Aspectu viridis claret recreata smaragdi.
 Fulgurat ut picto viola carbunculus igne

*Mox etiam canerem: variisq; ut fulget iaspis:
 Conglor & fuluo radiat topatius auro:
 Innumerâsq; alias specie vel nomine tantum
 Diversas cepto memorarem carmine gemmas.
 Verum hac iam satis est leuiter tetigisse vagantem,
 Atque alijs monstrasse viam qua tendere pergant:
 Si quos forte iuvat natura occulta subisse,
 Hac eadêmque patam dulci fecisse Camœna.*

*Nunc age materiam tanta quam prestitit arti
 Natura expediam: ne quis perferre labores
 Incassum student tantos, sed grandia vitet
 Detrimenta quibus vesani saepe tenentur
 Artifices, longè primis dum rebus aberrant
 Quas capere, ac solas illos seruare decebat.
 Est lucus summo secreti in vertice montis,
 Fons ubi decurrit nitidis argenteus undis,
 Et specus exesum tendens aperitur in antrum:
 Intus habet prestans diuino numine virgo,
 Ruricola Glauram prisco quam nomine dicunt.
 Huc densos inter vepres angustus, & asper,
 Acclinisq; egrè perducit callis euntem.
 Vestibulum ante ipsum spelunca laevis & aqua
 Planicies, non ampla tamen, horrentibus umbris
 Cingitur, ac flumini riptis, & margine topi
 Obnata viridi musco, spissisq; corymbis.
 Ingreditur vero siquis feliciter, omnem
 Continuo labem humanam, mirabile dictu,
 Exiit, ac pendus subito mortale relinquit,
 Et purus penitusq; laevis fit spiritus illi:*

Quique

Quique aditus lustret cunctos, agilisque feratur
 Per cuneos, quibus in medijs sedet aurea Nympha,
 Aureus & circum thalamus, supraq; tenidet:
 Quin auri tabula pedibus calcantur euntum,
 Atque ipsa ex auro splendet conflata supellex.
 Taruisiis ne qua titubet in montibus antrum
 Hoc pete, qui rebus tantis primordia quaris:
 Quódque illis visum fuerit pretiosius inde
 Erue, nec sumptus nimio, nec parce labori.
 Non tamen aut vinum sulphur, tremulumve repones
 Argentum, vel qua undanti delata vapore
 Exit ab his primum putrisq; infectaq; venas
 Sed purum atque omni purgatum sorde metallum
 Accipies, cuius secreta in parte recepit
 Spiritus, & crassa pressus sub mole latenter
 Vicitat, ac solui vinculis, & carcere ceco
 Emitteri expectat tennes effusus in auras:
 Quaq; erat innato subsidens pondere moles,
 Iam levis ascensu superas contendat in oras:
 Duraq; mollescat, naturam imitata per artem
 Eximiam, retro que per consuetam reuertí
 Imperat, et longo sese corpore recludat
 Inclusum semen, vegetantis more, nec intus
 Ardua constantis metuat iam vincula massa.
 Quod tibi ne mirum valeat quandoque videri,
 Pullulat interdum proprii virtute vigoris
 Auri perpetuum germen, ferturque sub auras,
 Non secus ac summa fruticis tellure cacumen
 Exit, & inde sua vi sese extollit: ex Isthri

*Accola felixis saepe illud stirpibus herens
 Capreoli in morem nati circumdare truncos,
 Implicitumque etiam saxis inuenit obesis.
 Utq, agiles serpunt hedera, lateque pererrant
 Amplexa lateres circum, pariesque fatiscit
 Dirutus, ingressis rimas radicibus, atque
 Frondibus, ac pratergressis latera obuia ramis:
 Sic tophe inseritur crescentis viuidus anti
 Surculus, atque intus partes explorat inanes,
 Egrediturq, illinc, & se diffundit in auras,
 Aut varie illius summas complectitur oras,
 Quasque tenet solide conspersas purus inaurat.*

*Hinc duo praecipue qua verset cura probati
 Artificis statuo: quid primum seligat, & quo
 Selectum pacto moderetur, & aptius edat
 Quo possit modico solui lentoque calore.*

*Virumque innumeris prisci inuoluens tenebris:
 Barbaraq, occultis rebus coniungere verba
 Haud duby centum statuerunt nomina, quorum
 Quodcunque incertam signaret remq, modumque,
 Multaque qua lepidi quondam finxere poeta,
 Quaeq, sacrorum olim veri vox nuncia vatum
 Protulis: his etiam vice sunt interpretis vsq,
 Singulaq, exposuere, atque inferuere libellis
 Ipsa suis patefacta, velut calantia pridem
 Artis opus tanta: cum porro vana Poeta
 Figmenta illecebris vacuas captantia mentes
 Commenti, multo fuerint diuersa loquuti.*

Qui vero incomprehensum & enarrabile munus

Divina

Divina humanas aduentu prolis ad oras
 Prefati, haud quaquam parua hac sensere subingens
 Os illud tam magna sonans mysteria vates.
 Hac tamen haud nullis nostri suadentibus usi,
 Vel quod eos ea vana fide tenuisse putandum est,
 Vel sua quod varijs inuit calasse figuris.
 Quin etiam huic uni quo se mollire metalla
 Invenere modo, cunctarum nomina rerum
 Imposuere: quod hac cunctis vis insita rebus
 Hareat, incipiatq; omnes, & compleat una.
 Cuncta adeo cunctis occultaere: neque illi
 Nequiquam interdum seriem abrupte loquendo
 Perpetem, & excursus interposuere vacantes.
 Ergo alie vestigia animis, & rite repertam
 Materiam rebustantis per devia sume.
 Nam non una tibi regio dabit, aut locus unus:
 Montibus at multa spaciantur Oreades alii,
 Antra quibus cura est servare, ingentiâque intus
 Munera: iam quorum venientes saepe remittunt
 Participes, manibus puris & pectore siquis
 Accessere illuc, dices ubi pectine aburno
 Aurea perpetuo depectunt vellera Nympha,
 Quae prima heroum pubes rate sancta petiuit,
 Nec timuit tantos per fluctus querere summis
 Tum ducibus ditem sub Iasone & Hercule Colchom.
 Alter inauratam noto de vertice pellem,
 Principium velut ostendit quod sumere possis:
 Alter onus quantum subeas, quantumque laborem
 Impendas crassam circa molem, & rude pondus

Edocuit. Neque enim quam debes sumere magnum
Inuenisse adeo est, habilem sed reddere massam
Hoc opus, hic labor est, hic exercentur inanes.

Artificum cura: varijs hic denique magis
Sese ipsas, alió, que simul frustrantur inertes.
Et nunc vrentes latices, Baobabive liquorem,
Nunc olidas miscunt lymphas, qua menstrua & ipsi
Appellant, veluti sint. ut qua dulcia complent
Pignora perfectis materna mensibus atquo.
Deinde coquant lento spatiosi temporis igne
Assidue instantes frustra, longiq; laboris
Præmia decepti tardè ventura morantur.
Nam varias rebus formas adhibere ferendis
Non puduit, qua sic natura monstra repugnant,
Hoc opere in toto præsertim, quod nihil æque
Postulat ac quod sit simplex, sarragine nulla
Rerum alia expletum quam qua tellure sub alen
Continuo puri sufficit sulphuris atque
Comparis actacta viui conflantur in aurum.

Præparat ast aliter alius; fortasse nec vni
Est modus, vna modo res ipsa & pura reduci
Iam liquido videatur, & in se sola relinqui.
Ars hic sed propius naturam imitata laborat:
Illic ipsa fixum constant natura tenorem,
Artificis sed mota manu directaq; seruet.
Namq; ubi compactum valida soluetur ab arte,
Expositumq; extra venienti vi dabit vitro
Sese opus, & circa ferendum prole patebit:
Quod superest ipsum secreta in sede locabit,

Perpe-

Perpetuòque calore, & longo tempore fotum
Exercebis, & huic sensim sua pabula reddes.
Nec graue decreti spatium tibi temporis esto,
Quicquid id est: certo nam prædit tempore quicquid
Exoritur, donec perfectum circæat orbem,
Quo se vitalis profert in luminis auras.
Ac veluti informis paulatim matris in aluo
Fœtus inaugeſcit, paruus dum fingitur infans:
Sic lacus exceptus dextræ, cui semina mandes
Aurea, continuè producens illa fouebit,
Donec in optatos adolescent edita fructus.
Tumque ministrabis paruum crescentibus ignem
Principio, humentemque, & corrumpentibus aptum,
Temperiemque illis, Aeris quæ balnea dictant,
Inter & humorem statues interque calorem.
Quodq; simum falso appellant, & balnea, tantum
Tu mitem ac proprium gignendis usque teporem
Sufficies æquis: neque enim qui deficit, aut qui
Excedit calor, & medium seruare nequit: sed
Alternat variatq; vices hic profuit unquam
Natis, aut certo nascendis tempore rebus.
Materia quoque nec multam concludere parua
Pyxide curandum est: modico namque ipsa calore
Haud poteris resoluta suas expromere vires.
Id quoque non opus est: nam cum semel ipse beati
Pulueris extiteris compos, non amplius optes
Aut multum, aut ipsum rursus componere: namque
Augebis quoties vbi tibi venerit usu.
Illud nec parui facies quod clara beatus

Signa dabit pulvis tibi, cū manifestus haberi
 Cœperit, & varios ostendet ritè colores.
 Sed ruber in primis quamvis optabitur, album
 Non tamen excipies, quin & magni quoque pendas
 Atq; atrum: namq; hic operis tibi monstrat apertè
 Principium magni, secretaq; ostia pandit
 Prima via, ignarum frustra qua vulgus anhelat,
 Et vaga multiniq; callis diuertit in ora.
 Ille iter incœptum quondam, propiusque peractum
 Iam medium ostendit, nec iam procul esse ruboris
 Indicium, gaudet cū vis humana propinquum
 Affore opus, quo non maius perfecit ulla
 Ars ullis adiuta opibus: licet ipsa potenti
 Nil non ingenio peragat, qua sidera cali
 Suspicit, atque obitus signorum inspectat & ortus,
 Conscenditq; polum gradibus subnixa superbis,
 Ac maris & terra tractus metitur, & ipsas
 Innumeras prorsus numero comprehendit arenas.
 Ca' estes etiam concentus voce referri
 Edocet hūmana, fidib;que imitata canoris
 Ætherci septem tentat discrimina cantus.
 Arte etiam inuenta leges & ciuica iura:
 Arte urbes constant clara, sanctiq; senatus:
 Arte regunt reges populos: exercitus arte
 Ducitur: atq; etiam praestans dux imperat arte.
 Ars & corporibus fessis diuina ministrat
 Adiumenta quibus reparant languentia vires:
 Fertilis & terra cultus non abnuat artem,
 Cū dura ac sterilis tellus mansuescit arando,

Et secreta prius crescunt vineta sub vimis.
 Hac igitur qua nos inter versantur ubique,
 Tractat, & illa etiam contemplans audeat adire
 Qua procul à nobis tanto sunt edita tractu.
 Quin bene si reputes, arti penè omnia certa
 Attribuit genus humanum: nec dicere quicquam,
 Aut facere illius recta sine lege requirit.
 Salve hominum prasens simul & gratissima cura
 Ars grauium, seu te sancta de Pallade natam,
 Seu famulam potius dicam sub Pallade primam:
 Namque ferunt illam proprium seruasse pudorem
 Semper, eam quamuis adamari Lemnius heros
 Ex quo disiecit patris caput ipse securi,
 Prodiit unde ferox patrio dea praedita sensu.
 Salve magna parens iterum, secunda virorum
 Atque operum: tibi tot sacris è valibus vnus,
 Quos aequo ad tantos gressu procedere rimos
 Par erat, Aonijs ausim conspergere lymphis
 Tantarum causas rerum caligine tetra
 Obductas, aurasque illis detergere sordes,
 Et liquida ablutas aspergine ferre nitentes
 Ante oculos. Ergo cum tu deprehenderis arte
 Eximia seriem tantam & manifesta colorum
 Signa, procul longi speres promissa laboris
 Praemia: namque tibi diuino munere puluis
 Praesto erit auripotens, parua qui quodq; metallum
 Parte sui purum subito conuertet in aurum.
 Ac veluti modicus, si forte coagula desint,
 Cascus ex templo lymphea resolutus & igni

*Adstringit plena liquidi multitraria lactis,
 Cogit & alterius lac in se vertere formam:
 Sic argenta sacra pulvis liquentia sistet,
 Sidereaq; auri specie donabit, ut omni
 Praestent & nullo prorsus superentur ab auro.
 Ipse etiam augetur pulvis, ne forte labores,
 Néve iteres opus expletum semel: addere summam
 Vim licet, ut minimus tum pulvis denique vini
 Immensam argenti valeat convertere molem.
 Seu levis & nulla dum non parte solutus
 Spiritus ingreditur longa in penetralia densi
 Corporis, & toto penitus se viscere miscet:
 Seu potius longo concoctus tempore pulvis,
 Compressusque diu, multumque & saepe reductus
 In sese, proprium cogit densatque vigorem.
 Utq; croci exiguus pura flos sparsus in unda
 Immodicum grato diffundit odore colorem:
 Plurima sic agitando contracto in pulvere virtus
 Obuia percurrit liquidi loca cuncta metalli.
 Seu nulla hic ratio est hominum deprehensa sagaci
 Ingenio, quare vis paruo in semine tanta est.
 Herculei neque enim lapidis si forte requiras
 Inuenies causam, qua ferrea vincula nectat,
 Et trahat abiuncti pondus per inania ferri:
 Nec minus underegat nausas, & vergat ad Arcton
 Spectantes parua clausum sub pyxide fidus.
 Multa tegit sacro involucro natura: neque ullis
 Fas est scire quidem mortalibus omnia: multa
 Admirare modo, nec non venerare: neque illa
 Inquiras*

*Inquiras quæ sunt arcanis proxima: namque
In manibus quæ sunt hæc nos vix scire putandum:
Est procul à nobis adeò præsentia veri.*

*Ne tamen haud speres artem perdiscere posse
Difficilem, atque alijs grauiorem, percipe iam nunc
Qua dicam, & posthac alta tibi mente reserua.
Quæ sciri poterunt, ea primum sola putabis
Cognoscenda tibi: dehinc ordine cætera disces.
In primis etenim rerum cognoscere causas
Ne dubita: nam sæpe ferunt querentibus illæ
Sese ultro faciles, si quem via recta reducat
Continuis ad se gradibus: nec sistere detur
Ante illi quàm se thalamo concludere possit
Quæ se maiestas veri veneranda recepat.
Illic quæ fuerint fingendis prima metallis
Sæmina visuntur, quæve his coctura ferendis
Diuersas adeò coniunxerit ultima formas:
Nec minus apparet ratio quæ posse metalla
Ipsa vices præbere suas, alienaq; ferre
Imperia aspicitur: necnon & gignere, si qua
Ars iunct atque manum naturæ porrigat alma:
Quin etiam ut sensim madcant, & mollia perstent,
Magnum opus, & quo non credas operosius ullum
Esse aliud, nec quo magis ars se maxima iactet.
Præterea haud sœrit longè quincætera de te
Percipias ipso, nam vincolo iuncta tenentur
Cuncta uno: hincq; modus lentæ deprehenditur ignis,
Et locus, atque ædens lapidis mensura futuri,
Et calor optato vario sub pulvere fusus,*

Quoque modo augendus, dixerit si forsitan ante
 Conditus, & multo durarit tempore pulvis.
 Omnia qua lato passim tibi certa patebunt,
 Si rerum seriem longo servaueris usu.
 Et quandoque probus non dedignabere forsitan
 His cquidem dignas meritis persolvere grates:
 Qui procul ignari linquens ludibria vulgi
 Nunc iter ingrederis nobis ducentibus arctum
 Usque ad id vi paucos capiat, paucosque remittat
 Incolumes, crebris laceros quin vepribus omnes
 Id referat, nisi quos alia sub rupe relinquit
 Errantes cecis in flexibus, unde nec ipsi
 Se unquam, mortalisque manus miserrata referret.
 Sed tu ne dubites sinuosa errare per antra:
 Caca reges filo vestigia quod tibi nuper
 Ostendi, ut tutus ferres, tutusque referres
 Ipse podem. Quod si finem assequerere beatus
 Optatum, Diuis ageretur gratia primum:
 Deinde mihi merito, tibi qui presentibus illis
 Consului. Verum si non contingere metam
 Forte darent superi, captum sed sistere cursum
 Esset opus, casu quo saepe humana laborat.
 Conditio: at saltem falsi mendacia vulgi
 Exagitans, alios errantes cernere possis.

Illud saepe etiam in primis, iterumque monebo
 Ne si rara tibi contingat gratia calo,
 Namque aliunde sibi nemo sperauerit, ulli
 Hanc vix insinues caro fideve sociali,
 Nedum alijs reseres, ea nec te noscere iactes

Qua

Qua scieris: verum secreto in pectore seruans
Tecum habita, & tecum tantum ipsa arcana reuolue.
Nam suspecta probis ars ipsa inuisa q̃ multis
Inuisos etiam cultores efficit artis:
Mendaces adeo multi quacunque vagantur,
Multa q̃ polliciti vanè, quæ multa nec ipsi
Rescinere, neque est illis ea noscere promptum,
Qui recta quæ nos ducit via prorsus aberrant.
Multos quin etiam insignes & cætera doctos
Vidi cuncta equidem tractare & pendere magni
Quacunque ignarum probat ac ignobile vulgus.
Quid? qui derident omnes, quæ maxima turba est,
Artifices, tamquam nihil hos intersit & illos,
Atq̃ vno pariter pendunt examine cunctos?
Sunt qui sæpe petant quam sit causa quod vsquam,
Aut unquam tantos inter qui talia curant
Apparet nemo qui re miracula tanta.
Comprobet: idcirco nullam quam dicimus artem
Esse, sed ingentes nugas, & inania mentis
Insane commenta sibi manifesta videri.
Sed quis tam fragili munitus robore pectus
Non queat hac ulli nunquam resistenda tacere?
Nam quem non prohibet rerum prudentia fari
Quæ sibi continuo fuerint cum dicta nocebunt?
Tutus ab insidijs quæ se virtute tueri
Posset, qui præ se ferret se condere paruo
Diuitias loculo ingentes, quibus undique regum
Et regna assurgunt, & opes, opulenta q̃ cedunt:
Omnia, tamquam illis sint unis quæque minora?

*Thesaurus igitur tantos componere si quis
 Iam potuit, mirè sub amica silentia servat.
 Quod quoque tu facies: neque te desistere cœptis
 Id moueat nullos opibus quod talibus auctos
 Videris, aut vulgo sese ostentare beatos.
 Nec quoq; te grauita hac, atq; importuna retardent
 Tempora, quæ nunquam miseri sperauimus ante:
 Hostis ut heu mites inuaderet has quoq; terras
 Barbarus, & longo seruata tempore pacem
 Perderet usque adeo, nedum turbaret iniquus.
 Nunc licet inuasas vrbes, direptaq; passim
 Oppida: nunc turpes prædas, raptusq; nefandos
 Audire, & miseris iniecta incendia villis,
 Narisiam vnde suam tristis flet Musa Bononie
 Turpatos etiam cultus, violataq; fœdo
 Milite templâ deûm, sceleratq; insuper vsta,
 Et confusa simul diuina humanâque tantum
 Bella nefas, scelerumq; parens discordia nectit.
 Pectora quinetiam diro commota pauore,
 Et concussa hominum paucis sic ante diebus
 Cernere erat, veluti dirarum agitata flagellis:
 Ut sibi quisque nouas trepidaret quarere sedes,
 Collectisque opibus proprijs oneratus abiret,
 Atque solum linquens patrium se ferret ad urbem
 Reginam magna quæ cingitur Amphitrite:
 Tamquam illo sub tuta ferent tunc omnia calo,
 Quo sese quondam fugiens electa recepit
 Gens Italûm, ut paruis scopulis seruaret & vnda
 Se modica, immensus totam cum exureret ignis
 Italiam*

Italiam accensus saeva penè undique ab omni
 Barbarie, & multos duraret foris in annos.
 Quare age, quo magis hæc fortuna subdita cernis
 Quæ bona mendaci mortales nomine iactant,
 Illius aduersum violentos fulminis ictus
 Presidio hoc stabili temet munire labora:
 Ut si forte metus pauidos innaderet unquam
 Nos iterum horrendus, quæ Rex hominumq; deumq;
 Iniustos potius conuertat iustus in hostes,
 Ipse tibi atque tuis & amicis commodus adsis.
 Namque ubi diuinum secreta munus habebis,
 Diuitibus cunctis opulentior ipse sub ala
 Aptius aut loculo quouis, nulloq; labore,
 Quo te cunque pedes, quocunque in tempore, tecum
 Omnia secure gestabis comoda vita.
 At si pax iterum nos exoptata reuifit,
 Quam prope iam, siquid veri mens augurat, esse
 Credimus, & nobis missum diuinitus iri,
 Quo potiore queas tranquilla manera pacis
 Exercere modo quam quo, sen seria tractes,
 Seu tibi sint cordi lusus & honesta voluptas,
 Vtraque tum frangi possis tum iustus obire?
 Nam neque auarities, neque honorum insana cupido,
 Nec qui perturbant reliqui mortalia corda
 Affectus, variegq; mouent & inaniter angunt,
 Illecebris poterunt ullis te vincere, tanto
 Presidio ac placida mentis munimine tutum.
 Sed neque bellorum dire motus, neque pacis
 Alma quies tantum inqueant inuagari causas

D

*Rerum adeò obscuras, nec opes, nec commoda quate
 Perpetuo quocunque voles tam multa sequentur:
 Verum, id præcipue moueat quod munere dignus
 Hoc ipse enadas tanto, quo maxima possis.
 Intimaq; ingentum penitus primordia rerum
 Noscere, quas facile haud unquam natura creauit
 Ni quis eam exterius iam nota adiuuerit arte.
 Quæ qui scire queat, felix queat haud minus idem
 Esse nec optandum quicquam fortasse relinquat
 Præterea quod non inuentis talibus ipse
 Posthabeat, lætûsque velit facisse minoris.
 Mens etenim arcanis solum contenta reclusis
 Gaudet pars nostri melior: nec plura requirit
 Cum sese in veri secessus intulit altos.*

LIBER TERTIVS.

PRotinus optatos apulenti pulueris ortus
 Exequar: hanc etiam solexes sumite partem
 Artifices, animoq; diu versate volenti.
 Maxima iam vobis grauium miracula rerum,
 Ingentesque ausus, artisque ex ordine summa
 Ignes, & spatia, & numeros, & pondera dicam.
 In magnis labor est, nec non par gloria, siquem
 Respiciunt placido præsentis lumine Diui,
 Insequiturq; ardens velut inde accensa voluntas:
 Ne vos difficilis rerum experientia turbet,
 Neu me discendi nouitas ingrata retardet.

Tu quoque, si quid adhuc tibi qua praeclusimus alma
 Tentarunt pectus, votis per sepe vocata
 Nympha mihi, dudum sacri custodia fontis,
 Extremam tantorum operum ne desere curam
 Hanc nostram oramus: nec, si qua maximus olim
 Ille tuus cecinit vates ornantia supra
 Tellurem complexa foveas, contemnere prorsus
 Inducas animum qua nos imitatur: & ipsis
 Illius impressis qua nunc vestigia signis
 Ponimus, interna scrutati viscera terra,
 Ne velut ex alto penitus despecta refutes.
 Quin videas si qua pariles ea figere sorte
 Conamur, paruo vadentes grandia passu.
 Sic eat aeternum puris tibi leniter undis
 Mincius, & tenera prae texat arundine ripas.

Principio spōtis propria, semotus ab omni
 Sit cura, & vitam tranquilla per otia ducat
 Secretus latitansq; etiam, cui talia cura.
 Illi sit non ampla quidem, sed commoda multis
 Tractandis domus, & vulgo qua abiuncta recedat:
 Quaq; locis habeat secreta cubicula certis,
 Quo nullis aditus pateat, ni forsit an ipse
 Iusserit huc famulos non nil inferre minister,
 Qui neq; quid gestent norint, nec cuius in usum.
 Hic brevis aestiva spatiantem porticus aura,
 Et modica exceptum brumali tempore seruent
 Atria, contineantq; domi: nec parvulus absit
 Hortus, ubi vacuum toto se exerceat anno,
 Et velut huic tantum studiosè deditus instet,

*Semina nunc olerum properanti seligat ungue,
 Nunc eadem excultat telluri condita mandet,
 Mox animum atque oculos pascit florentibus herbis:
 Huc etiam interdum dulces admittat amicos:
 Dissimuletque domi quid agat, gratosq; sodales
 Detineat lusu captos, suaviq; lepore.
 Interea non ille tamen cessare calorem
 Occultum sinat, aurigerum si forte locarit
 Semen, ubi proprios animum compleat orbis:
 Aut si id continuoque igni, multoque labore
 Abstrusum in venis auri perquirere tentet.
 Atque ideo haud abs re fuerit quassisse fidelcm
 Muneris egregij socium, longiq; laboris,
 Interiore domus se qui tum parte recondat,
 Inq; vicem partitus onus curanda ministret.
 Est etiam non illa quidem postrema beati
 Artificis ratio, qua se commendet. & ipsum
 Djs opus aeternis: neque enim sine numine diuam
 Haec veniunt, neque ad haec ulli adspirare licebit
 Qui non rite deos studuit sibi adesse precando.
 Ipse ego qui tantum hac tenui nunc carmine tento
 Pandere, ter Musis feci pia vota, precésque
 Intendi manibus supplex & pectore puro:
 Vnde mihi insolitum calo adspirare fauorem,
 Paulatinq; novas in carmina surgere vires
 Sentio, perq; altos colles, atque aenia ferri
 Per nemora incertus videor: ducor sed auenti
 Mente tamen quò fata ferunt, ut primus amœna
 Ex Helicone sacra referam tibi fronde coronam,
 Primus*

Primus & Aonijs intexam floribus aram:
 Qua mihi cum fuerit teneris erecta sub annis
 Et Phœbo, Phœbiq; choro, Genioq; potenti,
 Stat maris Adriaci secreto in luctore ducta
 Ad culmen, placidis qua fertur Ariminus undis,
 Aut rapitur torrens vastum violentus in aquor,
 Inclyta dum subter pontis monumenta vetusti
 Præterit, & dulces undas permiscet amaris.
 Propterea incæptas artes, operumq; labores
 Prosequar indictos prius, & fumantia circum-
 Tecta ferar Divum, tenuesque foliis auras
 Captant, & liquido distendunt ære caminos.
 Et iam Cyclopum fremitus audire videmur
 Cominus ingentes: calumq; incudibus actum
 Murmurat, & longo chalybam stridore liquentum,
 Insolitisq; mihi resonat mutigibus Æthna.

Seu quis sementem faciendi queritat auri,
 Seu prius argenti recte primordia poscit,
 Nosse gravis primum varios ne spreverit ignis.
 Sunt plures etenim per quos procedat oportet:
 Sed duo præcipue: Natura est amulus alter
 Tranquilla: ast alter violenta convenit arti.
 Nititur hic operum immensa vi trudere semen
 E solido innexum miris compagibus auro:
 Cum prius, ut tibi mox referabo, solueris aurum,
 Reddidistiq; humens, necnon & putre, subactumq;
 Ut facile id valido demum patiasur ab igne,
 Exhaletq; tumens, atque in sublime feratur.
 Exemplum fouet ille, nec excedentis adurto

Tum virtute caloris opus: frigere nec antè
 Permittis quàm se mirè componat, & ante,
 Quàm sese propria perfectum sponte reponat.
 Hic mihi composita dedatur mente minister:
 Magna etenim referā primum, cum plurima fando
 Commodus expediam, quæ prisca & barbara turba
 Subticulis, quæve ipsam etiam celasse volentem
 Crediderim, aut verbis nescisse potentius vti.
 Hac ided lingua nunc illustrare Latinorum
 Ausus, quoniam numeros his addere conox,
 Grata magis doctas veniant ut missa per aures.

In primis auri lamnas, ramentaue puri
 Accipiens, crebris contundes ictibus, atque
 Pulveria in morem triti, aut fluxialis arena
 Diuturnes longūmque teres: quo denique pueri
 Humore ex sese intorrens resoluta liquecant.
 Proderit huc etiam largos infunder exores
 Seminis interdum proprii, ne fortè alienum,
 Ut dæni supra, quicquam miscere labores:
 Ne quod multa quæ ac connectere forsitan addas,
 Quodave etiam parsum rebus communiter insit.
 Nam similis gaudere suo simile omne putato:
 Atque etiam exterius simili quodcumque iunari:
 Prasertim cum naturam natura requirat,
 Atque amplexa parem contraria cuncta recuset.
 Sic quoque non digitis aut plectropulsa monetur
 Forte fides, tanquam fidebus tunc assonet ictis
 Ipsa quibus fueris concordia consona voce:
 In cunctis adeo rerum concordia polles.

Quare

Quare id ne pigeat quodcumque est querere compar,
 Aut ubicumque latet, seu montibus abditur imis,
 Vel maris eruitur scopulis, aut fontibus haret
 In medijs, alto vel se producit Olympo,
 Seu quacumque patet, seu parte absconditur omni:
 Quicquid id est, totòve orbis se corpore miscet,
 Cuius prænatalida vi tam compacta resolvas.
 Ergo ubi iam humescent, angustis vas in alto
 Fundo compones ipsa hac non ordine nullo:
 Namq; per aqua tibi maneant dispensa necesse est,
 Ut calor ex equo penetrans per cuncta feratur
 Vnus, & ex omni compellat parte vaporem.
 Nunc quibus exceptum rebus componere possis
 Instituiam: vas illud ubi perferre calores
 Imensos opus est aurum sic rite peractum.
 Est genus indomitæ miræ telluris, Iberius
 Quam fossor vireas Italum transmittit ad artes:
 Hac etenim argilla fictis vitrarum ollis
 Vitra liquat feruens, eadèmq; liquentia totas
 Noëtes atque dies longo depurat in igne.
 Hanc igitur primum creta compone tenaci,
 Qua figulus currenre rota surgentia profert
 Vascula, & his pergit gratas inducere formas.
 Est etiam Euganeis tellurestis collibus atra
 Sulphureis ad fontes Aponi quæ femita ducit:
 Nec minus effosis putis quandoq; sub alba
 Eruitur marmor referens per sæpe vetustum:
 Quas ut tu cunctas unâ coniungere cures
 Est opus, atq; ad id manibus miscere subinde,

Unam quo pariter possis inducere massam.
 Inde scyphi speciem oblongi simulamina finge
 Pocula: quæ etiam parua circumdare Zona.
 Os summum studeas, illis aptentur ut aliæ
 Vireæ vasa super tennes captura vapores.
 Nec minor illa quidem fuerit tibi cura camini,
 Quo validum accendas ignem, multumque, diuque
 Accensum summa forneas industrius arse.
 Hunc igitur duplici munitum pariete fuma,
 Compositoque apte limo duc omnia circum.
 Nec mihi despicant vinculis praeinctus & arc:
 Et silice intectus dura, quæ tegmine ferri
 Fortior, hoc melius tanti vim perferat ignis.
 Hanc quoque continuo multoque foramine comple,
 Vascula quo possis illic tam multa locare,
 Quam multa est operi satis, & quam multa labori.
 His ita compositis cum primum accenderit ignem,
 Estuat is clausa rapidus fornace feritque,
 Vas recta inferas, totumque ignescere cogit.
 At proprio quondam species madefacta liquore
 Aurea, quis credat: tamen hac videre periti,
 Soluitur, & sponde paulatim vasis adhaeret.
 Mox petere hunc sensum distringuntur a videtur:
 Duræque quæquam iam fuerat, & densa, granisque,
 Mollis, hebet, molliorque tenus, & rara fatiscit.
 Quin nunc candore neminem fucata renidet.
 Principio: mox carmine pallore repente
 Et viola leniter sancto perfunditur amnis,
 Quæ prius astitit, amicaque imitata colorum
 Fulserat,

Fulserat, atque auri fulua perstabat in aura.
 Non tamen indicium facient hac una, sed ipsum
 Illius interea lisset obseruare saporem,
 Haeserit os circum cum vix perceptus amator
 Indicio est: etiam sonus hinc obtusus, & aure
 Deprehendi haud facilis: nec non odor haud grauis,
 et si

Sulphuris ex templo paulum spirauerit atri.
 Quid quod & interdum liquidã se fundere in undã
 Ipsa videtur item qua sursum repserit offa?
 Usque adeo non grande semel mutarier aurum
 Visum est, & superas ferri graue pondus in auras.
 Hæc liquor est qui si certo sit tempore lectus
 Bina ministeria ex sese præstabit abunde:
 Alteram, ut hinc aurum proprii quandoque liquoris
 Seminis infundas, ipsum cum soluere primum
 Cœperis, & prima simul id contriueris arte:
 Alterũ erit quod cum hic doctè immiscebitur humori,
 Forsitan aauocias Indo de littore baccas,
 Cum senio obducta nonnil pallere videntur,
 Restituet quondam proprio candore nitentes.
 Aut ex arte nouas etiam, si fortè, cupido
 Id facere incessit unquam tibi, fingere posse
 Perspicuo inuenies illo puroq; liquore.

Quod si quãdo sequer rerum pulcherrima, quoddã
 Egregium meditari opus, & componere velles:
 Pulchrũ aquẽ haud quicquã, nec tam mirabile possis
 Deligere, humanam quod tunc imitere per artem:
 Has adeo circum ludis natura creatas.

Seu cum se summo pandunt in marmore concha,
 Ut genitalis eas anni stimulauerit hora,
 Implenturq; leui conceptu roris hiantes,
 Et graui a certo mox edunt tempore foetus,
 Aetheriu que illis sit candens unio partus:
 Siue animaduertas tur non se roscidus vntum
 Induat in speciem simili conceptus ab ortu.
 Namque ubi ros purius cupidis influxerit illis,
 Conspicitur toto diffusus corpore candor:
 Turbidus ac foetum prorsus sordescere cogit:
 Quem rursus videas calo pallere minante.
 Quippe illo constant, caliq; his maior inest vis
 Quam maris: hinc variant, & pro lurore vicissim
 Nubilus est illis color, aut pro luce serenus
 Dum fouet alba senis Tithoni Aurora cubile:
 Hinc etenim pasci tunc illas cernimus, & cum
 Se tempestiue saturent grande scrofoetus.
 Comprimitur vero si fulgurat ipsa repente
 Concha paucis, restatq; minor ieiuna timendo.
 Verum si intonuit, pariter compressa paucis que
 Inflatam vento speciem, & sine corpore gignit:
 Atq; hi conchiarum vero perhibentur aboruis.
 Nam cute multiplici sani constare feruntur,
 Et penitus solido compleri corpore parua:
 Atq; ita quo callum reputes id corpora esse,
 Quod sale per multo solcant purgare perit.
 Id mirum est calo tantum gaudere sereno:
 Sole rubere illas, candorem & perdere, & ipsum
 Custodire idco mersas pelago altum adque

Se radij valeant vsquam contingere Phœbi.
Flauescunt tamen, & rugas traxere senecta:
Nec constat vigor ille nisi durante iuuenta
Quem petimus: sic his etiam longa officit ætas.
Hæret & interdum duris vetus unio conchis,
Quem neque ab his valeas nisi forti auellere lima:
Quãquam omnis pariter proprio sit in æquore mollis.
Exemptus vero dure scat protinus idem.
At si fortè manum capientis prauideret ipsa
Concha, statim compressa operit sese, & que sua quis
Intus opes, se gnara peti violenter ob illas:
Atque ita praueniens acie proscindit acuta
Sæpe manum, & pœnas decepto sumit ab hoste.
Denique quod solers summi prudentia vatis
Esse apibus circa regem miratur, id ipsum
Observare ferunt conchas: ut grandior eas
Imperet, atque alias pastum præcellida ducat.
Qua si fortè capi, nam hæc urinantibus una
Cura est, contingat, palantes protinus omnes
Includi reliquas facile est tum retibus: atque
Incolumi quo maior erat fiducia rege,
Hoc illis capto subit inconstantia maior:
Vsq; adeo incunctis ductorem amittere magnū est.
Præcipua his verò dos est aquisissimus orbis,
Candor item æthereus, tum limpidus undiq; laevis,
Et magno pariter iustum sub corpore pondus.
Sed satis hæc, ne qua videar contendere summis
Ipse viris, merito sibi qui peperere virentem
Semper, & in nullo languentem tempore laudem:

Nec mihi certandi veniat tam vana cupido.
 Tu modò cum dabitur collectum ritè liquorem,
 Nam non saepe fluit, tantos servabis in usus.
 Namque illo sparsus pallens prius vixio candet:
 Quin novus efficitur, si post componere cures
 Cætera quæ cura nihilo maiore parantur;
 Ut refirunt qui hac egere & scripsere docentes.

Possem multa tibi quærentum inuenta referre
 Artificum: qui dum res has scrutantur, & errant
 Nunc huc nunc illuc, alienâque saepe sequuti
 Quam peterent, miranda alias, nec cognita pridem
 Invenire, quibus fruitur nunc vita repertis.
 Ut qui vitra addo varias imitantia gemmas
 Effecere prius: nec non qui nitra salisque
 Iniungere simul bymphis & alumina primi,
 Seiungiq; alijs aurum docuere metallis:
 Vel qui tot nobis etiam ostendêre colores,
 Purpurcum, viridemq; aut quo caelestia tecta,
 Interpicta micant, & crebris ignibus ardent:
 Seu quem floriferi tranquillo tempore veris
 Lata maris summas spargit Galatea per undas.
 Quem facere eximia si qua cupis arte colorem,
 Namque illum nobis etiam natura ministrat
 Inuentum scabris in rupibus, hic tibi nulla
 Proueniet de parte magis, quacunque vel arte,
 Cærulea qui placidi referat Neptunia ponti,
 Quam qui præternuis flauo detergitur auro:
 Hunc adeo ex sese profert, & detegit vltro
 Aurea cyaneæ conspirans aura coloris:

Cum

Cum floret mira in morem rubiginis aurum
 Suspensum supra os olla candentis aceti,
 Marmoreoq; etiam completa pulvere primum,
 Deinde fimo in pulvi iugive humore reposita.
 His ergo atque alijs quos enumerare colores
 Longum est, t, cuncta in tabulis simulata reponunt
 Pictores quaecunque procul propiusve videri
 Contigit: ut prisca mira expressere, neque ulli
 Non eadem mirè nunc & pinxere minores.
 Quos meus ingenio cunctos imitatus & arte
 Iulius, effingit quicquid natura sub ipsis
 Exposuit diuersa oculis: seu surgere montes
 Aërios, imâque simul subsidere valles,
 Collibus atque etiam introrsum protendere hiatus
 Aspicias, vacuisque ipsos se findere rimis:
 Seu petere exiguo comprehensos margine curyes
 Prospectu late campos, & florida rura,
 Fluminaq; immensas inter currentia terras,
 Et maria, atque lacus, viridiq; in gramine fontes:
 Quo Nymphae, Satyrique, & monticola Siluani
 Conueniunt, calog; illic & sole fruuntur.
 Quisque suo, varys intenti lusionis omnes.
 Multaq; praeterea quibus artes haud pudet vri
 Ceu proprijs reliquas, si qua immiscere metallis
 Pergit ritè manus: ut cum spirantia quondam
 Æra Myrbon, vel nunc eadem cum excudere Crispus
 Certas fingendi praestans, & fundere iuxta,
 Multaq; construere, & multa admiscere, suumq;
 Sufficere his ignem doctus. Nec inaniter illum

*Crediderim arcanam meditatam plura per artem
 Qui genus id nuper tormenti ex ere peractum
 Horrendum miseris edit mortalibus, altos
 Quo murorum apices longè quatit, & graue pondus
 Macina terribili iaculatur in aëra bombo:
 Quo tellus tremuit assultans, atq; oppida circum
 Icta procul diro strepitum cen fulminis horrent.
 Quales attonita stupidi percepimus aure
 Littore nunc Veneto, Patani dum magnus ad urbem
 Rex sedet, & laos diuerso milite campos
 Occupat: at contra Venetus se exercitus intra
 Continet, & varijs arcet terroribus hostem.
 Sed quid in hac fando diuersi venimus? an quod
 Nos & agit qui nunc veri in ferus omnia Maiores?
 Pierides contra contendite: nam neque vobis
 Vnquam aberunt ausint quit alia: sed neque munus
 Ingratum est quodcumq; paro: namq; hoc mihi tantum
 Insuper, quod & ipse lubens prestare laboro,
 Aequus in his quamuis labor est, & gloria dispar.
 Nunc age continuus calor, & secretior ignis
 Quo fouet ac reficit sese vis seminis intus,
 Edetur, tempusque sacri geniale Hymenæi,
 Perpetuisque almi succensa cubiliat edis
 Coniugis, & veri Veneris dicentur amores.*

*Ergo cinem cum tu vitro deraferis auri,
 Hanc hyali paruo rursus in vase repones:
 Cuius item modicum feruenti os obstrue vitro.
 Tum tibi seu lapide excisum formare caminum,
 Sine laro fictum studeas: cui subdita lampas*

Ardeat

Ardeat assiduum producens usque teporem:
Quem super impositus dense cinis aurea seruet
Semina quæ fundo phiala claudantur in imo,
Et vitreo dum vase diu conclusa coquuntur,
Ostendant prima varios in fronte colores.
Namq; ipsum quoniam præ cunctis quarimus atrum
Post quater undenos soles cum noctibus actos,
Unde color tota candens educitur arte,
Ex atro ad candentem alios extare necesse est,
Quos spectes medios inter contraria sensim
Apparere tibi. Namque hoc natura requirit,
Quo sibi conveniat concors, atque undique tota
Nec nisi decursis spatiis extrema tenebis.
Omni namque dabunt tibi tot se parte videndos
Quot trahit aduerso solis splendore colores
Iris, ubi terris celo incuruata recumbit:
Aut quot sæpe leui motu variata videmus
Colla referre animum quas Iuno iungere curris
Ante alias omnes volucres dignata superbis
Centum Argi voluit prætexere lumina pennis.
Ast ubi se fusco perfuderis ipsa colore
Massa, putes proprium te suffecisse teporem,
Quo femella marem suauis complexa foueret
In gremio: ast illi sensim instillaret amorem
Totus amans, dulciq; simul langueret uterque
Connubio, & ditem proferret denique partum.
Hinc ea paulatim pullam deponere vestem
Incipit, & sese pallenti obducere palla,
Inq; dies minus atque minus pallere: neque vltro

Cessare interea momento temporis unquam
 Sapius in numero conspexa colore vicissim
 Quin albere iterum maturet foedere tanti
 Coniugij iuncto, quo iam resoluta latenter
 Putruit, & vires quo nunc recreata resumit.
 Hic igitur ne qua tepidum summoneris ignem,
 Et genitalem intus vin vi subeunte foueto:
 Ales ut assidue tepidis super incubat oris,
 Nascendisque adhibet pullis intentia vigorem.
 Quem tu continue morem servare meminito,
 Hanc ut, dum Phœbi circum se vertcrit orbis,
 Plurimus exacto comprehendat tempore candor.
 Hac tibi tangenda est duranti denique meti,
 Hic equus est soluendus, & hic iam terminat aquor,
 Quo cursum tenuisse diu latere laborum
 Tantorum, & longum patienter multa tulisse:
 Ac iam tempus adest quo felix premia sumas
 Debita, quæ tanto demum sudore paravis.
 Accipies igitur viui de more iuba tūm
 Argenti pondus, triquetrumq; in vase repones
 Quo calefacta solent immissa metalla liquere:
 Cumq; tibi in medio vas ipsum aptaveris igni,
 Cœperit & misso sursum feruescere fumo,
 Pulveris exiguum perfecti procyce partem
 Desuper, & tantis succendas foliibus ignem:
 Namque id continuū, quod tu mirere, liquefcet
 Argenti in speciem, quam fusam deinde canali
 Angusto in gracilem videas durefcere virgam.
 Non tamen hic prorsus sistendum est: eia age longum
 Ingresso

Ingresso tibi restat iter, quo pergere cura
Serenus, & quondam felicem perfige cursum.

Nec mihi det vitio quisquam si condita claustra
Natura referare nimis, & veb inutile forsan
Humano quicquam generi proferre videbor:
Cum, veluti cunctos auro ditescere vellem,
Ipsum qua fieri possit ratione docere
Tentabo. Abstrusum quod sic natura sub imis
Montibus occuluit, quo gens humana per omnes
Id peteret patiens atque exantlata labores:
Quove vno pretijq; modum summamq; tenerent
Mortales, illoque foret mutatio rerum
Æquior, & varias inter commercia gentes
Apia magis. Quod si certa produxerit arte
In lucem id quisquam, vulgoq; ut pergat in usum
Fecerit, atque ideo pretiosum ut vile putetur:
Continuo exciderint reliqua tam segnitè artes,
Quantum hac extulerit caput indefessa: neque ipse
Fortè pater curis acuet mortalia corda
Amplius, inde graui passus torpere veterno
Omnia, vel potius sceleratum mox genus omnem
Iusserit humani speciem mutare decoris.
Ipsam autem, ut varijs agitauerit ante periclis
Autorem sceleris tanti, aut detrudet ad orcum
Fulmine, vel celsa religatum in rupe perennes
Æternum pœnas coget dare. Nam quid Olympo
Ossa superpositus, necnon & Pelion Ossa
Cœumq; Iapetumq; magis saeuimq; Typhœa
Finxerit horrendæ Iouis ira & fulmine dignos?
Aut magis æthereis subduci sedibus ignis

E

*Causasca meritum volucrig³ & rupe Promethea,
 Quàm qui hac imprudens aurum immulgaerit arte
 Dignus erit pœna simul ut multetur viraque?
 Cænerat hac princeps re forsan Claudius vna
 Flexibile ut fieret mirando examine vitrum,
 Detraheret nequid pretia olim imposta metallis.
 Vidit idem inferior longo post tempore Cæsar
 Ipse etiam fortasse, artis cum perdere tanta
 Artifices voluit, iussitq³ exurere librūm
 Multorum aggestum cumulum, dum fortè peragrat
 Milite composito Egypti ditissima regna,
 Et timet imperio Romano prouidus arte
 Ex illa, & multis opibus tunc inde paratis.
 Quin frustra Phaunus Pico satius, & Iouis almus
 Ipse nepos, merita ferretur laude quòd olim
 Primus ad Hesperios specubus deprompserit altis
 Argenti late vana, primusq³ per ipsum
 Aurum aditus tantos tellure recluserit ima,
 Horum conditio si qua vilesceret arte.
 Verum id non agimus, non omnibus omnia namque
 Scribimus: hac tota vulgus sed parte perosi
 Ludimus: & procul hinc certū est arcere profanum,
 Et terrere etiam scriptis, ne attingere sensu
 Speret qua paucis canimus prudentibus, & qua
 Non tanquam artifices, sed ut olim cætera tanquam
 Scrutantes opus id natura dicimus, & quæ
 Vix illis pateant magno percepta labore
 Quis moniti nobis digniq³ ad tanta vocantur:
 Præsertim cum ritè volunt indicta relinqui
 Nonnulla, aut dici scelus est ea quippe nefandum*

Ni penitus cecis ambagibus inuoluantur.
 Ac nonnulla etiam, quod parce nos tamen ultro
 Fecimus, inierdum sparguntur falsa: neque illis
 Omnia præcipue credas tibi vera referri
 Ars ubi secretos ducit tentatur in usus,
 Atque ubi quo pacto sese experientia promat
 Prodimus, additi perplexa legibus artis.
 Quin ubi natura vires aperimus, & artem
 Illius asseclam decernimus, atque ubi primum
 Esse hanc, mox quæ ea sit ostendimus, omnia passim
 Vera tibi porro occurrent magis, & magis inde
 Omnia percipies quæ sunt ducenda sub usum,
 Quàm illinc artis ubi nobis modus ipse doceri
 Est visus, nostroque patens fieri documento.
 Nec fuit hac fandi tantum sententia quantum
 Hic mihi nescio quis furor incidit, unde fauentis
 Namine non trito ductar ex calle sub alta
 Culmina Pieridum, lætosque inmisere colles,
 Et fontes haurire sacros, & carpere frondes
 Sperarem doctæ iam premia fronte honesta,
 Atque adamata mihi, & multos quesita per annos.
 Hac nam sollicitas inhibent solatia curas:
 Hic amor, hac vacuam tenet oblectatio mentem,
 Gratiæque, atque una hac animum complexa voluptas
 Explet, & hinc totum percurrunt gaudia pectus,
 Gaudia Castalidum dono concessa sororum.
 Ergo hinc digrediens edico ne quis ab igne
 Amoveat quod rexit opus, ne forte remittas
 Conceptum durante diu virtute calorem:
 Sed contra intendat potius quo perferat ipsum

Tacta manu tamen artificis, ne quando momentum
Vim sese excedat calor, at tam ingis & aquas
Perduret quam lata illum natura sequatur.

Ergo quin pergas tunc te mora nulla retardet,
Desieris cum iam ulterius proferre nitorem

Sperasti & domum iam tum candoris adepti:

Sed tamen ut properes obstet patientia semper

Fida comes, qua te pariter ne longa moretur

Ipsa dies faciat. Neque enim tibi tempore parva

Tanta brevi speres qua si conquirere possis,

Nulla aequè quarenda alia, aut optanda relinques.

Hic itaque ulterius postquam processerit ignis,

Non omnis color, aut facies spectanda: sed ante

Quam tibi purpureus se proferat ipse videndum,

Paulatim croceo perfusus candor amictu,

Et variè immutans totum durabit in annum,

Cum ruber ostendi mox cœperit, atque sub altam

Perspicuus florere cum im, vialaq; rubenti

Assimilis, iuxtaq; nitens Tyrio hyacintho.

Haud tamen hic etiam sistas, sed protinus ultra

Perge nec à recta qua te via ducit aberres.

Tum tibi ne in mentem veniat, nec suadeat ullus

Ut quicquam immutes ignem, ni forte parumper

Intendas, quem ferre tamen vel tangere possis,

Cum libet, ille sus: qua sit tibi meta, modusq;

Quo nihil hoc toto servandum tempore orodas

Esse magis, namque hoc naturam imitabere tantum.

Cetera si pecces aliquid vel fortè relinques,

Corrigere, aut rursus componere nil prohibet: si

Et animaduerja hac pridem, & quæ sit asuerunt.

At

At si desistas, quo vis intermoriatur
Ignea continuo qua foetum fomite pascit,
Nil agis, & subito cum primum desinet ignis
Cuncta ruunt, qua non ulla reparaveris arte
Amplius, ac frustra tentes sulcire ruinam.
Verum si contra studeas angere calorem
Impatiens, pigeat q₃ morate, protinus illud
Amittes longo quod dudum tempore quaras.
Propterea assistens operi bombycina lychnis
Nunc ipse imponas filo contorta trilici:
Nunc oleo demissa leues, eademq₃ retorto
Profer acu, aut putres contundas forcipe fungos.
Contemplator item cum se mutaverit aër,
Sumpserit & vires iam tempestatibus aquas:
Si media, ut par est, torrenti aestate calescet,
Et tuus hic etiam nolens augebitur ignis:
At si frigescet gelidis Aquilonibus aër,
Et tuus hic etiam nolens sedabitur ignis.
Tu vero si frigus erit mox addere primis
Fila tribus, sapiens accingere qua tibi speres
Esse satis: sed si aestatis supereminet aestus,
Occurras, demasq₃ celer qua adiunxeris ante,
Aut latera extemplo attenua nimis ampla camini,
Et graciles illi spondas aptare labora.
Aut contra, tenuis paries ubi forte maligna
Ex sese admittet vel rimis frigora, limo
Tum latera hac eadem crasso duc omnia circum,
Quaque potes iussu conserues arte teporem.
Nec pudeat cribro cineres agitare, neque ipsos
Ampullam circum tenues aptare tepentem.

Interea quando videas inolēscere fœtum
 Scilicet, & densum magis affectare ruborem,
 Tertia quo tandem veniat feliciter æstas,
 Qua tibi præteritos demat perfectæ labores.
 Nam simulac plenum color effert purpureus se
 Cunctandum nihil est, quin pulvis vase beatus
 Dematur, variōsq; tibi servetur in usus:
 Cætera siue velis auro mutare metalla,
 Seu libet affectis etiam mortalibus esse
 Auxilio, & tristes illis depellere morbos.
 Haud tamen exacte quisquam sic computet annos
 Vt nil diminuat numero huic, nil in super addat.
 Nam seu materies habilis quandoque reperta
 Accelleret cursus, eadem non apta retardet:
 Seu calor intensus paulo minus aut magis æquam
 Mensuram exuperet, variet tempusve, locusve:
 Hinc tibi si spectes, ratioq; & causa patebit
 In longum tanti spatium qua duxerit ortus,
 Fecerit aut brevis. Neque enim quem septimus edit
 Mensis erit fallax hominū partus, nec & hunc quævis
 Protulit undecimus non verum dicere possis:
 Quamquam hæc in superos soleāt & in astra referri.
 Sunt qui deinde tamen non parvis ignibus illam
 Noctes atque dies septem in fornace perustum
 Detineant, donec magis hic densetur, ut aiunt.
 Quod tamen haud omni sapiens ex parte proharis:
 Nā facere haud quicquā simile huic natura videtur:
 Cæperit at siquem sernat inq; una tenorem
 Semper, & incepto qua sint diversa refutat.
 Et ac tibi quo totam peragant quæ circumagis orbem

Restius,

*Rectius, integri moneo ne spreueris anni
 Observare tuis in rebus tempora passim.*

*Ac si me quicquam studeas audire, sub ipsum
 Ver adco incipies quo totus parturit orbis,*

*Et quo se cunctis aperit natura creandis:
 Cuius ad arcanum componas cuncta tenorem*

*Me duce, quod monui semper, ne calle relicto
 Illius, à recta quòquam discedere tentes.*

*Vere igitur tum vitra tibi conflare iubeto:
 Vere etiam formare luto atque aptare caminos,*

*Cum desquit hyems, ac dum non impedit aëtas
 Ut quamvis validos pertractes cominus ignes.*

*Forſitan hic numeros quaras, & pondera rerum
 Quas tibi constituias, opus id quàm perficis ante:*

*Verùm si reputes tria sunt primordia tantum,
 Debinc duo, debinc etiam rectè si videris unum*

Tantum erit, & solo triplex constabit in auro.

*Quin ipsa hæc uno comprehendas pondere cunctas
 Nam nihilo distant inter se innèta, suumque*

Quodque sibi alterno permutat pondere pondus.

*Qua tamen exactè prorsus sic omnia tractes,
 Ut neque tam tenui numero subducere curent,*

*Ac neque tam modica perpendere lance minutim
 Hi quibus argento mirè secernitur aurum,*

*Instrumenta quibus mancant que templa vocantur:
 Nam templi faciem præstant circumdata vitro,*

*Et pedis unius modulo constructa decenti,
 Quo nusquam tenui penetret vi spiritus, atque*

*Hic erecta bilanx præcèps immotaq, perſtet.
 Atque ideo argenti masse, qua continet aurum*

Infusum, drachmam capiunt, quam rursus acuto

Incidunt ferro. mediâque illius in acres

Diffundunt latices partem: mox illa virentes

Particulas auri linquit resoluta per undas.

Haec propria nigra ad fundum gravitate feruntur:

Quas illi excipiunt, & parva lance receptas,

Exiguo quocumque levis sint pondere pendunt:

Subanti, q₃ ipsis, dum quod sub parte repertum est

Tunc aurum artificis miro solertia duellu

Compulat, in toto reperit quae summa resultat.

At quamquam numeris opus est utare minutis

Vique adeo, vel ponderibus, satis attamen una

Tantum electa tibi fuerit tribus uncia primis

Ex illis, quam tu ut docui sic rite gubernes:

Auc si fortè duas sumis, nil amplius addas.

Nam te, quod superest, etiam nonnulla docebo,

Quae tibi cum fuerint atra sub mente reposita,

Norris cur modica contentus parte labores.

Hic ego non fictis quae sunt tractanda figuris

Eloquar, & longis obducta ambagibus edam

Quae quondam artifices ipsi calasse faientur

Coniuncto, tanquam veteris mandata Sibylla.

Extremo hinc igitur prudens ne cede labori:

Nam brevis atque artis minima est, sed diuitis usus.

Ergo vel in primis suluo confunde metallo

Confecti paulum medicaminis: id q₃ beati

Pulveris actutum praese vim ferre videbis.

Vel gravidum puro semen cum rursus ab auro

Haud facili & multa extrusum collegeris arte,

Quis modus ex illis quae pridem exegimus extat

Expressus

Expressus satis, & fari non omnia par est:
 Huic tu purpurei partem mox pulueris aquam
 Immisce: atque illis lentum succende calorem,
 Ac geminos illas etiam simul excoque menses,
 Quo seriem spatium cunctam prædire colorum.
 Peruideas, qualem ternos miratus in annos
 Videris: atque breui sumas quæ maxima longo
 Tempore iam tota quæ sisti sedulus arte.
 Idq; iterum, atq; iterum facias: quotiesq; peractum
 Id fuerit, toties vires illius, & ipsum
 Pulverem exautes cumulum: namque cœcis ipse
 Crescit, & hinc aliam sumit, retinetque priorem
 Virtutem crescentem etiam. Nec credere vanum est
 Illam adeo interdum priscis auctoribus auctam,
 Ipsius ut tenui proiecta parte per undas
 Aquoris, argentum si viuum tum foret aquor,
 Omne vel immensum verti mare possi in aurum:
 Neptunusque supra diuos ditissimus omnes
 Tum fieri, & stratiolum Nereides auro
 Ire super puro siccantes sole capillos
 Cerulea: quo non alius color aptius auro
 Haret, & æthereo cui plenè convenit aurum.

Hac super aurifera non invidus arte canebam,
 Dum ferus Ausonia populos agit undique motus,
 Atque rapit residues & longa pace quietos
 Arma per, innumerâsque immani vulnere cedens,
 Horrendum in facinus: quo mixtū ignobile vulgus
 Principibus, rerum quibus est permissa potestas,
 Precipitat, stupidiisque necem mortalibus atram
 Ingerit, atque ipsa graviores morte labores.

*Illo Augurellum me tempore tutus habebat
 Adriacus bacchante sinus per cuncta furor
 Barbarico, magna vel cum primoribus urbis
 Versantem, aut studiis Musarum multa vacantem,
 Carmina qui fidibus iam pridem aptare canoris,
 Tum doctos salibus sermones spargere puris
 Tentavi, & demum iam rectos ausus lambos,
 Edere: nunc lusi somno velut excitus arcto,
 Qua data porta inter geminas qua somnia seruant;
 Cornea nec nobis patuit, nec prorsus eburna
 Emissus cecini falsis insomnia verbis.*

 IO. AVRELI AVGVRELLI

P. Ariminensis

VELLVS AVREVM

ad Vonicum.

VT noris qua forte mihi Vonice videnda
 Contigerint, positis rebus paulisper agendis
 Audi qua poterunt forsā tibi vana videri,
 Si reputes sed vera tamen nec somnia credas:
 Ut sapiens qui multa vides velamine moto,
 Quod circumpositū sic caligantibus obstat
 Sape oculis ut vix paulū discernere possint
 Discrimen rerum obscurum. Sed pergite Mase
 Vestrū opus hoc: paucis hominū nūc visa canamus.
 Trans:ram mediū sub iter, iam mille feroci

Ipse

*Ipse animo horrendis perpeſſus monſtra periculis,
Cum me difficilis ceperunt cedia vita.*

*Et iam terga locis vertebam feſſus iniquis,
Numina ni tanti mouiſſent ſancta labores.*

*Nam quis tot vaſtas potuiſſet repere rupes
Vi ſine cœleſti? ſyluâſque, & luſtra ferarum,
Fluminâſque abſciſſas inter currentia valles
Traſſiſſet vita incolumi, tutû que malorum?*

*Sed feſſo auxilium Deus attulit: & mihi certus
Continuo illuxit puro ſub lumine callis,*

Cum prius offerrent ſeſe quocunque tenebra.

*Principio ævulſum magno de corpore ſaxum,
Et contra arrectum prærupta mole ſubibam,
Qua tenuis tantum venienti rima pateſcit,
Et quæ nec radios proſert nec lumina Phœbus.
Errabam in cœcis tenebris & nocte profunda,
Donec ſæpe graui paſſu loca tetra remenſus
Illic unde brevis mihi ſe lux obtulit hæſi.*

*Hic vero primum ſubſedi feſſus: & ante
Proſpectans, circumque oculos per ſingula voluens
Extimui: retrôque pedem tum fortè tuliſſem.
Sed me ne facerem tenuis qui rupe cadebat
Exiguus humor guttis, acrémque leuare
Ipſe ſuiſſim admonuit ſiccis qua faucibus olim
Hæſerat: & nuſquam ſuaſit deſiſtere cœptis.
Sic ego iam modica requie, paruiſque reſectus
Hauiſtibus inceptum qua callis peruius extat
Ire iter inſtituens, iterum ſub luce maligna
Connallem obſcuram nebulis pluuiis que madenet
Ingredior, quacumque paſi grauiora paratus.*

Atque hic lenta solo putri vestigia figens
 Vndenos quater ipse dies cum noctibus egi:
 Jamque via ad summum tandem venisse videbar
 Cum mihi se penitus oculus lux abstulit omnis.
 Quid facerem? vel quàm tantis proferrem in umbris?
 Aut quò me solita retrò sine luce referrem?
 Nec tibi qua interea transmissa fluent a la: usque
 E vasi refero: aut medys quam saepe sub undis
 Mem habui, colloque tenuis latera ipse subegi.
 Quae non vota Dys, seu quas non mittere voces
 Sustinui: quæve ipse animo non iusta peregi?
 Tum mihi visa preces inter discindit ingens
 Cum tonitru nubes, purumque per aethera ferri
 Accelerans & lux terris placidissima reddi.
 Ac vallem interea iam pratergressus opacam,
 Exieram alios in campos, lateque patentes.
 Atque hic diuersis maculis inspersa per omne
 Corpus ouis, varioque micans tum forte colore,
 Querebat tenuem lana candentis amittum
 Sedula propter aquam, vitreis ubi rivulus amnem
 Praterit immensum lymphis, & florea circum
 Arua sonans scaebri leuicū murmure feritur.
 Hanc ego, perfectis votis, ut proximæ vidi
 Gramina carpentem, nitidique ad fluminis undas
 Siccantem vellus fluuiio quod merferat ante:
 Continuo obstupui, miro succensus amore.
 Sed tarsi pecus egregium quò tendere gressus
 Inde videretur vel quàm se verteret usq;
 Hæc ita perpendens stabili dum mente voluto,
 Et recta iam tento gradus, anidusque propinquo,

Illa solo teneris, alta cervice, relictis
 Floribus ibat ouans contra, mēque ipsa petebat:
 Ac veluti nouisset herum, mihi protinus vlrō
 Blandiri, & gremio sese dare, & aurea saepe
 Cornua, saepe ungues ostendere, versicolorque
 Motare interdum varium latus, & mihi prorsus
 Sola vni tantis opibus gestire colenti.

Ast ego, quam petieram magno veneratus honore,
 Accipio hanc, blandēque fouens deduco sub antrum
 Excisum, quod forte caua de rupe patebat,
 Obductum viridi musco sp̄si, que corymbis.
 Deinde thoro lectis folijs & fronde recenti
 Substrato, liquidos fontes, & lata ministro
 Pabula: & hinc paribus studijs certare laboro.
 Hic illa exuvys positis noua vellera primum
 Induit, & vicibus tot eas mutata resumit
 Quot trahit aduerso solis splendore colores
 Iris, ubi terris calo incuruat a recumbit:
 Aut quot saepe lūi motu variata videmus
 Colla referre autumn quas luno iungere curru
 Ante alias omnes volucres dignata, super bis
 Centum Argi voluit praeexere lumina pennis.
 Bissenos menses ita se variantibus illis
 Præter, cum tam niueo candore viderem
 Omnia conspergi: & lato mihi pectus inibat
 Percentare fauor, simul & perundere cura.
 Contemplabar enim quō diues vertere vellus
 Coeperat, & mihi non paruum rabida ora timerem
 Intulerant animo, quæ vix arcere cubili
 Nostri vigil poterat custodia, sine luporum

Ingluvies erat aut rabies pellenda lionum,
 Et quos invidia exagitat versana timebam:
 Sed metus ille tamen vanus, neque vis mihi obesse
 Amplius vlla virum poterat, non vlla ferarum.
 Vescebatur ovis passim florentibus herbis,
 Apricos viga per campos, ubi nulla perennis
 Vrit hyems glacie segetes, aut solibus aestas:
 Temperies illis tanta est, & gratia cœli.
 At grato quondam victu mihi mitia pomæ
 Præbebat ramis foeta incurvantibus arbos:
 Semper & irrigui complebant pocula fontes.
 Alter & interea circum se voluerat annus:
 Instabatq; dies promissi muneris, ut tam
 Sperarem reditum longo post tempore latus
 In patriam, & tanto finem prope adesse labori:
 Ignarus quod erant mihi sex obeunte calore
 Servandi, atque etiam totidem sub frigore menses.
 Nam qua marmoreo succrescens alba colore
 Iam candens ebur & nitidos superabat olores,
 Nescio quem in croceum sensim conuersa ruborem
 Tendebat Tyrio paulatim murice pingi.
 Ut vidi tunc maius opus, tunc aurea terga
 Speravi: atque operi tanto præferre laborem
 Haud vllum passus, pariterque intendere tempus
 Omne illi instituens, iterum melioribus ipse
 Auspicijs tantas accingor vincere moles
 Donec concessi perfecto temporis orbe,
 Candida purpureum referebant cuncta colorem,
 Et de purpureo subitus color aureus ibat.
 Mera, continuo pecus ore & naribus aurum

Aurea

*Aurea suspirans cadit : & graue pondus inani
 Corpore vellus adest pedibusq; & cornibus aureis.
 Hic egotum grauius casu percussus acerbo,
 Letitiâque, auidiusq; loco discedere, primum
 Vota dijs, grateq; simul persoluo benignis:
 Mox humeris onus imponens, ad proxima tendo
 Littora : & in patriam rediens, sis alter Iason
 Aurea felici denoxi vellera Colcho.*

NATHANIS ALBINEI

Doctoris Medici

CARMEN AVREVM

AD IANVM CVSINVM.

IANE CVSINE, tibi decreuimus omnia paucis
 Natura, atque artis mysteria, carmine amico
 Scribere ludentes: & te de nocte profunda
 Ereptum in mediâ Solis perducere lucem.
 Ergo age, & intentis animis ad singula, prudens
 Abstrusus planis è sensibus erue sensus.

Principio mundi regionem implebat inanem
 Torpens massa, experamusq; forma, atq; calor:

F

Quam late patet expansis toto orbe tenebris.
 Vnde Creatoris nutu omnipotente supremus
 Limpida lux sortita locum, rutili aëra cald,
 Vnde sum pelagus, terreque gravissima moles
 Exiliere: chaos in mundum se vertere iussu.
 Tum sugè a reliquis terra imprægnata elementis,
 Subque superque sola, vario discrimine rerum,
 Innumeras species nostros produxit in usus.
 Hinc plûbum nigrescens, & stanni stridula vena,
 Lunæque nitens argentum albedine: ferrum
 Hinc durum, cuprumque rubens, cognata metalla,
 Denique & hinc aurum duxit primordia fulgens.
 Namque vñ a quodcumque alma delirio in illos
 Concipitur corpus, sancta de semine tactis
 Exiit, & medio tenus de spermate calis,
 Inconstantis aqua fecunda in menstrua fusis:
 Imprimis specie atque gradu distincta menella,
 Quorum princeps est aurum, finisque supremus.
 Deficiis hoc illi, penetratis vertice claustris
 Quod sese in superas vegetans non proferat auras,
 Sed sterile in tenebris æternam torpeat æmè:
 Diu manus artificis crassa de mole solutum,
 Docta ministerio suavi, vegetalæ mæcellæ,
 De gradibus medijs, necdum nati nomine dignis,
 Sublimet, direpsitque sibi facundet in usus.
 Nunc te scire opus est ipsam quibus ipsa creatæ
 Naturæ arcum submisit legibus orbem:
 Ex primæ tenebris lucens primordia rerum,

Inque

Inque obae terrore gravi confusa quiescant,
 Quam quavis extra causas inceperit esse.
 Arti sortis etiam nullis elementa subesse
 Gignendis rebus, quam quo natura creando
 Potibus inseruit: nec libertate potiri
 Edendis aliis, ni corruptio primum
 Compositi primi precesserit. Inde momento
 Omnia ab interitu longè meliora renasci:
 Principis à se diductis, purificatis,
 Nobilisque iterum in sese redeuntibus iisdem.
 Non nisi constantes animi, mentesque sagaces,
 Continuo studij fortisque tenore, latentis
 Quis datur arcanos veri penetrare recessus,
 Huc se dant operi: quod longo tempore, vili
 Principio, varios per casus perque labores,
 Ducitur inceptum summa ad fastigia rerum.
 Quicquid enim natura parens perducit in ortum,
 Promouet id certâ & constanti lege dierum.
 Ex quo maternâ comprehensum est semon in aluo,
 Nonne vides menses septemve novemve requiri,
 Quis foliis tandem vitalis nascitur infans?
 Equius exemplum dicto, me iudice, non est.
 Præterea ne quis nostra se immisceat arti,
 Experientia quem non fecerit ante scientem
 Quis gradibus paulatim insurgant luxq; calorq;:
 Vnde pari gressu sequitur productio in annos.
 Postquam ergo ex uno tria ficeris: ex tribus unum
 Ut conflas iterum, naturam imitare vocantem,

Perque gradus similes subiectum insende calorem:
 Donec ea seriem conspexeris arte colorum,
 Qui tandem in fixis niueo rubeore quiescant.
 Plus sagis hac: cur non etiam secreta reuelam
 Pondera? Principia tria sunt, septemque metalla
 Nostro in subiecto: primus se spiritus effert
 Sublimis, qui deinde animam de corpore fixo
 Allicit, & leuibus per inania portat in alis:
 Deque tribus tantum duo sunt, vnumque decemque:
 Ex quibus emergunt septem longo ordine fratres.
 Ergo ubi natura motus legesque magistra,
 Constanti studio & longo cognoueris usu:
 Nullas nocte moras, submitte laboribus artis
 Vim ignis in expertis mirram pradiuitis auri,
 In qua habites vita scintilla integralatentis,
 Quaque sinu modico uberiùs cœlestia dona
 Hauserit. Hinc sulphur viuum, claraque renidens
 Manditici, auspiciis Saturni, atque arte sagaci,
 Elice: mercurioque nitens immerge nitenti,
 Compositumque istud crystallo conde serena.
 Huic ubi continuos succenderis usque calores
 Exteriùs, quales languens optaueris ignis
 Interior: qui sese alio similisque foueri
 Expetit imprimis, maiori fomite maior
 Factus eger: subito videas, mirabile dictu,
 In chaos antiquum rursus, tenebrasque silentes
 Omnia diffundi, & noctem succedere opacam.
 Tu ne deficias animo: nam post tenebras lux

Splend.

*Splendida distribuet distinctas undique parces,
Digestumque nouâ reuocabit origine mundum.
Tum quoque terra breuis cœlestem intra ilia retem
Purior excipiet mineris sine labe creandis:
Quæ non argentum, ast argentea semina crescant
Proque auro aurificum tellus feret aurca germen.
Non tamen hic operum finis, non meta laborum:
Nam vel in argentum, vel si tentaris in aurum,
Pulvere proiecto, mutare infecta metalla,
Moris ut est, operam spe vana iusseris omnem.
Ergo prius fixis satages unire metallis
Mercurio lapides medianibus: ut tribus illis
Vnum in compositum coeuntibus igne perennis,
Optatos tandem valeas contingere fructus.
O fructus dulces, summoque cacumine montis
Prostantes: ad quos raris exercita plantis,
Per labyrinthos inflexus, semita duci!
Mons est præruptis altissimus undique saxis:
Cuius in occulto radix descendit in æra
Tartara, vertex de superato sole triumphat,
In medio splendent argentea cornua luna.
Hi sunt qui tota dominantur in arte colores,
Atque, manu velut, artificem per singula ducunt.
Quodlibet artis opus peragantes ordine eodem.
Hæc nisi sufficiant, addive quid amplius optes:
Accipe demum quæ viridiscalata smaragdo
Venturis posuit voluenda nepotibus olim,
Arcana interpret sophiæ, ter maximus Hermes.*

*Tu licet observes fundo graue corpus in imo
 Perflaro, atque leues undare per aëra fumos:
 Sunt tamen ex uno: naturâ est id tamen unum,
 Quodcūq; est, quantūq; etiam in diuersa mouetur.
 Non secus ac circum quicquid patet undique caeli,
 Subiacet & quicquid caelo terraque maxisque,
 Ex unâ massâ est diuino numine cretum.
 Haec sole & lunâ res una parentibus orta est,
 Aëreo gestata utero, telluris alumna:
 Constanti artificis quae in terram versa labore,
 Perfectâ virtute vigens miracula praestat.
 Diuina compositum natura, elementaque miris
 Consecrata modis, paulatim disjice, magno
 Ingenio. Leuibus transcendis in aethera pennis,
 Et caeli interea vires adipiscitur altas:
 Inde solum redit, & magno decedit inani,
 Et terra interea vires adipiscitur imas.
 Hinc est praeclens totius gloria mundi:
 Cui cedunt toto migrantes corpore morbi,
 Duraque paupertas, fallaxque inscitia rerum.
 Iane vale, nostrumq; letari vultu excipe carmen,
 Aureo quo lenibus latet ars obducta figuris.
 Scilicet annulus est vigili verè aureus ille,
 Molliter inserto turgens viridante smaragdo,
 Quae praeteritâ donari nocte videbas,
 Grata praesagi delusus imagine somni.*

FINIS.

